

Gerd Freidhof (Hrsg.)

**Texte zur Geschichte
der serbokroatischen
und slowenischen Sprache**

Verlag Otto Sagner München · Berlin · Washington D.C.

Digitalisiert im Rahmen der Kooperation mit dem DFG-Projekt „Digi20“ der Bayerischen Staatsbibliothek, München. OCR-Bearbeitung und Erstellung des eBooks durch den Verlag Otto Sagner:

<http://verlag.kubon-sagner.de>

© bei Verlag Otto Sagner. Eine Verwertung oder Weitergabe der Texte und Abbildungen, insbesondere durch Vervielfältigung, ist ohne vorherige schriftliche Genehmigung des Verlages unzulässig.

«Verlag Otto Sagner» ist ein Imprint der Kubon & Sagner GmbH
Gerd Freidhof - 9783954796007
Downloaded from PubFactory at 01/10/2019 05:33:07AM
via free access

SPECIMINA PHILOGIAE SLAVICAE

Herausgegeben von
Olexa Horbatsch und Gerd Freidhof

Band 25

MATERIALIEN ZUM CURRICULUM DER WEST- UND SÜDSLAWISCHEN LINGUISTIK

Nr. 3

TEXTE ZUR GESCHICHTE DER SERBOKROATISCHEN UND SLOWENISCHEN SPRACHE

Hrsg. von G. Freidhof

FRANKFURT AM MAIN
1979

Auslieferung:
KUBON & SAGNER, München

Z 74. 772 (25 .

Bayerische
Staatsbibliothek
München

ISBN 3-87690-172-3

Copyright by Verlag Otto Sagner, München 1979
Abteilung der Firma Kubon und Sagner, München.
Druck: Erich Mauersberger, 3550 Marburg/Lahn.

D 79/3631

VORWORT ZUM SERBOKROATISCHEN TEIL

Der vorliegende Teil hat die gleiche Intention wie die Nr. 2 der "Materialien zum Curriculum der west- und südslawischen Linguistik" - er ist als begleitende Textgrundlage für einführende Kurse in die historische Grammatik der serbokroatischen Sprache gedacht.

Ich habe bewußt auf eine Trennung in Denkmäler in kyrillischer, glagolitischer und lateinischer Schrift oder in solche serbischer, kroatischer u.ä. Provenienz verzichtet. Die Einteilung erfolgt vielmehr in thematischen Blöcken, hier wiederum chronologisch.

Die Texte reichen bis ins 16. Jh. Mit dem "Osman" von Gundulić wurde jedoch auch ein wichtiges (oder: das wichtigste) Denkmal des 17. Jh. als Abschluß mit aufgenommen.

Anthologien zur Geschichte der serbokroatischen Sprache sind seit jeher ein Desideratum, besonders wenn man den gesamten Bereich dieser Sprache im Auge hat. Ich hoffe, hiermit für Kurse zur Geschichte der sbkr. Sprache ein geeignetes, wenn auch kurzes Textskriptum zur Verfügung stellen zu können.

Marburg/Lahn 1979

Gerd Freidhof

INHALT

1. Baščanska ploča	7
2. Natpis iz Kočerina na Donjoj Neretvi	7
3. Natpis iz Starog Sela kod Jajca	7
4. Kulin, Bosnae banus, pactionem facit cum Gervasio, Ragusii comite, de mercatura Ragusinorum in Bosna	8
5. Stephanus Nemanja: Donatio facta monasterio Chilandar	9
6. Stephanus Uroš, Serbia rex, privilegia mercatoribus Ragusinis concedit	12
7. Stephanus Uroš, Serborum et Graecorum imperator, proficitur amicum se esse Ragusinorum...	13
8. Hrvoje, Spalati dux, et commune Ragusii foedus ineunt contra Ostojam, Bosnae regem	14
9. Mohammed II. sultanus fatetur se accepisse a Ragusinis harač novem milium aureorum pro anno 1472	15
10. Mara imperatrix promittit se Ragusinis amicam fore	15
11. Sv. Sava: Život svetoga Simeona Nemanje	16
12. Arhiepiskop Danilo II: Život kralja Dragutina	20
13. Danilov učenik: Život kralja Dušana	22
14. Konstantin Filozof: Život Stefana Lazarevića	24
15. Šišatovački apostol	27
16. Nikoljsko Jevanđelje	30
17. Vinodolski zakon	36
18. Zakonik cara Stefana Dušana	38
19. Ljetopis popa Dukljanina (Hrvatska redakcija)	47
20. Srpski letopis po rukopisu Koprivničkom	50
21. Avramova smrt	53
22. Rumanac Trojski	55
23. Aleksandrida	58
24. Tuženje duše i tijela	61
25. M. Marulić: Judita	64
26. P. Hektorović: Ribanje i ribarsko prigovaranje	72
27. M. Držić: Dundo Maroje	77
28. P. Zoranić: Planine	92
29. I. Gundulić: Osman	99
Nachweis der Texte	109

BAŠČANSKA PLOČA (um 1100)

(V ime Ot)ca i Sin(a) i Svetago duha. Az opat Držiha pisah se o ledině juže da Zvānimir kralj hrvatski (v) dni svoje v svetuju Luciju i s (.....)mi župan Desim(i)ra Krbavě, Mra-(tin)áč L(u)cě, Pr(i)binega (s)ā posāl Vīno(do)lě, Jak(o)v v otocě. Da iže to poreče klni i Bog i 12 apostola i 4 evanjesti i svetaja Lucija, amen. Da iže sdě živet moli za nje Boga. Az opat D(o)brovit zdah crěkav siju i svojeju bratiju s devetiju v dni kneza Kosmāta obladajućago vsu Krajinu. I běše v ti dni Mikula v Otočci (sā s)vetuju Luciju v jedino.

NATPIS IZ KOČERINA NA DONJOJ NERETVI (um 1411)

Va ime Oca i Sina i Svetago duha amin. Se leži Viganj Milošević. Služi banu Stipanu i kralju Tvrtku i kralju Dabiši i kraljici Grubi i kralja Ostoju. I u to vrime dojde i svadi se Ostoja kralj s hercegom i z Bosnom i na Ugre poje Ostoja. To vrime mene Vignja dojde končina na svom plemenitom pod Kočerinom i molju vas, ne nastupajte ne me. Ja sam bil kako vi jeste, vi ćete biti kako jesam ja.

NATPIS IZ STAROG SELA KOD JAJCA (15./16. Jh.)

V ime Oca i Sina i Svetago duha amen. Se je kami Radojica Bilića. Milostiju božijom i pomoćiju roda moga izidah mnogočasnu grobnicu i postavih si kamen na grobnici mojej i ugotovih si vični dom za života svojega, ako hoće gospodin Bog, sebi i drugu mojemu. Molju bratiju i strine i neviste: pristupite i žalite me i ne popirajte me nogama, jere ćete biti vi kakov jesam ja, a ja neću biti kakovi jeste vi. (A se) pisa Veseoko Kukulamović.

KULIN, BOSNAE BANUS, PACTIIONEM FACIT CUM GERVASIO, RAGUSII
COMITE, DE MERCATURA RAGUSINORUM IN BOSNA (1189)

ОУ нмѣ шца и сына и светога доуха. Ъ бань босньски Кѹлинъ
присезаго тебе, кнеже Крѣвашѹ, и всѣмъ граѣмъ дѣбровьчанъ
правыи приѣтель быти вамъ шдъ солѣ и до вѣка и правыи гон дрѣ-
жати съ вами и правѹ вѣрѹ, до колѣ съмъ живъ, вси дѣбровьчане
кире ходе по моемѹ владаннѹ трѣгѹоке, гдѣ си кто хоке
крѣвати, годѣ си кто мине, правовъ вѣровъ и правымъ сръцемъ
дрѣжати е везъ всакое зълѣди, развѣ шо ми кто да своновъ
воловъ поклонъ, и да нмѣ не вѣде шдъ моихъ чѣстѣнниковъ силе, и
до колѣ ѹ мене вѣдѹ, дати нмѣ съвѣтъ и помонъ, какоре и севѣ,
коликоре моге, везъ всега зѣлога примысла, тако ми богъ
помаган и сие свето евангѣлие. Ъ Радое днѣнь вамъ писахъ снѹ
кингѹ повеловъ бановъ шдъ рождства хрѣстова тисѹна и съто и
шсѣмъ десетъ и деветъ лѣтъ, мѣсеца авгѹста ѹ дѣвадесети и
девети днѣнь, ѹсѣуенне главе Ишвана крѣстителя.

STEPHANUS NEMANJA: DONATIO FACTA MONASTERIO CHILANDAR 1198/99

Искони сътвори б[о]гъ и[е]бо и землю и чл[овѣ]къи на ней и бл[а]гослови ге и дас[тъ] имъ власть на всѣи твари свои. и постави шви царе, ароугне кнезе, и ни владнкы и номоужде дасть пасти стадо свое и съблоудати е ѿ всакога зъла находешаго на не. Тѣмъ же, братие, б[о]гъ прѣмилостивы оутвърди Гръне царьми, а Оугре кральми и ногожде езика раздѣливъ и законъ давь и нравы оуставы и владнкы надъ нимн по нравоу и по законоу раставль своею прѣмоудростию.

Тѣмъ же по мнозѣи его и неизмѣрѣнѣи милости и чловѣколюбеню дарова нашимъ прадѣдомъ и нашимъ дѣдомъ шеладати сиювь земловъ сръбьсковъ, и всакоѣко б[о]гъ строе на оуньша чловѣкомъ не хоте чловѣун гнѣбли, и постави ме велиега жоупана, нареуенаго въ свѣтѣмъ крѣщени Стѣфана Неманоу. И шеновнхъ свою дѣанноу и больше оутвърдихъ б[о]жювь помоню и своею моудростию дановъ ми ѿ б[о]га и въздвнгохъ погнѣшоую свою дѣанноу и приобрѣтохъ шд[ь] морьске земле зетоу и съ градовы, а шд[ь] дрѣванасъ Пилоть, а шд[ь] гръуьке земле лаь съ Лъпланемъ, Гльбоуицоу, Рѣке, Загрълатоу, Лѣвьуе, Бѣлицоу, Лепеницоу. И б[о]жювь помоню и своимъ троудомъ та вса приобрѣтъ, поспѣшенемъ б[о]жиемъ миръ и тихость въсьпрнемшоу влад[и]чъствоу моемоу шд[ь] въсоуддъ, зауехъ по[о]шравати мьисль свою и поочувавати оумъ свои въжделѣвати и пеши се ш д[оу]ши свои, въ которое число въчутенъ боудоу въ днь страшнаго соуддъ и како ви мощно въспрнети ми англ[е]льски и апостольски шбразъ и послѣдовати влад[и]чънемъ глаголомъ: "възъмѣте нго мое на се и наоучите се ѿ мене, ѣко кроткъ есмъ и съмѣренъ сръдъцемъ. нго бо мое благо и врѣме мое лько есть".

Мноувъшоу же врѣмени многоу, влад[и]ка мои прѣмилостивы не прѣзрѣ молениѣ съплѣсканиѣ своего, нь ѣко щедры троудоположеникъ и мьздовъздаатель, иже реуе нескврѣннии своимн оустн: "не придохъ призвати праведьникъ, нь грѣшникъ въ покаѣние", и мьнѣ по милосрѣдью его вънезапоу приклоучъшоу се врѣмени ѣсно и вса мира сего, чьсть и слава ни въ чьто же ми въмѣнена бьис[тъ] и въсоу красотоу житиѣ сего и дивьно възърѣние ѣко и дьимъ ми бьис[тъ] видимо, а Х[ри]с[то]ва любьи пауе привезоваше се нь мьнѣ аще и нь недостоинноу. И вънезапоу шставихъ владнчьство мое и вса моѣ, разлнчьнаѣ моѣ, Х[рист]оу изъвольшоу тако и

прѣс[ве]тѣи госпожди б[огороди]ци, и сподоб ме грѣшнаго с[ве]таго ига его благаго и шещьника ме сътвори устьнаго и анг[е]льскаго и апо[сто]льскаго шераза малаго и великаго. Семоу же коньувашоу се о мнѣ, оустрою семоу бываемоу, штави хъ на прѣстолѣ моемъ и въ х[ри]с[то]дарованѣмъ ми влад[и]уствѣ лоубьвѣнаго ми сына Стѣфана, великаго жоупана и севасторатора, зети шд[ь] б[о]га вѣнчуанаго кирь Алезиѣ ц[а]ра гръуьнога. и аще и недостойнъ рабъ Х[ри]стоу нареши се Симеонъ мнхъ бл[а]гослови хъ и всакимъ бл[а]гословениемъ, ѣкоже вл[а]гослови Исакъ Иѣкова с[ь]на своего, еже посъпѣшьствовати емоу ш въсакомъ дѣлѣ блазѣ оу вл[а]д[и]уствѣ своемъ и благосръдоу быти на мнрѣ крѣстнѣнскыи и ш цркъв[а]хъ пеши се и о слоужешихъ въ нихъ и мнканже быти зазорноу шд[ь] всѣхъ творца и г[оспод]а.

По семь же, изъволениемъ влад[и]ныи моего Ис[оуса] Х[ри]ста, ѣкоже вѣщаваеъ писание: "ннкотори же пр[о]рокъ въ штьуствѣ своемъ приетъ естъ", надетъ подвижати се мысль моѣ изити ми шд[ь] знаннѣ моего и дѣти и постигнути нѣкое мѣсто и тоу полуити с[ь]пасение. И не шстави мене влад[и]ка мои и моего желаннѣ, пауче бо радоуетъ се ш грѣшницѣ каюши се. Изнаохъ изъ штьуства своего въ С[ве]тоую Гороу и шбрѣтохъ монастырь нѣколи бывъши зовомыи Хиландарь, въведение с[ве]тѣе и прѣславнне влад[и]уице наше б[огороди]це, ндѣже не бѣ камень осталь на камени, ноу разваленъ шд[ь]ноудъ.

И потроудивъ старость свою, посъпѣшьствоуюшоу ми сыноу ми велимоу жоупаноу Стѣфаноу, съподоби ме влад[и]ка мои быти емоу кѣтитороу. И уести его погнѣшнее възиска хъ и шенови хъ и по изъволению влад[и]уице б[огороди]це и да, ере нспросихъ Парике оу цара оу Призърѣнѣ, да да хъ шд[ь] нихъ монастыроу оу С[ве]тон Горѣ с[ве]тон б[огороди]ци оу Мнлегахъ. села Непробнша, Момоушоу, Сламоаравы, Ретивлоу, Трънне, Ретивъщица, Тръновъць, Хоуа и дроуга Хоуа и тръгъ тоуиге, и дѣва винограда тоуиге насади хъ. и оулиѣнике ѿ, едънь оу Тръпезѣхъ, дроуги оу Дабъшорѣ, трети оу Голншевѣ, четвърти оу Парицѣхъ, а за коньмъже оулиѣникомъ по дѣва уловѣка. и планиноу Богоуоу. а шд[ь] Вла хъ Радово Соудство и Ђоуръгево, а въсеге Вла хъ ѿ̄. И да хъ шд[ь] [до]бытъна уѣто мого и оу зетѣ кобыле и соли ѿ̄ сьпоудовъ. И аке кѣто шдъ монастырскихъ лоудн бѣжи или Вла хъ подъ великаго жоупана или код инога нога, да се вракаю шпеть.

ако ли шдъ жоупанихъ лоудн приходе оу манастирсьске лоудн, да
се враню опеть. И вса елико дахъ манастирєви оу С[вє]тоу
Гороу да нѣ трѣвѣ ни моемоу дѣтєви, ни моемоу оуноуєтєви ни
мо[ємоу] ро[д]имоу ни иномоу никомоуре. Ано ли нѣто снє прѣ-
твор[н] [да] моу в[о]гъ соудн и да моу є соупърьница с[вє]та
в[огородн]ца на страшномъ соудци шномъ и ѣзъ грѣшнннъ
Снмешнъ.

Кръсть Снмшншвѣ и подѣписаннє.

STEPHANUS UROŠ, SERBIAE REX, PRIVILEGIA MERCATORIBUS RAGUSINIS
CONCEDIT (1240-1272)

Пише кралевѣство ми, да те вѣдомо всакомѣ. створи милость кралевѣство ми градѣ Дѣбровѣникѣ, да приходе ихъ трѣговци по земли и по трѣговѣхъ кралевѣства ми, и да не ходе на воинскѣ, и ни геданѣ уловѣнкѣ ѣ сръпѣскои земли малѣ же и великѣ да не ѣдаге ѣ ѣдавѣ Дѣбровѣуанина, и да имѣ се кони подѣ ризѣницѣ не ѣзимаго ни на коѣо работѣ, и да имѣ не намѣтѣге безѣ волге месо кѣпити или браве или свинниге или кралеве или чие годѣ, ни малѣ ни великѣ кѣплато, развѣ кѣди се хоке кралеве месо продати, да се зарѣчи по всемѣ трѣгѣ, да не продаго ни кѣпѣго меса, до колѣ се кралеве прода, и да имѣ се не ѣзима по силѣ ни скрълато ни медѣ ни мѣка ни коѣа кѣплато; и кѣне да имѣ се не пегате ни шѣ кралѣа ни шѣ властель. и како имѣ те законѣ ѣ Бръсковѣ шѣ не прѣва, тако да имѣ те и ѣ Рѣдницѣ, а инога новаго закона да имѣ не постави кралевѣство ми. и ѣ кога се шѣрѣте лѣдѣ шѣрокѣ, теге шо комѣ испакости, да ѣ томѣ господара не ишѣ, нѣ да снѣшѣ кривца. ако ли крѣвь ѣуини дѣтѣнкѣ, да га пода господарѣ; ако ли га не пода, да плати господарѣ враждѣ, како и саси плакѣаго; и да си ходе свободно по земли и по трѣгохъ кралевѣства ми; да при конимѣ ихъ селѣ утета нанде, да плати село ближнѣге; ако село не плати, да плати кралевѣство ми; и града да не работаго, ни га блѣодѣ; и ако се шѣрѣте кон дльгѣ междѣ сръблиномѣ сѣ Дѣбровѣуаниномѣ, да имѣ те сѣдѣ прѣдѣ сѣдинимѣ сръбскимѣ и прѣдѣ геданѣмѣ Дѣбровѣуаниномѣ, и шо сѣдѣнта, този да те свръшено; а прѣдѣ кралевѣство ми да идѣ за невѣрѣ, за враждѣ, за челѣаина, за конѣ, ѣ томѣ да те сѣдѣ Дѣбровѣуанинѣ прѣдѣ кралевѣствомѣ ми; и кѣпци, шо несѣ кѣплато, ако растовари ѣ Бръсковѣ, да плати царинѣ; ако ли мимо несе, да гдѣ прода, тѣ и царинѣ да плати; и ако кто пакости виноградомѣ Дѣбровѣуанинѣ, да га позовѣ прѣдѣ кралевѣство ми: да шо се шѣрѣте кривѣ, да дасть кралевѣство ми, уловѣнка да нздасть; да ане не да, да плати кралевѣство ми; и геше да ихъ дрѣжи кралевѣство ми на томѣ законѣ, кон сѣ имали ѣ свето поучившега господина шѣца кралевѣства ми, да ходе свободно по земли кралевѣства ми. и сѣго милостѣѣ створи кралевѣство ми ѣ Връхълаби, кѣди приходи кралевѣствѣ ми поклицарѣ шѣ Дѣбровѣникѣ Никола Крѣсинѣ и Бинѣубла Фосковинѣ.

и сѣга се писаниге створи на крѣстовѣ дѣнь въ свѣдѣниге
всакомѣ.

Стефанъ Оѹрошь краль.

STEPHANUS UROŠ, SERBORUM ET GRAECORUM IMPERATOR, PROFITETUR
AMICUM SE ESSE RAGUSINORUM, ET PROMITTIT SE CONFIRMATURAM ESSE
PRIVILEGIA RAGUSINIS CONCESSA A PRAEDECESSORIBUS SUIS
(1356-1367)

Овѣшава се царѣство ми любовѣннимъ властелшмъ царѣства ми дѣ-
бровѣуькимъ въ господа бога вседрѣжителѣа и прѣвнстѣоу него
матерь и въ силѣ уѣстнаго и животворѣщаго крѣста христова и въ
прѣвнстѣоге тѣло и крѣвь господа бога и спаса нашего ꙗсѣ Христа
и въ света вожиѣа еѹангелиѣа и въ .ѢѢ. светихъ врѣховнихъ апо-
столь и въ .ѢѢ. светихъ богоноснихъ шѣць никенскихъ и въ
всѣхъ светихъ по тшмъ и въ дѣшѣ царѣства ми, и на сези ви даю
моу вѣрѣ царскѣ и сези швѣщаниге, гако да ви имамъ вѣрнѣхъ
и срьдѣунѣхъ, како ви сѣ имали и мон прѣви, и да идете свободно
къ царѣствѣ ми безъ всякога страха, и шпетъ да си помидете
поутено шдѣ царѣства ми ѣ дѣбровникъ како мон поутени властеле.
и шнѣзи ви землѣо дава царѣство ми, да гестъ ваша, и къди бѣдете
ѣ царѣства ми, да ви царѣство ми запише шнѣзи землѣо; и ш за-
конѣхъ и ш вашихъ трѣговцихъ и ш иномъ ш всемъ, како ми сте
писали по прѣгѣге, и како ми сте порѣуали по логодѣтѣ царѣства
ми по деѣанѣ и по Грѣгѣрѣ, и како сте имали с родителѣемъ
царѣства ми, и шче и болѣге тога ш всемъ ш томъ да ви царѣство
ми ѣтвердан и запише, како да бѣде тврѣдо до вѣки. и швази вса
да ви царѣство ми испльни и сьврѣши на бозѣ и на вѣрѣ царѣства
ми, и како не царѣство ми швози сьхранити, испльнити и сьврѣшити
властелшмъ дѣбровѣуькимъ, тако и господъ богъ помилѣге царѣство
ми аминь.

Стефанъ Оѹрошь вѣрни царь Срѣлемъ и Грѣкшмъ.

HRVOJE, SPALATI DUX, ET COMMUNE RAGUSII FOEDUS INEUNT CONTRA
OSTOJAM, BOSNAE REGEM (1404)

Ва име шць и синь и светог дѣхъ. ми господинь Хравое, по ми-
лостн божиен слави дѣхъ спалички и вешможани велики боевода
кравеаства вбоснаскогъ и на томѣ, и ми кнезь, властеле и васа
шпакинъ богѣ лѣвимаго града дѣврованикъ швентѣмо едана старана
дрѣгон и такои стависмо и сложисмо васи заведано бити сѣпротива
кралѣ Шстон на неговѣ погнениш и расѣтне и прогананне вана
кравеаства вавасиха, право призвавъ име господина Исѣса Хри-
ста; и за то ми господинь Хравое шцели швентѣю двигнѣти воиске
наше и послати е призь Неретавѣ ѣ хѣмаскѣ земалѣ, и тѣ ва име
христово проѣвити и прогаласти господина Павла Радшикѣ кралѣ
боснаскога и нашомъ моѣно ѣ васемъ ѣздрѣжати га и помагати га
на васѣ нашѣ силѣ; и ми градѣ дѣврованикъ такои швентѣмо заведано
с госаподинномъ Хравоемъ вавасе ѣунити, шо моремо, сѣпротивъ
кралѣ Шстон а ѣ помоѣ реуеномѣ господинѣ Павлѣ Радшикѣ по
морѣ и по сѣхѣ, по в(с)ихъ мистихъ школо насъ с нашими лѣдами и
с иними, кое бѣдемо моѣи нагнѣти на то. а на васе више пис(а)но
швентѣе господинь Хравое градѣ дѣврованикъ и такои градѣ дѣвро-
ваникъ господинѣ Хравоею, писатавивъ рѣци на светомъ евангел-
ию и на ясномъ кръсти христеви, васе више пи(са)но, шо смо
швентовали мею совомъ, да врѣшимо и да ѣунимо, и никакоръ ни
тако насъ семѣи швентѣ не полипасти. а тако се потвори или
порече, да е проклетъ шѣхъ господинь богъ и шѣхъ приунсте матере
божне и шѣхъ васихъ светихъ шѣхъ вики богѣ ѣгодивашихъ. и шѣѣ
швентѣе дѣврованикъ господинѣ Хравоею нашими посалавинами и на
наше траѣненне и слати и молити нашегъ господина привисокогъ
кралѣ Жигмѣнать, како да гѣ ставимо на васѣ нашѣ моѣ ѣ милость
ѣ реуеногъ господина кралѣ, ере веѣ нере кралѣ Шстоѣ моѣи ѣе
бити вриданъ и користанъ реуеномѣ нашемѣ господинѣ. писано ѣ
звечан литъ роштва христова тисѣѣно и четирн ста и четварто
лито, мисеца генавра пети на десете д(а)нѣ. а ѣписа Миливои
диѣанѣ.

MOHAMMED II. SULTANUS FATETUR SE ACCEPISSE A RAGUSINIS HARAC'
NOVEM MILIUM AUREORUM PRO ANNO 1472 (1471)

Штъ великога господара и великога цара амире сѣлтана Мехемедъ бега кнезѣ и властелшмъ дѣршвауцемн. много здравие да примї племенствѣ ви, а то да знате, како догоше ваши покълисари и ваши властеле на портѣ царьства ми Никша Жѣретинь и Френуешко Пѣцинь, и донесоше штъ вась законн харауь царьствѣ ми деветь хилгаадъ дѣкати златехъ вьетуьцехъ, кое ѣзехъ и примихъ царство ми месеца ноевѣрига а на поконн днь ѣ сѣботѣ въ лето рождьства христова тисѣнѣ и уетри ста и седмь десеть и прѣвш за годниѣ, кога греде, плакенш и тисѣнѣ и уетри ста и седмь десеть и дрѣго лето до привн днь месеца ноевѣрига. а писа ѣ Виже.

MARA IMPERATRIX PROMITTIT SE RAGUSINIS AMICAM FORE (1473)

Племенитимъ и мѣдримъ и всакон поутиномъ уьсти и хвалѣ достонимъ и нашимъ добримъ и старимъ прїателгемъ, брате ми кнезѣ шбраномѣ и властеломъ дѣршовукинмъ шдъ госпогге царнице Мааре мишгш поклонгемїе. властеле, шо ми сте писали и порѣунли по вашихъ поутинехъ властелехъ по Никше Жоретиню и по Паладинѣ Лѣкарѣвиню, ш темъ ш свемъ рѣзѣмѣсмо, и на темъ на свемъ захвалгемо како нашимъ братїамъ, тако и ми несмо ваши прїателїе съврѣшени, и ради смо вашимъ свакомѣ добрѣ, такои се и ѣздаите ѣ насъ за сванѣ вашѣ работѣ, наконо самн ѣ себе. а дрѣго смо шдъпорѣунли по властелехъ по вашихъ. и богъ ви дрѣжи ѣ добромъ поутиню. писанъ денъ .нї. ѣ Цариградѣ.

A tergo: Мѣдримъ и племенитимъ и всакон поутиномъ уьсти и хвалѣ достонимъ и нашимъ добримъ прїателгемъ, брате ми кнезѣ шбраномѣ и властеломъ дѣршовукинмъ.

СВ. САВА: ЖИВОТ СВЕТОГА СИМЕОНА НЕМАЊЕ (1208-17, Нs. 1619)

Слово ·ā·

О наслѣдовани с[ве]таго монастира сего пр[ѣ]п[о]д[о]бнымъ ш[тѣ]цемъ нашимъ и хитроумь г[осподн]номъ Симешномъ и ш житїи его, каково быс[тѣ] прѣдъ в[ого]мъ и ул[овѣ]кы.

Ш[тѣ]цѣ бл[аго]с[ло]ви!

Нашъ с[ве]тын монастирь сы, како вѣдѣти вамъ, како поустоу мѣстоу сегоу бывшоу лавица звѣремъ бѣхоу. прншѣд[ь]шоу же въ ловитвоу г[оспо]д[ни]оу нашему и самодрж'цоу, ц[а]р[ь]ствоу-юшоу въсее сръв'скыи земле, Стефану Немани, ловцоу емоу зае и изволи се емоу въ поустѣмъ сѣмъ заѣ мѣсте оустворити монастирь сы на покон и на оумнженїе единнокыхъ уина. Сего бш трзбл[а]женнаго по истинѣ г[оспо]д[ни]а ны ш[тѣ]ца да вѣдомо боудеть въсѣмъ нами же и инѣмъ, како в[ог]ъ, творен на бол'ша ул[овѣ]кшмъ не хоте ул[овѣ]у'ьскон гыбѣли, постави сего самодрж'наго г[оспо]д[ни]а ц[а]р[ь]ствовати въсее сръв'скою землею, нареченнаго Стефана Неманю. И шновнв'шоу ш[тѣ]цнноу дѣднноу и болше оутврзднвшоу б[о]жїею помощїю и своею моудростїю данною емоу ш̄ б[ог]а, и възавнже погыбшоую свою дѣднноу и приобрѣте ш̄ помор'скыи земле зетоу и съ градшвы, а ш̄ Равна Пилота шба, а ш̄ грзуьскыи земле Патково, Хвост'но въсе Под[ь]рмїе, Костръць, Држж'ковнноу, Ситницоу, Лавъ, Липл'ань, Гльбоуицоу, Рѣке, Оуш'коу и Поморавїе, Загрзлатоу, Лев'че, Бѣлицю. та вса моудростїю и троудшмъ свонмъ сїа въса приобрѣте, погыбшоую некогда ш̄ насилїа своее ему дѣднны, достоинна емоу сръв'скыи земле.

И поспѣшенїемъ б[о]жїемъ миръ и тишиноу възпрїем'шоу вл[а]-д[и]чѣствоу его ш̄ въсоудоу, въ истинноу во сы днвнъ и страшнъ быс[тѣ] въсѣмъ живоушїимъ окр'сть себе, вл[а]д[и]чѣствоу бо его бывшоу л̄з̄ лѣтъ сзхран'еноу и цѣлоу и ни ш̄ ногоже неврѣжденоу. Уто бо сего наречѣмъ? Вл[а]д[и]коу ли пауче и оучител'га? Оутврздн бо и въразоумн въсѣхъ ср[ь]д[ь]ца и настави ны како подобаетъ правовѣрнымъ хр[и]стїаншмъ држжати правоую вѣроу къ в[ог]оу. собою прзвѣ бл[а]говѣрїе показа, по том' же и инѣх[ь] настави, цр[ь]кви шс[ве]ти, монастире сззда, с[ветнте]лге въ сласть послоушае, нерее у'те, къ мнншмъ же велико смѣрнїе и любовь имае, ненадѣющимъ се надежда, оушгымъ застоупникъ,

нишимъ крзнтель, нагыіе въ домъ свои въводе и шдѣвааше,
сирые възпита, в'довице оправда, слѣпыимъ и хршмыимъ и не-
мшныимъ и глоухымъ и нѣмымъ въ истиную мати быс[ть]. и
просто реши. все свое имѣніе въ занъ изда, вторы бо Авраамъ
быс[ть], страннопріемць, земельныи агг[е]ль, н[е]б[е]сны
ул[овѣ]къ. Тѣмъ же и в[ог]ъ прѣвзнесе и и дарова емоу име, еже
пауе въсакогш имени, имени его вси езыци поклшнше се.

Самъ же сзда мшнастыре. и прзво оу Топлици с[ве]таго
ш[ть]ца Николы, и дроугы таможе с[ве]тоу б[огороди]цоу оу
Топлици. по томъ же пакы сзда монастырь св[ет]аго Гергїа въ
Расѣ. И възсѣмъ тѣмъ мшнастыремъ сзтвори оуправоу також[е]
подобаеть. Последнъ же тѣхъ сы нашъ с[ве]тын монастырь сзда,
егоже и нареуе въ име прѣс[ве]тые вл[а]д[и]ч[и]це наше в[огоро-
ди]це вл[а]годѣтелице, сздавъ шть мала и до велика, и села
прѣдавъ и сз инѣми правдами монастырю, икшны и сзсоуды
у[ь]ст[ь]ными и кннгы и ризы и завѣсы и таже соутъ писана
въ златопечат'нѣи повелн его, пауе же и въ цркви написано на
стѣнѣ и сз клетвою и сз заоузою, тако да никто не потворитъ
егова прѣданїа, такоже слышите и въ кннгах[ь] снхъ на прѣдн о
томъ слово.

И в[о]жїею помощїю и своимъ троудомъ та вса пришеврѣте и
поспѣшенїемъ вожїемъ миръ и тишиноу възпрїемшоу вл[а]д[и]ч[и]у-
ствоу его ѿ всоуда и възхотѣ и сзтвори себѣ свата великаго
ц[а]ра грзубскаго б[ого]мъ вѣнуанаго курь Алезоу Ком'нѣна и
възе еговоу дзшеръ за вл[а]городнаго и любнмаго с[и]на Стефана,
егоже и нареуе быти емоу себѣ намѣстника. Сы же вл[а]говѣр'-
ны и х[рист]олюбивы г[осподи]нь, прѣу[ь]ст[ь]ныи стар'ць,
подвидаше се въ некоторое число принести се сз оугождьшнми
б[ог]оу въ д[ь]нь страшнаго соуда и како би полоучили райское
оно и нензреченное жилище, которымъ нравомъ наипауе желаше,
како би мощно емоу възпрїети ан'гел'ьскы и [а]п[о]с[то]льскы
швраз', и подвидаше се сз поспѣшенїемъ последовати владичьимъ
гл[агол]шмъ, еже реуе: "възмѣте нго мое на се, тако кротыкъ
есмы и смѣрень ср[ь]д[ь]цемъ и шврѣщете покои д[оу]шамъ вашнмъ.
нго бо мое вл[а]го и врѣме мое лзг'ко ес[ть]".

Г[лаго]лет бо писанїе: "любы в[о]жїа въ вѣрныхъ привезана
ес[ть]". Семоу же пауе вл[а]женномуу старцоу извѣстнѣ привеза
се кз вѣрѣ его г[лаго]лемое: "любви ш[ть]ца или м[а]т[е]рь пауе
мене нѣс[ть] мене достоинъ, любви с[и]на ил[и] дзшеръ пауе мене

нѣс[ть] мене достоинъ, и иже не прїиметь кр[ъ]ста своего и въ слѣдъ мене не идетъ нѣс[ть] мнѣ подобенъ. Въсакъи бш оставивъ домъ или села или имѣнїе или женоу или дѣти или братїю или ш[ть]ца ил[и] м[а]т[е]рь имени моего ради сторицею прїиметь и животь вѣчныи наследантъ". Сын оубо в[о]голюбныи ш[ть]ць нашъ и хтитор[ъ], жалае възпрїети, м[о]лвыи възсилааше къ прѣм[и]л[о]-стивомуу вл[а]д[и]цѣ, не лишити его желанїа. Минноуешоу же врѣмени многоу, владычѣствоу его ѿѣлъ[ъ], въ дрзжавѣ и крѣпости неповѣдимо и неврѣдимо съ сзхранъ ѿ възсѣхъ странъ и дѣтемъ его бл[а]городныи възскрзвленшъ соущїиимъ въ вл[а]го-вѣрїи и чистотѣ.

Ш вл[а]д[и]чѣствѣ бо его и дрзжавѣ не исписахшъ его по редоу, раже слышахшъ и видѣхшъ оумноженїа ради слшвесъ единъ во в[ог]зъ вѣсть и у[ловѣ]ншъ неоутаено колениъ подвигъ его въис[ть] ш насъ и ш людскыи[х] невѣждаствихъ, сего вл[а]-женнаго моужа, г[оспо]д[и]на ныи и оучителя и моущаго Соломоновоу прѣмоуарость, д[авн]д[о]воу кротость, Ишсифово бл[а]го-нравїе. възсѣмъ дивныи и страшныи вл[а]д[и]ка вл[а]д[и]чѣств-воущиимъ и г[осподи]нъ господ[ъ]ствоущїиимъ и просто рещи ннъ не приложит се къ немуу. Тѣмъ же о семъ въ кратцѣ исповѣмъ, да не оумножит се писанїе.

.....

Пришд[ъ]шоу же того м[ѣ]с[е]ца ѿ д[ъ]нь рече къ мнѣ: "Уедо мое, посли ми по ш[ть]ца д[о]уховнаго и по възсе ч[ъ]ст[ъ]ныи старце Светыи Горы, да прїидоутъ къ мнѣ, оуже бо приближает се д[ъ]нь исхода моего". И испльнившоу се повелѣнїю его, приде множество чрзньц[ъ] тако бл[а]говонныхъ[ъ] цвѣтъц[ъ] цвѣтешихъ[ъ] въ тои с[ве]тѣи поустыини. И пришд[ъ]шоу же къ нгемоу миру и бл[а]го[с]ло[в]енїе прїемше другъ ѿ друга и не дас[ть] ннъ ѿтити ѿ себе, г[лаго]лаше ннъ: "Прѣвоудѣте оу мене дождеже тѣло мое с[ве]т[ъ]ими и чзстныи вашими пѣс[ъ]ми опѣвше и погребете". Бл[а]женыи же стар[ъ]ць ѿ ѣго на ѿ д[ъ]не, даже и до покоа емоу не възкоуси хлѣва ни воды, тзвїю на възсакъ д[ъ]нь приуещаше се с[ве]т[ъ]и[х] и прѣч[ъ]ст[ъ]и[х] таинъ, тѣла и крзве г[оспо]да в[ог]да и сп[а]са нашего Ис[о]уса Х[ри]ста.

Въ ѿ д[ъ]нь того м[ѣ]с[е]ца видѣх[ъ] его тако готовит се къ ѿхожденїю и г[лаго]лах[ъ] емоу: "Ш вл[а]женыи г[оспо]д[и]не Сїмешне, се оуже вл[а]гы твои готовит се исходъ въ покои твои,

18

да юже слышаль есмь еже еси бл[аго]с[ло]вилъ наследіе свое,
 нъ и н[и]нѣ свое послѣднѣе бл[аго]с[ло]веніе даждь мнѣ.
 Онъ же въздѣвъ роуцѣ начетъ съ слъзми г[лаго]лати: "Тронце
 с[ве]таа, б[ож]е нашъ, славолю те и бл[аго]с[лов]лю те и м[о]лю
 те и възшеражаю те, третіе бо бл[аго]с[ло]веніе даю наследію
 моему. Г[оспод]и вседръжителю, б[ож]е ш[тъ]ць наших[ь],
 Авраамовъ, Исааковъ, Іакшвъ и сѣмени праведнаго, съхрани и
 оукрѣпи въ дрѣжавѣ бывшаго вл[а]д[и]уьствіа моего, и помощь
 прѣс[ве]тъіе б[огороди]це и моа аще и грѣшна м[о]л[и]тва да
 ес[ть] съ ними ѿ н[и]нѣ и до вѣка! Заповѣдь же прѣжд[ь]нюю
 въздаю мнѣ: Имманта любовь междоу собою, иже ли ея истоупитъ съ
 оуставленнаго мнѣ мною, гнѣвъ б[о]жїи да погастъ его и сѣме
 его". Мнѣ же ш възсемь томъ рекшоу: "Аминь".

АРХИЕПИСКОП ДАНИЛО II: ЖИВОТ КРАЛЯ ДРАГУТИНА (nach 1316, Hs. 18. Jh.)

Мѣсеца марта въ ·ви· днь жити҃е благоуѣстивааго краля Стефана сръмьснааго нареуенааго Драгоутина, въ иноцѣхъ же Теокътиста монаха.

Съ же благоуѣстивъи и христоклюбвъи сынъ ге҃е Стефанъ краля при҃емь прѣстоль царьскыи отъца своего, такоже прѣдъ оуказахомъ въ писанни семь, крѣпко же и самодръжавьно владыуѣствоу҃ге въ отъуѣствни своемъ въ земли сръбьсцѣи, въ иноу оубо огражда҃ге оумъ свои страхомъ господьнимъ иже ге҃сть нацело прѣмоу҃дрости и въсегда помъне уасъ смрътьныи, вси бо цариге окръстнии, велико слышаахоу толикоу силоу ге҃го и крѣпость и цѣломоу҃дарноу҃ю моу҃дрость ге҃го, зѣло многоу любовь имѣахоу къ н҃егоу; и такови же оубо велици зълумыслеште и хвалеште се на дръжавоу отъуѣствни҃а ге҃го, слышеште такоже за великоу҃ю силоу ге҃го и крѣпость, тако богоу крѣпештоу и, вси злана мыслеште възраштаахоу се стоуда испльн҃ғени, и вси велико сильни и дръжавьни земл҃ге ге҃го радоу҃юште се красоваахоу се наоу҃ча҃геми и оу҃тврѣжда҃геми богодѣхновеныими глаголы ге҃го. бѣ бо оумъ ге҃го по истинѣ просвѣштенъ отъ благодѣти божьствьны҃ге, присьно оубо свѣте се тако и злато седмерицею искоушено. съ бо благоуѣстивъи по пророкоу глаголюштоу творааше сице рекы: неправдоу възнавидѣхъ и омръзѣ ми, законъ же твои възлюбихъ. тако бо бѣ въ истиноу въ дньи краля҃евьства ге҃го, имже и мы самовидьци быхомъ. неправда бо и грѣдыни и лихонмьство, велико гедино гетеро отъ злыхъ, вьса оубо та не обрѣтаахоу се въ дньи ге҃го, владыуѣствоу҃юштоу ге҃моу въ отъуѣствни своемъ. богъ же оубо прѣблагыи и всесшедрыи, не хоти смръти грѣшныкомъ нѣ тако обратити се и жнвоу быти, ге҃гоже оубо уловѣколюбн҃ге неизреуено и слава непостижима, тѣ оубо хоте покати раба своего, сего благоуѣстивааго и христоклюбивааго краля Стефана оуистована, тако да не въ земельнѣмъ царьствни живыи и падъ оубо грѣхъ и оумреть; съ бо бысть благоуѣстивъи съсоудъ богоу потрѣбьнъ, хоте пронести име ге҃го прѣдъ ге҃зыки же и цари.

По снхъ бо въ скорѣ, тако малоу врѣмени минуувьшоу, богъ гавла҃гаетъ таково знаменн҃ге семоу благоуѣстивомоу кралю Стефаноу. гадештоу нѣкоторою работою съ властели своими, подъ

градомъ ꙗвлеуемъ пады оубо съ конга и съкроуши ногоу свою.
 мнози же мльвѣ и сѣтованню великоу бывшоу въ отъуьствинъ его
 о пригетии такоуѣ ꙗзвы господина ихъ, плачуоуште се оубо и
 глаголюште: о крѣпкыи и славыи и самодръжавныи господине
 нашъ, хранителю и застоупниче, уѣто оубо сътворишь мѣ рабн
 твои, стадо твоѣ соуште дарованоѣ ти богомъ? аште бо кѣто
 отъ окрѣстныихъ царь слышитъ таковоѣ твоѣ ненадеждноѣ
 падениѣ, мѣ оубо съ ноуждею ведемъ се подъ роукоу чоужднихъ,
 лишаюште се тебе, нашъ любимии господине и хранителю, славо
 наша и радости. проуче же нныѣ глаголы многы жалостны
 бѣштаахоу рыдаюште о господинѣ своемъ. съ же благоуьстивыи
 и христоклюбивыи краль Стефанъ пригемъ таковоу мьсль въ оумѣ
 своемъ глагола: се виждоу въ истиноу ꙗко праведнь господь и
 правдоу възлюбн; съгрѣшихъ, владыко, оцѣсти ме, и безаконо-
 вахъ, ослаби ми. заповѣди бо божьствнааго ти писаниа не
 послоушахъ прѣвоѣ, ꙗкоже рече въ светѣмъ твоѣмъ гевангелии:
 иже зълословитъ отца или матеръ, съмрътню да оумреть. и пакы:
 родителѣ равьно съ богомъ уѣти. ты оубо заповѣди прѣстоупивъ
 азъ окараныи самъ себе погоубихъ въздвигъ роукоу на родителѣ
 своего. да се соуѣ ꙗзвы моѣ по достоинню, и не тъкьмо
 сиѣа нь и горьша сиѣа, ꙗже оубо прозрю, ꙗко въ скорѣ ожидають
 ме. се бо грѣтанъ мон наслаждаѣ се маловрѣменною пиштею
 огорьчаѣ ми; глаголи бо родившеѣ ме въ скорѣ ме постигнуѣтъ.
 нь оубо, владыко Христе, вѣси немощъ нашоу създавыи насъ, и
 вѣси соуштѣство наше облькыи се въ нѣ, съпасе; тебѣ единомуу
 съгрѣшихъ и зьло прѣдъ тобою сътворихъ.

ДАНИЛОВ УЧЕНИК: ЖИВОТ КРАЛЯ ДУШАНА (14. Jh., Hs. 18. Jh.)

Стефанъ краля, сынъ третнааго Оуроша.

По сихъ же владыка нашъ всештеръи Христосъ, милоу те родъ христьянскыи, и не хоте оскрѣбити уедь отъуьствна сего благоуьствнааго краля, и вьсоу землю срьвьскоую благоволѣнигемь милости своеге вѣнъуавшоу, и того неизреуеною милостию и благоволѣнигемь приеть прѣстоль кралявства възлюбленымъ сынъ гемоу, благоуьствымъ и христолюбивымъ и въздвигенымъ богомъ, крѣпкымъ и самодръжавнымъ вьсѣхъ срьбьскыихъ и поморьскыихъ земель Стефанъ краля. съ оубо великыге и неизглаголаные милости господыге съподобленъ велико и прѣславно име приобрѣте пауче древныихъ царь и родитель и прѣродитель своихъ. краснь оубо съ вьзоромъ овраза и дивною добротоу тѣла своего пауче многыихъ сыновъ уловѣуьскыихъ, и си рещи страшнь врагомъ своимъ и вьсѣмъ царемъ окрѣстьнымъ дивнь тькмо слышанигемь имени своего. вьси бо окрѣстьни цариге, велици слышаахоу о нгемь и о имени гего, таковоу съвршеноу милость и любовь имоушта отъ Христа благымъ подателга, вьси тьштаниге имѣахоу, гако вь възможно имь было имѣти житиге любовно съ симъ благоуьствымъ кралемъ. съ бо прѣвысокымъ краля Стефанъ прьвоге реще отъ юности своеге соуштоу гемоу прилежноу къ богооугоднымъ дѣломъ любьве христовы, и достоинно пекоуштоу се о пооуенни и наказани божьствныихъ словесъ, прьвымъ бо съ поутѣ гестъ ведь и наставлѣге доухомъ светымъ къ неизреуенѣ славѣ и поуьсти жизни вѣуьныге, и идоуштен по нгемоу не имоутъ оуклонити се вь стрѣптьнага и развратенага, гемоуже оубо достоинно послѣдобаше достоиннеинити моужиге наувельници и хранители отъуьствна сего благоуьствнааго краля, прьвоге наувело прѣподобнымъ и богоноснымъ отьць Симеонъ Неманга и доброплоднага и многокрасьнага отьрасль сынъ гего кирь Сава, добрымъ образъ боголюбнга показавша уедомъ отъуьствна своего, хотештимъ по сихъ жити. снга бо таковымъ даромъ съ выше съходештимъ отъ отьца небеснааго поуьтена вьста, гако прѣдръжешта прѣстоль царьствнага землянааго и богатство и славоу неизглаголаного геге има вь дръжавѣ отъуьствна гего, и снга добрѣ строгешта и небеснымъ ге

царство всхъитиета; имже ревнуете и съ христолюбивъи и краля
и поучае се житию ихъ и лише любве къ господоу, и на того
имы надеждоу, и томоу единомуу едины въпие: хвалю те,
благыи и незлобивыи владыко, како не хотѣ съмрѣти грѣшны-
ноу не обратити се гомоу и живоу быти, се бо и азъ грѣшныи
къ тебѣ приврѣжень гесмь отъ оутробы, изъ урѣва матере моеге,
и ты геси мой покровитель. не посли свѣтъ твои и истинноу
твою, и та да наставиша ме въ добродѣтели, гаже оугодна тебѣ
соуть.

КОНСТАНТИН ФИЛОЗОФ: ЖИВОТ СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА (15. Јн.)

Тогда же по отъшествии ходатаѣа оногo прѣжде реуенадогo мнрѣ оубо бѣше и оутврѣдениѣ, нѣ не бѣше поувати нже и Каниа подвигѣшомоу на ннѣтоже онеправѣдовавѣшагo брата ђвела. Въздвнзаетѣ оубо и заѣ прѣдъреуенадогo Влька и проситѣ отъ царѣа вон множество, пауче же такоже рѣшти въсе силы тего.

Тогда же царь Имоусоульмань прѣгель оубо бѣше и въстоуьныиѣ страны, тако да шѣдъ реуе: опльуѣо се на брата моего да или дасть мнѣ поль отъуьскыиѣ земли и градовъ, или же царствоу твоемоу слоужбоу приношоу или землю оубо поплѣню и сътриѣо. Семоу же прошенно скорѣишеѣ съподобляетѣ се. Посылатѣть же съ нимъ нже ис прѣва крѣвемъ христнганьскыиѣмъ пролигатель, нже и Исманлитомъ въ бранехъ тѣзонменитыи нже и въ велицѣи брани на рѣцѣ глаголѣмѣи Марица крѣвемъ излитнѣа виновьникъ быистъ /ђвренежь/ тако посылатѣють же се и нныи избраныи воеводыи.

И приходеть оубо. Деспотъ же Стефанъ не хоте стадо благоуьствителеѣе тѣже господъ работи свободи пакыи въ порабощениѣ вѣдати и растрѣгноути. И уѣто оубо по снхъ? овѣтенкоше въсю землю такоже дивни звѣриѣе плѣноуѣоште, изсѣцаѣоште, измѣждаѣоште. Истлѣше же и гради нѣции и тѣже неоудобьнѣишеѣе не бѣше бо брань нѣ варваромъ нѣ тѣлко не оудобь борително кѣ тѣдиноколѣнныиѣмъ . . .

Съ же пакыи второѣе възиде съ множаншыми и бѣше оубо рѣшти пророуьскоѣе: приидоше, боже, тѣзыци въ достоганиѣе твое, оскврѣнише црѣквь светоуѣо твоего. Тѣгда и навѣта оубоѣавъ се благоуьствивыи деспотъ Стефанъ, не изиде противоу: тѣже бо мало избраныиѣхъ остало вѣше непрѣвѣштаныиѣхъ, нже и писаниѣа семоу Влькомъ посылатѣмаѣа тавлѣаѣоу, даровъ оубо и множаншаѣа дааниѣа ово обѣштаѣоштоу, ово же и страшештоу прѣштеньми.

. . . . .

Съ же писаниѣа тего дрѣже плакааше и прѣдъ образомъ съпасовѣмъ поврѣгъ себе глаголааше: виждѣ, Христе мой, тыи бо съвѣси тако неправѣдно на ме пооуѣаѣють се и отроци мои быише мнѣ въ прѣдательство, такоже иногда твои оуѣеники Ирода. Съблѣоди же оубо снхъ до коньца, ихъже мало уисло оставилъ тѣси съ много.

И ина подовънага снмь оумилъенага словеса и молитвы и изъ гльбинны сръдъца. Снга же бѣхоу въ велнцѣмь градѣ, глаголю же Бѣльградѣ въ вноуѣтрннѣмь домоу него. Ти же обѣтекъше паны и множаншеге страны велико и близъ Бѣлграда принти и множество много зѣло поплѣнивъше и землю въсоу растлише. Кѣгда же съ непрѣходимоме зѣло видѣвъ бѣвагоштеге, сълагаетъ се и землю раздѣлгаетъ. И оубо отъ толѣ братъ него Влькъ съ отдѣленомоу гемоу страномоу и благороднннми соуштиннми съ ннмь слоужааше Имоусоульманоу съ нетнн своннми и тѣмь отъубскоуто си землю съдръжештиннмь. Деспотъ же въ отдѣленомоу гемоу уести селитвоу твораше.

Лвообразнъ же нѣкнто гестъствомъ моужь и тѣ отъ древлге прѣсвѣтльнхъ подъ роукоу тѣзонменнтааго прѣжде снхъ, и тѣ тако разбонннубскнн странамъ сътресе сръдъца нсманльтскннге уести (Новакъ). Тѣмь же оубо проситъ того царь въ погоувлгнннге. Отвѣтъ бѣше, тако тѣ разбонннкъ съ и въ горахъ овитаетъ. Кѣште же и гради бльгарьскнн отъстоупнли бѣхоу съннми царен бльгарьскннхъ. Тѣмь прѣжде сего въздвнлгъ се царь Моусоульманъ и прншдѣ на Тѣмьско ратнго възетъ ге. Посъла же ходатаге къ благоуѣстнвомоу семоу деспотоу, тѣмнго пронти въ прѣдѣлѣхъ твоихъ, реуе, хоштоу безъ въсакоме досады; не оубо геште земля растръжена бѣ. Юже проходе къ Овьую полго Топлицего прѣдъреуеннн же онъ моужь, Каралгонъ нме моужевн, нѣнага отъ царьскннхъ становъ възетъ прннесе, деспотъ же снга паны възвращаетъ.

Обауе же отъннелнже земля раздѣлгена бѣистъ, тако отрада нѣнага бѣистъ кровемь пролнтнга. Вѣштемь бо тако оутишнвѣшннмь се отъ бльннннга, и царь Имоусоульманъ къ вѣстономъ вогевааше. Прѣдъреуеннн же братъ него въ сѣверннѣмь вѣстоцѣ съ и, Моуснга глаголгемь и. Слышавъ же о нгемь оугровлашскнн дръжателъ, посълавъ прнзываетъ къ себѣ сего въ отъмъштнннге гаже отъ врата него досаждатемага.

. . . . .

Штнтномъ же вѣры въороужь се благоуѣстнвнн и богомъ възмагатамь и Стефанъ прнходнтъ бо плъкъ къ плъкоу, гаже бѣ вѣунннено, прнходнтъ же и съ на самого науельствоугоштааго вѣстономъ, ндѣже оубо бѣаше крѣпнко вѣсе ороужество. И абнге прнсьномльннномъ образомъ раздроушаеъ спѣшно и кровемь многннмь въ

излитнѣ пришьдѣ, раздрочшатѣ же и проучѣе все боге него,
и възвратн се Моусига же и тѣзонменитымъ въ становьнага нхъ.
Таже Имоусоульманъ пакы гавль се съ пѣшьуьскыими зѣло
мальими, къ нгемоу же съ въсѣхъ странъ сътекоше се. Сига же
видѣвъ Моусига опльудатѣ се пакы. Идетъ же въ прѣдѣ Деспотъ
Стефанъ и гано видѣ Моусигу оубогавъша се и плешти въдавша
ради невѣрнѣга вон своихъ и ради оулишьно оставшихъ, въз-
вратятѣ се и самъ по въскран морга. И обѣшьдѣ къ Галатѣ,
семоу же благоуьстивын царь ирѣ Маноуиль катргы посъилатѣ,
въ нгече въшьдѣ прииде въ царьствоуштин градъ, равьно же
решти гестъ побѣждень же и побѣждаге. Толицы бо тамо падоше
симъ, гелико и полга и ливады и пѣськъ иже въскран морга
испльнь мрътвьинхъ бѣше видѣти, и въ ирѣви носѣ благоуьсти-
выинхъ, ѱаломьскыи решти, омоунти се.

ШИШАТОВАЧКИ АПОСТОЛ (1324)

Дјела Апостолска II:

22. Моужи израилъсци, слышите словеса сии. Иисуса Назарѣнина, моужа шть бога извѣстована въ васъ силами и чудесы и знаменни, ꙗже створи нмь богъ по срѣдѣ васъ, ꙗже и сами вѣсте.
23. сего нароумномъ свѣтомъ и проповѣданнѣмъ божнѣмъ продана пригамъше роуками незаконнникъ пригвождъше оубиште.
24. ꙗкоже богъ въскрѣсилъ раздрѣшь волѣзми смрътныи нѣ, ꙗкоже не бѣ възможно дрѣжати се ꙗмоу ꙗго.
25. давнѣ бо глаголѣеть ш нѣмъ. прѣдъзрѣхъ господа прѣдъ много присно, ꙗко ш десноуго мене ꙗсть, да съ не подвѣнжоу.
26. сего радн възвеселитъ се сръдце мое, и възрадоуѣть се ꙗзыкъ мой, ꙗще же и плть мога възселитъ се на оупваннѣ.
27. ꙗко не шставиши доуше моее въ адѣ, и не даси же прѣподобномуу своꙗмоу видѣти истлѣннѣ.
28. сназаль ми ꙗси поути живота, и испльниши ме веселинѣ съ лицемъ твоимъ.
29. моужи и братнѣ, достоинно ꙗст рещи къ вамъ съ дрѣзнове-ниѣмъ ш патриарсѣ давнѣ ꙗко оумрѣть и погребенъ бысть. и гробъ ꙗго ꙗсть въ насъ доже и до сего днѣ.
30. пророкъ оубо съ и вѣдѣи, ꙗко нлетвого нлет се ꙗмоу богъ, шть плода урѣсаль ꙗго по плти възавигноути христа и посадити на прѣстоле ꙗго.
31. прѣжде видѣвъ глагола ш възкрѣсени христовѣ, ꙗко не шстави се доуша ꙗго въ адѣ, ни плть ꙗго видѣ истлѣннѣ.
32. сего Иисуса възкрѣсилъ богъ ꙗмоу же вси мы послоуши ꙗсѣмъ.
33. десницею оубо божнѣю възнесенъ и шещаниѣ светаго доуха приѣмъ шть штьца излнѣ се, ꙗже вы нынѣ видите и слышите.
34. не възниде бо давнѣ на небеса, глаголѣеть же самъ. рече господь господевн моꙗмоу. сѣди ш десноуго мене.
35. донѣже положоу врагы твоѣ подъножиѣ ногама твоима.
36. тврѣдо оубо да разоумѣеть всакъ домъ израилѣвъ, ꙗко господа Иисуса Христа, ꙗкоже богъ възкрѣсилъ, сего Иисуса, ꙗже в выи распете.
37. слышавъше же оумилише се сръдцы, ренше къ Петроу и въ

проучимъ апостоломъ · убо створимъ, моужи и братиѣа.

Коринѣанима посланица друга VIII:

16. Братиѣе, благодѣтъ же богови да ꙗкоꙋмоꙋ тожде тѣшанне ш вась въ срѣдце тнтово.

17. ꙗко молѣеннѣе пригѣтъ тѣшнѣи же сын самовольвъ изиде и вамь.

18. посладохомъ же с нимъ брата, ꙗкоꙋже похвала въ ꙗнѣнгелии по въсѣмъ црѣквамъ ·

19. не тѣкьмо же, нъ свѣсть се штъ црѣковъ с нами ходити въ благодѣти сѣи слоужимѣи нами къ господьни славѣ и спѣхоꙋ нашемоꙋ ·

20. соꙋмнеше се сего, ꙗеда нѣто насъ поречеть въ величии сѣмъ слоужимѣмъ нами ·

21. прѣжде бо помышлѣа ꙗкоꙋже добраѣа нъ тѣкьмо прѣдъ господемъ, нъ и прѣдъ чловѣкыи ·

22. посладохомъ же съ ними брата нашего, ꙗкоꙋже искоꙋсндохомъ ш мнозѣхъ мѣножицеꙋ въстаннѣа соꙋща, нынѣа же зѣло въстаннѣиша надѣганиѣемъ многомъ иже въ вась ·

23. аще ли же по Титѣ, шѣщныиъ мѣнѣ и въ вась посылѣшникъ · аще ли братиѣа наша, апостолюи црѣквамъ, слава Христовыи ·

24. показаниѣе оꙋбо лꙋбовѣи вашей и нашемоꙋ похвалѣеннѣо ꙗеже ш вась въ нихъ покажите въ лице црѣквамъ ·

Коринѣанима посланица друга IX:

1. ш слоужѣвѣ бо ꙗеже въ свѣтыиъ лихо ми ꙗест писати вамь ·

2. въмъ бо спѣхъ вашъ, нмѣже хвалѣо се Македонѣаномъ, ꙗко Аѣанѣа приготова се штъ лани · и ваше рѣвеннѣе раздражи мѣножанше ꙗе ·

3. послахъ же братиѣо, да хвалѣеннѣе наше ꙗеже по вась не испраздѣнитъ се въ постати сѣи, нъ да, ꙗкоже глаголахъ, приготавани воꙋдѣте ·

4. ꙗеда ꙗко, аще придоꙋтъ съ много Македонѣане, шбрѣшоꙋтъ въи неприготавани, постыидимъ се мѣи, да не глаголѣемъ въи, въ постати сѣе ꙗохвалыи ·

5. потребно оꙋбо мѣслихъ оꙋмолити братиѣо, да прѣжде придоꙋтъ к вамь и прѣжде оꙋготоветь прѣжде възвѣщеноꙋе ѣлагословлѣеннѣе ваше се готово быти тако ꙗко благословлѣеннѣе, и не ꙗко

ЛИХОМЪСТВОМЪ.

Римлянина посланица VI:

1. чѣто оубо реуемъ; належемъ ли грѣсѣ, да благодѣтъ оумножитъ се;
2. не боуди то нже бо оумрѣхомъ грѣхомъ, како пакы шживемъ ш немъ;
3. или не разоумѣете, како гелици кръстнхомъ се въ Христа Іисуса, въ смръть него кръстнхомъ се;
4. съпогревохомъ се оубо съ нимъ кръщенннемъ въ смръть, да, какоже вѣста Христось шть мрътвѣихъ славогѣ штьчегѣ, тако и мыи въ шьновлѣнни жизни ходити наумемъ.
5. аще бо съшвразни вѣихомъ подобногѣ смръть него, нъ и въскрѣшенигѣ боудемъ.
6. се свѣдоуше, како вѣтѣхын нашъ уловѣкъ с нимъ распеть се, да разоушнтъ се тѣло грѣховьногѣ, никогѣдаже работати гемоу грѣхоу.
7. оумьрыи бо шправѣда се шть грѣха.
8. аще ли оумрѣхомъ съ Христомъ, вѣроуемъ, како живи боудемъ съ нимъ.
9. се вѣдоуше, како Христось ваставъ шть мрътвѣихъ гѣже не оумреть. смръть гемоу гѣже не оудолѣтетъ.
10. гѣже бо оумрѣтъ грѣхови, оумрѣтъ гединногѣ. а гѣже живеть, живеть богови.

НИКОЉСКО ЈЕВАНЂЕЉЕ (ca. Ende 14. Jh.)

ПО ЛУЦИ I:

1. По неже оубо мнози научеше уинити повѣсть о извѣстѣннѣхъ въ насъ вѣстнѣхъ,
2. ѣкоже прѣдаше намъ бѣвшѣ ис кони самовидѣци и слоуги словеси;
3. извољѣ се мнѣ, хождашоу ис прѣва по вѣсѣхъ въ истинноу, по редоу писати тебѣ, красни Теофиле,
4. да разоумѣши о нихъже наоучилъ се еси словесехъ оутврѣжденне.
5. бѣистъ въ дни Ирода цара иродѣиска перѣи етерѣ именемъ захарнѣ, шть евѣфимерне авиѣне; и жена емоу шть дѣштере ароне, именемъ елнсавта.
6. бѣиста же ова праведѣна прѣдъ богомъ, ходешта въ заповѣдехъ вѣсѣхъ и оправданѣхъ господѣннѣхъ везъ порока.
7. и не бѣ има чеда, по неже бѣистъ елнсавта неплоди, и ова заматорѣвша въ дѣнехъ своихъ бѣиста.
8. бѣистъ же, слоужештоу емоу въ уиноу урѣди свое прѣдъ богомъ,
9. по обычаю перѣнскомоу илючи се емоу покадити, вѣшьдѣшо въ црѣнавѣ господноу;
10. и все множество люди бѣистъ молитвоу дѣе вѣнѣ въ годѣ тѣмнѣна.
11. бѣи же се емоу анѣель господѣнъ, стое о десноуо олтара кадимаго;
12. и смете се захарнѣ внаѣвѣ, и страхъ нападе на нь.
13. рече же и немоу анѣель господѣнъ: не бой се, захарне; за не оуслышана бѣистъ молитва твоѣ, и жена твоѣ елнсавта родить сынь тебе, и наречеши име емоу Иовань.
14. и боудеть радость тебе и веселие; и мнози о рождествѣ его вазарадоуютъ се.
15. боудеть бо велен прѣдъ богомъ; вина и кисера не иматъ пити; и доухомъ светимъ исплннить се еште ис урѣва матере свое.
16. и многи сыновѣ изранлевѣ обратить е къ господоу богоу ихъ;
17. и тѣ прѣдѣидеть прѣдъ нимъ доухомъ и силою илинноу, обратити срѣдѣца отъцемъ на чеда, и противѣнне въ моудрость праведнѣхъ, и оуготовати люди господевн свершенне.

18. и рече Захаріѣ къ ангелюу: по чесоу разоумѣю се? азъ бо есмь старъ, и жена моя заматорѣвши въ днѣхъ своихъ.
19. и шъвештавъ анѣль рече емоу: азъ есмь Гавриль прѣдъстое прѣдъ богомъ; и посланъ есмь глаголати къ тебѣ, и благовѣстити тебѣ си.
20. и се боудеши мльче и не мози проглаголати, до негоже днѣ боудеть се, за не не вѣрова словесемъ моимъ, ѣже съвоудоути се оу врѣме свое.
21. и бѣхоу людие жадоуште Захаріе, и чоуждахоу се, еже каснѣше въ цркви.
22. и шъдъ же не можаше глаголати к нимъ; и разоумѣше, ѣко видѣние види въ цркви, и ть бѣистъ помавае имъ; и прѣвѣиваше имъ.
23. и бѣистъ, ѣко испльнише се днѣне слоужьвѣ его, иде въ домъ свои.
24. по сѣхъ же днѣхъ заветъ Елисавета жена его, и тѣше се мѣсецы .е., глаголюшти:
25. ѣко тако створи миѣ господь въ днѣ, въ нъже призри шънети поношение мое въ чловѣцѣхъ.
26. въ шести же мѣсець посланъ бѣистъ анѣль Гавриль шъ бога въ градъ галелѣнскы, емоуже име Назарать,
27. къ дѣвѣи оброченнѣ моужоу, емоуже име Иосифъ, шъ домоу давидова; име дѣвѣи Маріѣ.
28. и въшъдъ къ неи анѣль, рече: радоуи се благодѣтельна; господь с тобою; благословлена ты въ женахъ.
29. она же видѣвшн смете се о словеси его, и помышлаше: каково боудеть се чельивание?
30. и рече ей анѣль: не бон се, Маріе; обрѣте бо благодѣть шъ бога.
31. и се зачнеши въ чрѣвѣ, и родиши сына, и наречеши име емоу Исоусъ.
32. съ боудеть велен, и сынъ вышнаго нареветъ се; и дастъ емоу господь богъ прѣстоль давида отца его,
33. и въцаритъ се въ домоу иѣковли оу вѣны, и царствоу его не боудеть коньца.
34. рече же Маріѣ къ ангелюу: каково боудеть се, идеже моужа не знаю?
35. и шъвештавъ анѣль рече ей: доухъ свети надетъ на те, и сила вышнаго осѣнитъ те; тѣмъже еже родитъ се свето, и наре-

уеть се сынь божи.

36. и се Елисавета оужника твоѣ, и та заунеть сына въ старость
своего, и се мѣсець .з. гестъ нарицаемъ неплоднъ;

37. ѣко не изнеможеть шть бога всакъ глаголь.

38. рече же Маріѣ: се раба господьна, воуди мнѣ по глаголю
твоему. и отиде шть неи анѣль.

39. въставши Маріѣ въ те дѣни, иде въ гороу съ таштаннемъ въ
градъ игодннъ,

40. и въиде въ домъ захариннъ, и целова Елисавету.

41. и бысть, ѣко оуслыша Елисавета целыванне маринно, възигра
се младѣнць радощами въ урѣвѣ еи, испльни се доухомъ светнымъ
Елисавета,

42. и възопи гласомъ великъ, и рече: благословлена ты въ
женахъ, и благословленъ плодъ урѣва твоего.

43. и шть коуду се мнѣ, да придеть мати господа моего къ мнѣ?

44. се бо, ѣко бысть гласъ цѣлованнѣ твоего въ оушиго моего,
възира се младѣнць радощами въ урѣвѣ моему.

45. и блажена, ѣже вѣроуетъ, ѣко воудеть съврѣшенне глаголаннмъ
еи шть господа.

46. и рече Маріѣ: величнть доуша моѣ господа,

47. и възрадова се доухъ мой о возѣ спаси моему.

48. ѣко призрѣ на смѣренне равн свое; се бо шть селѣ блажеть ме
вси роди.

49. ѣко створи мнѣ величне сильни, и свето име его;

50. и милость его въ родъ и родъ боештнмъ се его.

51. сътвори дръжавоу мышьцего своего, и растоуни грѣдие
мышьлнго срьдѣца нхъ.

52. низложи сильни с прѣстоль, и възнесеть смѣренне.

53. алыгоште испльни благи, богатеште се штьпоусти таште.

54. прнеть Изравила отрока своего, и поменути милость,

55. ѣкоже глагола къ отьцемъ нашимъ, Аврамоу и сѣмени его до
вѣка.

56. прѣбысть же Маріѣ с него ѣко .г. мѣсеце; и възврати се въ
домъ свон.

57. Елисаветѣ же испльнише се дѣние родити еи, и роди сына.

58. и слышаше окръсть живоуште и рождение еи, ѣко възвеличнлъ
гестъ господъ милость своего с него, и радовахоу се с него.

59. и бысть въ осми дѣнь, придоу обрѣзати отроуе, и нарицахоу
е именемъ отьца своего захарнѣ.

60. и штьвештавши мати его, и рече: нѣ, нѣ да нареуеть се име его Иовань.
61. и рѣше къ мен: ѣко никтоже гесть шть рождениѣ твоего, иже нарицаеть се именемъ тѣмъ.
62. поманоу же штьцоу его, како би хотѣль нарешти.
63. испрошь дѣштицоу, напеча глаголе: Иовань гесть име его. и оуднше се вси.
64. штьврѣше же се оуста его авне и езыкь его, и глаголаше благослове бога.
65. и бысть на всѣхъ страхъ живоуштихъ окрѣсть ихъ, и въ всен горьнии ироденце повѣдаемн быахоу вси глаголи си.
66. и положише вси слышавше на срьдцѣхъ своихъ, глаголюште: что оубо отрое се боудеть? и роука господьна бы с нимъ.
67. и захарнѣ штьць его испльни се доухомъ светимъ, и пророуствова, глаголе:
68. благословленъ господь богъ израилевъ, ѣко посѣти и створи избавление людемъ своимъ;
69. и въздвиже рогъ спасениѣ нашего въ домоу давидови, отрока своего;
70. ѣкоже глагола оустн светихъ соуштихъ шть вѣка пророкъ его.
71. спасение шть врагъ нашихъ, из роукы всѣхъ ненавидештихъ насъ;
72. створити милость съ штьци нашими, и поменути завѣтъ свети свон;
73. клетвоу, екоже клетъ се къ Аврамоу отцоу нашему, дати намъ,
74. бе страха, из роуки врагъ нашихъ избавльшимъ се, слоужити емоу,
75. прѣподобнемъ и правдою прѣдъ нимъ все дѣни живота нашего.
76. и ты, отрое, пророкъ вышнаго нареуши се; прѣдъидеши бо прѣдъ лицемъ господьнимъ, оуготовати поути его,
77. и дати разоумъ спасениѣ людемъ его въ оставление грѣховъ нашихъ;
78. милосрьданѣ ради милости бога нашего, въ нихъже посѣти насъ с быше въстокъ;
79. и просвѣтити ны сѣдеште оу тмѣ и оу сѣни смьртнѣ, и направити ноги наше на поутъ мѣранъ.
80. отрое же растише и крѣплаше се доухомъ; и бысть въ поустинахъ до дѣне ѣвлениѣ своего къ Израилю.

ПО ЈОВАНУ II:

1. И въ третѣ днь бранѣ быше въ Кангалелѣнскѣ; и бы мати Исоусова тоу.
2. званъ же бысть Исоусъ и оученицы его на бранѣ.
3. и неоставиши вино (ѷ), глагола мати Исоусова къ нему: вина не имоуть.
4. и глагола ен Исоусъ: что гестъ мнѣ и тебѣ жено? не оу приде година моѣ.
5. глагола мати его слоугамъ: еже аште глаголетъ вамъ, створѣте.
6. бы же тоу водоносъ камень .в. по оуиштению ироденскоу лежешть, вмѣстешть по двѣма или тремъ мырамъ.
7. глагола имъ Исоусъ: наплъните водоносѣ воды. и наплъните до връха.
8. и глагола: поуръпѣте нына, и принесѣте архитриклиноу. оны же принѣше.
9. ёно же въкоусѣ архитриклинь вина вывѣшаго шть воды, и не выдѣшаше, шть коудоу гестъ; а слоугѣ выдѣшашоу поуръпѣше водоу; и пригласѣ жениха архитриклинь,
10. и глагола ему: всаны уловѣнь прѣжде доброе вино подаеть, и егда оупиють се, тауыте; ты же съблгоде доброе вино до селѣ.
11. се сътвори начетакъ знамениемъ Исоусъ въ Кангалелѣнскѣн, и бы славоу свою, и вѣрваше въ нь оученицы его.
12. по семь сныде въ Капернаоумъ самъ, и мати его, и братиѣ его, и оученицы его; и тоу не многы дныи прибысть.
13. и влизъ бысть пасха ироденска, и възъиде Исоусъ въ Ероусалимъ.
14. и обрѣте въ цркви продаюшtee овъце и волы и голоуен, и пѣнежныи сѣдеште.
15. и створи ёно бнуъ шть връвы, и все изъгна ис цркви, овъце же и волы, и тръжникомъ расыпа пѣнезе, и дьскы испровръже;
16. и продаюштимъ голоуен рече: възмѣте съи шть соудоу, не творѣте домоу отца моего домоу коупнаго.
17. поменуше же оученицы его, ёно написано гестъ: жалость домоу твоего снѣсть ме.
18. штьвешташе иродене, и рѣше ему: кое знамение ёладеши намъ, ёно съи твориши?

19. штьвештавь же Исоусь, и рече нмь: разоубе црѣнвь сыго, и трѣмь днѣмь възавигноу го.

20. рѣше же иродене: четырѣмь десети и .в.тиго лѣтъ създана бысть црѣнавь снѣ, и ты ли трѣмь днѣмь въз(д)вигнешь го?

21. онь же глаголаше о црѣкви тѣла своего.

22. егда оубо вѣста шть мрѣтвьихь, поменуше же оученицы его, ѣко се глаголаше; и вѣроу еше книгамь и словесы, еже рече Исоусь.

23. егда же бысть въ ероусалимѣхь въ пасхоу въ празднѣиь, мнозы вѣроваше въ нме его, видеште его знаменѣ, ѣже твораше.

24. самь же Исоусь не вѣдаше се въ вѣроу ихь, нмьже самь вѣдаше все,

25. и ѣко не трѣбоваше, да кто свидѣтельствоуеть о уловѣцѣ; самь бо вѣдаше что рѣсть въ уловѣцѣ.

VINODOLSKI ZAKON (1288) (Hs. 16. Jh.)

V ime božje, amen. Let gospodnjih 1288, indico prvo, dan 6 miseca jenvara.

V vrēme kralja Ladislava, preslavnoga kralja ugrskoga, kraljestva njega leto 6 na deset(e). Va vrime ubo velikih muži, gospode Fedriga, Ivana, Levnarda, Dujma, Bartola i Vida, krčkih, vinodolskih i modruških knezi.

.....

(1) Najprvo da ako ka od crikav općinskih z Vinodola imaju se krstiti volja ih bude krstiti gospodin biskup v koj biskupiji jest crikav rečena, nima imiti od kršćen'ja rečenoga neveće vernez benetačkih soldini 40 tr l obed tr l večeru, a navlašćno od onih ki učine tu crikav krstiti. Žakan ubo ki za biskupom stoji v toj istoj crikvi - zove se hrvatski malik, a vlaški macarol - nima imiti od toga istoga kršćen'ja neveće bolanač 15 vernez benetačkih.

.....

(5) Ošće: ako gospodin knez u Vinodolu volja rečeni biskup, kada bi pošal po knežstvu po vinodolskom i v ki god bi grad prišal ki od njiju, more činiti jati i k sebi činiti priti po ruki satnika onoga grada za svoje jiden'je i za svoje obitelji od kih koli goved i brav ke se mogu najti najbliže, tako od skota kmetšćega, tako od plemenitih ljudi, tako od popi i od inih vsakih ljudi. Ništar manje za nje imaju platit gospodin knez gdi se koli i mogu od svojih perman činit jati za se i za svoju obitelj i za vas svoj dvor ot najbližnjago skota te iste općine, budući koga godi zgora imenovanih.

(6) Ošće: ako bi ki ruban'ji (učinil) na puti ili gdi indi, da plati knezu libar 50.

(7) Jošće: ki bi v gradu hram razbil v noći, volja ako bi ukral v njem, ter ako bi klical "pomagajte", platit ima knezu libar 50 (i škodu duplu). Vapijuć ubo "pomagajte" jesu verovani, ako reku s rotu da jesu onoga zlotvorca poznali. Ništar manje, ako nij onde klicano, nima platit nego soldini 40 ter škodu, kako je više izrečeno. I ako tu hudobu va dne učini, nij držan platit neveće soldini 40, ako se more pokazati po verovanu svēdoku.

.....

(58) Jošće: vsaki pop ki ima crikav v gradu dužan je vsaki dan služiti mašu i sveti drugi oficij, neveće ako bi bil impačan dostojnim načinom. Ako suprotiv učini, zgublja l vola i budi pol knezu, a drugi pol općini onoga grada v kom se to učini.

(59) Jošće: ako bi se ka žena našla tvarnica ter bi se mogla skazati svedočastvom verovanim, za prvo ostani knezu libar loo volja se sažgi, ako bi se ne imelo od česa platiti. A od sada naprid ako bi učinila, gospodin knez ju kaštigaj po njega volji. I takoj v toj istoj peni, ak se ki muž najde v tom grihu, da se kaštigaj.

.....

(76) Ošće: ki ubo zakoni zvrhu pisani i vsi zgora rečeni i sabrani po rečenih općinah vinodolskih rekli su i potvrdili su potvrdeći i pokažući potvrdili su stare i iskušene zakone vinodolske i v njih su vsagda živili i njih dedi i njih otci i vsi njih prvi.

(77) Jošće: na vspomenen'je ke riči ka ima priti i općinskoga svedeteljstva ta ista općina vinodolska to sada pismo zapovিদali su učiniti i jedino takajše shraniti va vsakom gradu.

Bi načinjeno v Novom gradu, na sali knezi zgora imenovanih, leta, miseca, dne, indicione rečene.

ЗАКОН БЛАГОВѢРНАГО ЦАРА СТЕФАНА (1349/54)

ВЪ ЛѢТѢ · ≠ ВШНЗ · ИИДИКТИШН · В · ВЪ ПРАЗДНИКЪ ВЪЗНЕСЕНІА ГОС-
ПОДИГА · МѢСЕЦА МАІА · НА · ДѢНЬ.

Сїи же законьикъ поставляемъ шт православнога събора нашего ·
съ прѣшсвѣщеннымъ патрїархшм курь Ішанникїемъ, и всѣмъ
архїерен · и црѣковникы малныи и великыи · и мною благовѣр-
нымъ царемъ Стефаншм · и всѣмїи властели царства ми, малїиши же
и великїиши ·

Законшмъ же симъ сложенїа выше:

1. Ш хрїстіанствѣ.

Наипрѣво за хрїстіанство · симъзи шобразомъ да се шунсти
хрїстіанство.

2. Ш женитвѣ.

Властѣле и проуїи людїе · да се не жене не благословивше се
оу своего архїереа · или оу техзїи да се благослове, коге соу
поставили нзѣбравши доуховьнике архїеренге.

3. Ш свадьвѣ.

И инедина свадьва да се не оуинны безъ вѣнчанїа · аколи се
оуинны безъ благословенїа, и оупрошенїа црѣкве · таковы да се
разлоуе.

4. Ш доуховномъ дльгоу.

И за доуховнїи дльгъ · всакъ уловѣкъ да има повинненїе, и по-
слоу[ша]нїе къ своему архїерею · аколи се кто шврѣте съгрѣшивъ
црѣквн · или прѣстоупивъ что любо шт снега закона воломъ · али и
нехотѣнїемъ да се повинѣ и исправы црѣквн · аколи прѣуюге и оу-
дрѣжи се шт црѣкве · и не въсхошет исправити повелѣнїа црѣквн ·
потомъ да се штлоуи шт црѣкве.

5. Ш проклетїи хрїстіанскомъ.

И светителїе да не проклинаю хрїстіанъ, за съгрѣшенїе доу-
ховно · нѣ да послге дваши, и триши къ шномоузи, и да га шелиун ·
да а кге не слоуша · и не оусхокге исправити се заповѣдию
доуховною потомъ да штлоуунт се.

6. Ш ереси латиньском.

И за ересь латиньскоу· що соу швратили християне въ азимь-ство· да се възврате шпет въ християнство· а кге[ли] се кьто шврѣте прѣслоушавъ и не възвратив се въ християнство· да се каже нако пише оу законѣ светьихъ штцьъ.

7. Ш ереси латиньском.

И да постави црѣковь великаа протопопе, по всехъ градовѣхъ и трьговѣхъ· да възврате християне шт ереси латиньске· кои се соу швратили въ вѣроу латиньскоу· и да имъ дадоу заповѣдь доуховноу· и да се врати всакы въ христїанство.

8. Ш латиньскомъ попѣ.

И попъ латиньскы· ако се нанде швративъ христїанина въ вѣроу латиньскоу· да се каже по законуу светьинхъ штцьъ.

9. Ш полоувѣрьцїи.

И ако се нагге полоувѣрьць оузъмъ християницоу· ано оузлюви да се кръсти оу християнство· ано ли се не кръсти· да моу се оузме жена и дѣтца и да имъ се даде дѣль шт коукге· а шнь да се штжене.

10. Ш еретизе.

И кьто се шврѣте еретигъ живе въ християнехъ· да се жеже по швразоу· и да се прожене· кьтоли га име танти и тьзи да се жеже.

11. Ш доуховницѣхъ.

И светителїе да поставе доуховнике, по всехъ ннорїанхъ· по градовѣхъ· и по селѣхъ· и тизи доуховници да соу· иже соу примили благословенїе на доуховннуйство· везати и рѣшити шт свонхъ имъ архїерен· и да ихъ слоуша всакы по законуу црѣковномуу· а шннзи доуховници· коихъ нѣсоу поставили доуховнике· да се ижденоу· и да ихъ ведевьса црѣква по законуу.

12. Ш соудѣ.

И доуховномуу дльгоу козьмници да не соуде· кьтоли се нанде шт козьмнхъ соудавъ црѣковномуу дльгоу· да плати ·т· перьпер· тькмо црѣква да соуди.

13. Ш епископѣхъ.

И митрополити҃е, и епископи҃е, и и҃гоумни по митоу да се не ставе. И кто се на҃ге поставивъ по митоу. митрополита. или епископа. или и҃гоумна. да гест проклет. и шнзи кон га ге поставиль.

14. Ш и҃гоумнехъ и ш калоу҃герехъ.

И҃гоумни да се не изъставляють безъ дѣла шт цр҃кве. И҃гоумени по монастыршхъ да се ставе добрѣи҃и уловѣци. кон те стожити домъ божи҃и.

15. Ш жити҃и кнѣвѣи҃нскомь.

И҃гоумни да живоу оу кнѣвѣи҃гахъ по законуу зыговара҃ге се съ старьци.

16. Ш жити҃и мншѣи҃нскомь.

И на тисоушоу коу҃къ, да се храни оу монастырехъ .и. калоу҃герь.

17. Ш калоу҃герѣхъ.

И калоу҃герне и калоу҃гернеце кон се постризаю тере живоу оу своихъ коу҃кахъ. да се ижденоу҃тъ и да живоу по монастырехъ.

18. Ш мншѣи҃нскомь постризе.

И калоу҃герне кон се соу постригли. топици изъ метохи҃е тези цр҃кве. да не живоу оу тези цр҃кве. нь да гредоу оу ине ма-настире, да им се да҃ге храни.

19. Ш свръженѣи҃и расахъ.

И калоу҃герь кон свръже расе да се дрѣжи оу тамници. докле се шбрати шпетъ оу послоушани҃е. и да се педепьса.

20. Ш ресницѣхъ. кон тѣлеса мрътьвьихъ жегоу҃тъ.

И люди, кое с влѣховствомъ изимаю изъ грововъ, тере нхъ съжижоу. този село да плати вражоу. кое тои оу҃чнни. и ако боуде попь на този дошьль. да моу се оузме поповство.

21. Ш продаи҃и христѣи҃аньскомь.

И кто прода христѣи҃анина въ иновѣрною вѣроу. да моу се роу҃ка

штѣе и езыкъ штрѣже.

22. Ш црѣковныхъ людехъ.

Людѣе властелцин, кон сѣде по црѣковныхъ селѣх, и по каточнѣхъ. да походи всакъ къ своему господарю.

23. Ш поносе црѣковнѣмъ.

Црѣквамъ поноса да нѣст. развѣ къда греде камо царь. тѣдази да га анжоу.

.....

68. Ш законуу.

Мѣропхшмъ законъ по всен земли. оу недели да работаю два дъни пропхгароу. и да моу даге оу годиши перьпероу цареву. и заманнцшмъ да моу носи сѣна дънь гединь. и винограда дънь гединь. а кто не има винограда. а шни да моу работаю мне работе дънь гединь. и шо оуработа меропхъ този вѣсе да стежи. а мно прѣзь законъ нишо да моу се не оузме.

69. Ш събороу себровоу.

Себрова збора да нѣсть. ктоли се шврѣте зборьникъ. да моу се оуши оурѣжет. и да шмоуде пободьунге.

70. Кто соу оу едином коуке.

И кто се шврѣте оу гедном коукѣн. или братѣнцн, или штцъ [с] сыновы. или инъ кто штѣлгень хлѣшм и иманигемъ. и ако боудоу на гедномъ шгниши, а тѣмзи штѣленн. да работаю гаконни люднге.

71. Ш братинѣ злобѣ.

И кто зло оуунни братъ или сынъ. или родимъ кон соу оу гедном коукѣн. вѣсе да плати господарь коукѣн. или да даст кто ге зло оууннилъ.

72. Ш неболенемъ.

И кто неболенъ догге на дворь царевъ. да се вѣсакомоу оуунни правда. швѣнъ штрока властельскога.

73. Ш сиротѣ.

Сирота кога нѣст гана прѣти· или шпирати· да даге пѣрца кон нѣе за ню прѣти.

74. Ш пашн.

Село съ селшмъ да пасе коуде едно село тоуде и друоуго· развѣ забель законитиъ· и ливадоу да не пасе никто.

75. Ш жоупѣ и ш попашн.

Жоупа жоупе да не пасе добитком ница· аколи се шерѣте едно село оу шнонзи жоупе оу кога любо властелина· или гест царьства ми· или црьковъно село или властелиника шномъзи селоу никто да не завранн пасти да пасе коуде и жоупа.

76. За попашоу.

А кто попасе жито· или виноград· или ливадоу грѣхомъ· тоузи попашоу да плати шо рекоу доушъинци· кон цѣне· аколи нахвали-цомъ попасе да плати попашоу и ·в· воловь.

77. За потькоу.

Потка мегю селомъ ·н· перьперь· а влахомъ и арванасом ·р· перьперь· и тезн потьке цароу половина· а господароу половина уне боуде село.

78. Ш земли црьковнон.

Ш земли и ш людех црьковних· шо имаю с нимъ соудъ црьквн· ако кто изнесе милостню кннгоу а или реуе милостника имамъ· оу тонзи кннзе и оу томъзи милостникоу ница да нѣсть· развѣ да се соуде по законуу царьства ми нь виноу да оупросе царьства ми.

79. Ш мегге и ш земли.

А за мегге землие шо се потвараю села мегю совомъ да ише соудомъ· ша светога кралга кьди се е прѣставиль· ако кто дастъ милость царвоу и реуе даль ми господинъ царь како гест дръжалъ мон друогъ прѣге мене ако милость царва да боуде такози и да дръжи шсвѣнь црьковнога.

80. Ш мегге сельскон.

За мегге сельскне да даде шзон кинно ишоу свѣдоке шнь полови-

ноу а шнь половинноу по законуу да коуде рекоу сведоци. тоговази да рест.

81. Ш планинахъ.

Планине шо соу по земли царства ми. шо соу планине цареве да соу цароу а црковне црквама а властельске властеломъ.

82. Ш власехъ и арьбанасехъ.

Где прѣстон влахъ или арьбанасинъ на селе на томъзи селе да не стане другн за нмие грѣде. аколи по силе стане да плати потькоу и шо те испасьль.

.....

94. Ш оубинствѣ.

Ако оубне властелинъ себра оу градоу или оу жоупе или оу катоуноу да плати тисоушоу перьперь. аколи себрь властелина оубне да моу се шбе роуце шасеноу и да плати .т. перьперь.

95. Ш пьсости.

Кто шпсоуе светителга или калоугера или попа да плати .р. перьперь. кто се шбрѣте оубивъ светителга или калоугера или попа да се тьзи оубне и шбеси.

96. Ш оубїнствоу.

Кто се шбрѣте оубивъ штца или матеръ или брата или уебо свое да се тьзи оубица жаже на шгънн.

97. Ш брадѣ властѣшском.

Кто се шбрѣте шскоубѣ брадоу властелиноу или доброу уловѣноу. да се томоузи шбѣ роуце шасеноу.

98. Ш скоубѣжоу себровоу.

И ако се шскоубѣта два себра да рест мѣхоскоубина .в. перьперь.

99. Ш запалгѣнїи.

[К]толн се нанде оужегъ коукю или гоумно или сламоу. или сено. да този село да пожежьцоу. аколи га не дастъ да плати

шнози село що би пожежца платилъ.

100. Ш гоумна оужнзаякы.

[Дк]оли кто оужеже нзъ вьнь села гоумьно или сено да плати школина вола да даде пожежцоу.

.....

114. Ш емьствоу.

Людїе кон се вранюю нзъ тоужде землге, оу землю царьства ми- кто боудѣ побѣгль от емьства. шнизїи емци кон соу тогазїи уловѣна ница да не плакюю.

115. Ш повѣгьствоу.

И кто гест чїега уловѣна прїель не тоужде землге. а шнь ге побѣгль шт своего господара. шт соуда ако даа книгоу милостноу цареву да се не потворїи. аколи нѣдасть милости да моу се врати.

116. Ш шербѣтели.

Кто шо нанде оу царевѣ земли. да не оузме тере да не реуе вратикю, ако кто позна. аколи похвати, или оузме. да плати шо тать, или гоусарь. а шо нанде оу тоугон земли на вонсцѣ. да вѣде и несе прѣд цара, и воеводуу.

117. Ш прѣшьствїю.

Шо гест комуу прѣшло оу цареву землю. или нзъ града, или н[з] жоупѣ коне до прїетїа господина цара догаѣ нѣст било цареву. нь ге било инога господара. шт тогазїи врѣмене шо гест уловѣкы или ина правда да се не ише. ако боудѣ прѣшло по прѣети господина цара, тозїи да се не ише. рекъше кѣда ге било разми- рїе. а нѣст била земля и градове царевїи.

118. Ш трьгоу.

Трьговци кон гредоу по царевѣ земли. да нѣ вольнь никон властелинъ. ни кон любо уловѣкы забавить по силѣ. или заграбити коуплю, а динаре моу силомъ наврѣкы. ктоли се нагге силомъ растоварнѣ или разбалавѣ. да плати .е. съть перьперь.

LJETOPIS POPA DUKLJANINA (Hrvatska redakcija)

(14. Jh., Hs. 1546)

(XXVII) I osta kraljem Zvonimir koji počteni kralj, sin dobroga spomenutja (kralja Krišimira), poče crikve veoma čtovati i ljubiti. I poče dobre pomagati, a progoniti zale. I bi od svih dobrih poljubljen, a od zalih nenavijen, jere ne mogaše zla viditi. I tako ne biše on za Hrvate, zašto oni ne će biti dobrotom dobiti, da bolji su pod strahom. I za dobroga kralja Zvonimira biše vesela sva zemlja, jere biše puna i urešena svakoga dobra i gradovi puni srebra i zlata. I ne bojaše se ubogi da ga izji bogati i nejaki da mu vazme jaki, ni sluga da mu učini nepravo gospodin, jere kralj svih branjaše, zašto ni sam prezpravdeno ne posidovaše, tako ni inim ne dadiše. I tako veliko bogactvo biše kako u Zagorje kako u Primorje za pravdenoga kralja Zvonimira. I biše puna zemlja svakoga blaga i biše veće vridna ureha na ženah i mladih ljudih i na konjih ner i nada sve imanje. I zemlja Zvonimirova biše obilna svakom raskošom, ni se nikogar bojaše, ni jim nitkore mogaše nauditi razmi gnjiv gospodina Boga koji dojde svrhu ostatka njih kako Pismo govori: Oci zobaše kiselo groždje, a sinom zubi utruše.

Po ovi način i u to vrime zgodi se da cesar rimski s voljom svetoga oca pape posla posle i listove svoje ovako g dostojnomu kralju Zvonimiru proseće i moleće kako draga brata i meju kralji krstjanskim kralja počtovanoga: "Oto te molimo i prosimo da skupiš k sebi svu gospodu zemlje tebi podložne i svih od vridnosti. I kada bude skupščina da pročtiš meju svimi ovi drugi list koga s tvojim listom šalje se od strane naše gospodstvu vašemu moleće, kada pročte, da odgovore i da dadu nam na znanje volju svoju i odlučenje kô učine vitezi i baruni s voljom gospodstva tvoga."

I tako dobri i sveti kralj Zvonimir prijamši listove od pape i cesara zapovidi po sve kraljevstvo svoje da bude skupščina i sa shodom u petih crikvah u Kosovi da svaki bude do dan dvadeset i pet. I prišadše vrime, da pride mnoštvo veliko. I legoš vojske i narediše straže. I kada dojde dan, učini slavni i dobri kralj Zvonimir otvoriti listove pape i cesara velikoga grada Rima, s voljom svetoga oca pape, koji kazahu: "Brata naše-

ga Zvonimira molimo s vlasnici i pukom zemlje i kraljevstva njegova da bi hotil odlučiti i s nami biti zajedno s pomoću ine gospode krstjanske koji ovake listove imaju od nas, i oni da odluče volju njih i da nam dadu na znanje jesu li k volji našoj pristali, ča jest z dopušćenjem božjim i sina njegova koji jest porožen od dive Marije i muku (trpel) i krv prolio na drivo križa i na njem umoren, koja smrt bi otkupljenje svita i oslobojenje svetih otac iz limbene tamnosti. I tako z dopušćenjem njegovim i s pomoću u njega verujućih jesmo odlučili osloboditi mista koja je za ljubav našu okrvavio i gdi je pridao duh ocu kroz muku i trud i greb u kom bi položeno prislavno tilo njegovo."

I toj čuvše Bogom prokleti i nevirni Hrvati ki ne mnogo prija daše pomoć hudobnomu sinu dobroga njih gospodina kralja Radoslava iz kraljevstva njegova izagnati i s oružnom rukom s nemilostivim sinom njegovim iz zemlje prognati; tada čuvši toj nevirnici, ne daše ni listove dočtiti i skočiše, ne samo da bi pristali na dostojnu molbu svetoga oca pape i cesara rimskoga da sveta mista iz ruk poganskih izmu i oslobode, da oni Bogom kleti počese kričati i vikati na svetoga kralja tužeći se i vapijući jednim glasom, kako na Isukrsta Židove, da on išće izvesti njih iz domov njih i žen i dice njih i s papom ter s cesarom otimati mista gdi je Bog propet i gdi je greb njegov. "A što je nam za to?" I nevirni Hrvati vazeše zlu misal i nepravden svit i meju sobom zlo više učiniše i sebi i ostatku svomu rasap i vičnje pogrjenje. I tako počese upiti kakono Židove vapiše na Isukrsta kada reče poglavica: "Bolje da jedan umre nere tolik puk da pogine."

I tako sramotni i nevirni Hrvati počese govoriti vapijuće kako psi ali vuci: "Bolje da on sam pogine ner da nas iz didine naše izvede cića Boga i inim mista toliko daleko obujimati, zemlje i gradove." I ne inako, nere kako psi na vuke lajući kada idu, tako oni na dobroga kralja Zvonimira komu ne daše ni progovoriti, nere z bukom i oružjem počese sići njega i tilo njegovo raniti i krv prolivati svoga dobroga kralja i gospodina koji ležeći u krvi izranjen velicimi bolizni prokle tadaj nevirne Hrvate i ostatak njih Bogom i svetimi njegovimi i sobom i nedostojnom smrtju njegovom i da bi veće Hrvati nigdar

ne imali gospodina od svoga jazika, nego vazda tuju jaziku podložni bili. I tako izranjen ležeće a Hrvate proklinjuće izdahnu. I pojde duh njegov, po milosti onogaj ki sve može, s an'jeli veseliti (se) u vike vikom.

(XXVIII) I toj slišavši kralj ugarski imenom Bela prvi što se biše zgodilo u Hrvatih, pride na pospih s vojskom golemom i vaze kraljevstvo hrvacko i požali smrt slavnoga kralja Zvonimira. I vazam Hrvate, i zagorsko i primorsko i bosansko kraljevstvo. I imiše kralja Belu za gospodina, jere svoga bihu ubili prez krivine. I po rečenom kralju ugarskomu Hrvati biše podloženi od volje u nevolju; i od slobodnih u rabotu obrati. I bi, kako Pismo govori, da zli teg zlu plaću čeka. I biše za svoj teg plaćeni oni prokleti i nevirni Hrvati krozi griha, zašto pogubiše svoga dobroga gospodina kralja Zvonimira kako Žudiji gospodina Isukrsta. I tako prokleti Žudiji inim služe ne imajući ni oni od svoga jazika gospodina. Dobri kralj Zvonimir živi u kraljevstvo, dokle bi ubijen, lit trideset i pet, a ubijen bi na lit Isukrstovih tisuća i osamdeset, a toj tisuća i osamdeset manje jedno.

СРПСКИ ЛЕТОПИС ПО РУКОПИСУ КОПРИВНИЧКОМ (15. Jh.)

Понѣже въ кратъцѣ сложено бысть о памети древньихъ вѣкъ и скоро текоушнихъ временехъ и лѣтѣхъ и о бывшихъ царехъ, како царствоваше отъ надела и по потоцѣ даже и до сихъ послѣднихъ врѣмень, подобно гестъ въспоменути и о сръбскои земли, како оувѣрена бысть, кто ли нацельствоваше въ неѣ и въ сѣга послѣднѣга наша врѣмена. Къ тѣмъ бо намъ пауче слово прѣдлежитъ влаголюбъзно и въсакоѣ поучсти достоинно. Рѣвише бо се намъ въ неѣ велици свѣтльници мироу, ови апостоломъ равноуцъстни, дроузи миротоуци и уоудотворьци, инни оуцители велици и архиререѣ достолаженни и множество прѣподовньихъ и праведньихъ.

Въ нихъ же гави се великын отъць нашъ и пръвьи свѣтльники тоѣ землѣ, свѣтин Симеонъ Неманга, новьи муротоуць, оутврднвъ православнѣ, потрѣбнвъ гереси своего отъуства сръбьскнѣ землѣ. Роди же и сыны .г. Стефана, пръвовѣнъуанаго кралга, и Влькана, кнеза въсон зети и хльмьскои землѣ, и светааго Савоу, пръвааго архиепископа.

И гелика многа добродѣганига и милостынѣ сътвори и храмы же и въздвнже и православнѣ въсѣга, нѣсть моштьно изрешти, обауче сама благодать светааго доуха на неѣмъ изгави. Съзида же и цркви великнѣ, Стоуденицоу же глаголю, великоуто лавроу прѣсвѣтнѣ Богородице, и оу Топлицѣ храмъ прѣсвѣтнѣ Богородице, и светааго Николы храмъ митрополиго, и иннѣ божьствьннѣ храмы, ихъ же не доспѣхомъ въспоменути. Стефанъ же сынъ гего, пригемъ благословеннѣ отъца своего по Игаквоу, въсемоу подобнь бысть отцоу своему, глаголю же боголюбивъ, милостивъ, кротънь, благоразоумънь, и геликъ смь подобна, добрѣ правѣ и свлгудаѣ отъуство свое.

Роди же и сыны .д. Радослава, Прѣдслава, Владислава и пръваго Оуроша. Съзида же и великоу црковь, архиепископнѣ Житьоу съ нннми многими храмы. Оставлгетъ же кралгевство сыноу своему Радославоу. Прилоуи же се Радославоу кралго жена Далнда она, или решти новьи Рѣзавель, и гелика пострада, нь обауче несънѣденъ бысть гехидного. Владиславъ же по неѣмъ прѣгемлетъ кралгевство, и тѣ же богооугодно и благоуцъстно поживъ. Съзида же и храмъ великъ и уцъстнь, славъ-

ноге възнесеніе Христа Бога нашего, глаголетъ и Милешева. По
семь прѣмлетъ кралѣвство братъ него пръвѣи Оурошь, иже и
нареуеньи храпавѣи краль. И тѣ влагоуьство поживѣ, и доврѣ
праве православнѣ отьць своихъ.

Многа же озлоблениа и скръби отъ оу҃грьскааго кралѣи при-
емлетъ по пророуьскомоу слову: многи скръви праведьнымъ,
нѣ отъ всѣхъ избави него Господь. Родѣи же и сына два, Драгоу-
тина и Милоутина, иже нареуеньихъ Стефанъ краль и Оурошь
краль. Създа же и цркви великѣи, Сопокани глаголю и
Градъць, и ина достоивнаа исправлениа сътвори ревнуоуе
православнѣ своихъ родителѣи. Прѣдслава же, сынѣи првовѣнча-
нааго кралѣи Стефана теплою вѣрою разгорѣвъ се и божьствѣ-
нымъ светааго доуха распаливъ се огнемъ, и вса краснаа
вѣка сего ниуто же вѣмѣнивъ, изволи иноуьскоге житиѣ,
послѣди же поставлетъ се архиепископомъ въ своемъ отьуь-
ствѣ по светомъ Арсении, третѣи по светомъ Савѣ стрѣи своемъ,
и тѣ же Сава нареуень бѣваетъ и въ вьсемъ подовѣнѣ стрѣи
своемоу. Стефанъ же, Оурошевѣ сынѣи, по своемъ отьци прѣм-
летъ кралѣвство, и пауче на лубовѣ божнѣи и на православнѣи
распалѣе се, и достохвально и влагоуьство съблудатѣ
отьуьство си, пожитѣ богооугодно житиѣ, иноуьихъ лубовѣ,
старѣце поунатѣ, младѣихъ пнтѣге, вьсакоу же правдоу и
истиноу испльнатѣ, нѣ сѣмъ же постомъ и молитвою своегѣ тело
оудроуатѣ велико изрешти нѣсть мощьно.

Родѣи же сына два, Владислава кралѣи и Оурошница. Тѣ же
Оурошницѣ свѣтло въ благоуьстѣи коньуиноу приѣмѣ, гробоу прѣ-
датѣ се, положень бѣсть въ митрополи дхильскон, и благода-
тно светааго доуха мѣро изливатѣ, такоже гестѣ вѣдомо
вѣсьмъ. Владиславъ же изгнанъ бѣсть дѣуаньскѣимъ кралѣемъ на
Оугре, и тамо коньць приѣмлетъ. Стефанъ же краль, сѣхъ отьць
прѣжде реуеньи, създавъ цркви свѣтааго Георгиа оу Расоу, и
блаженоуго коньуиноу постигатѣ, измѣнивъ земельнымъ царство
небесьноге въ лѣто .зшкѣ. Съ же Стефанъ краль, похваленьи отъ
дѣль своихъ, при животѣ своемъ призватѣ брата своего,
светааго кралѣи Оуроша, и томоу вѣроуатѣ правитѣ кралѣв-
ство отьуьства си.

Съ же вторѣи Оурошь прѣмлетъ кралѣвство, много сѣи въ
милостѣи, такоже нѣ отъ краль и царѣ никуто ни прѣвѣге ниже

по снхъ. Гдѣ во не слышаше се негова милостынѣ и правѣда по
 въсѣхъ рѣзыцѣхъ? Достнзаетъ же въстоуннѣе страны, глаголю
 же Иеросолимъ и Синаю и египтьскоуѣ землю, и по въсои
 грѣуьскон и словѣнъскон земли, даже и островы поморьскнѣе и
 заморьскнѣе, тамо въсоудъ негова милостынѣа достнже, и
 ревнность и любовь, гаже о Бозѣ, обгавн се. И цркви създаше
 се, и больницы съуннше се, гакоже тамо живоуштинъ быти въ
 оудивленни, понгеже и Богъ оумножи царство него, царствова
 во лѣта .мв. Създа же въ отуьствѣ своемъ цркви великнѣе
 и уьстнѣе, снхъ оукраси, гакоже и до нынѣа виднмо гестъ,
 глаголю же въ Светои Горѣ великоуѣ лавроу, домъ прѣвнстыѣе
 Богородице хиландарьскнѣе, и светааго прѣвомоууеника Христова
 Стефана при градоу звевани, геже гестъ Баньска, наѣже и све-
 тыѣе него мошти лежеть, и въсе стѣны златомъ оукраси, гакоже
 мнѣти се полити или позлаштене быти. Ёште же и цркви въ
 епископиѣо градъуаньскоуѣ, и оу Призрѣнѣ митрополиѣо и
 светааго Стефана и оу Скопнѣо трогероууицоу и светааго Георгиѣа
 на Сѣравѣ, и въ Нагорнуннѣ светааго Георгиѣа въ Солоуиѣ све-
 тоуѣо Троицоу създаавъ и оукрасивъ, и полате възавиъ и хрисо-
 воуль оутврднвъ оу царь грѣуьскнхъ, гако да гестъ въ область
 домоу прѣсветыѣе Богородице хиландарьскнѣе. Създа же и въ
 вогосъзданѣмъ Константиѣе градѣ цркви, и больницы въдвиже. И
 нѣто можеть снхъ въ кратьцѣ изрешти гелика създа и обнови по
 ннѣнхъ земляхъ, уѣто же ли гестъ въ снхъ кьсьнѣти? Овауе
 благоуьстнѣо и богооугодно поживъ блаженъи коньць постнзаетъ
 въ лѣто .вмко.

AVRAMOVA SMRT (15. Jh.)

Bi kada skončāše se dni Avraamu, govori Gospod arhan'jelu Mihovilu: "Vstav idi k Avramu i rci njemu kako iziti imat ot lica se zemlje, sega svita. Dni tvoji skončāše se, da ustrojiš dni i dom tvoj dokle ne izideši od svita sego." I izide Mihail k Avraamu i najde ga u rataj svojih sēdeća, biše bo star vele. Prišād že Mihail k Avraamu i celova ga. I ne vijaše Avraam gdo je. I reče njemu Avram: "Otkuda jesi, člověče?" I reče njemu Mihail: "Putnik jesam." Tada reče Avram: "Da posidi malo da pošlju po dva konja i pojdeve v dom moj. K večeru jest, da počineši u nas i zajutra pojdeši kamo hoćeši, jeda te ne utaknet zal zvir i sněst te." I uprosi bo Mihail Avrama govore: "Kako ti je ime i povij mi dokle v dom tvoj vnideve." I odgovori Avram i reče: "Roditeli stvoriše mi ime Avram. Gospod že reče k meni: Vstav izidi iz domu ot zemlje tvojeje i ot roda tvojego i idi v zemlju ku ti pokažu. I poslušah ga i pojдох v zemlju ku mi pokaza Gospod. I predi mi ime Gospod govore: K tomu ne narečeši se Avram, na Avraam narečet se i budet ime tvoje."

Otveća Mihail i reče: "Blagoslovlju te, Gospodi, da vidih muža ljubečāgo te, slišah bo kako jesi sašād 60 praprišč i prignav telac i zaklav i vstavšim u tebe." I tako govoreći njima meju sobu Avraamu i Mihovilu vstavši i pojdsta i pridosta na stan. I prizva Avraam Damaska, sina Elizarova, domačēga rabičićā, govore: "Idi i privedi dva konja da ideva, trudna bo jesva." Otveća Mihovil i reče: "Ne trudi otročete, tako bo glumeća se dojdeve."

I pridosta do rike jedne s dvima rabičićēma i najdsta jedan đubac vele velik i imiše kite tri podobne brezi i slišasta glas ot kiti govore k njima: "Sveti, prnesi narečenije svetomu k njemu že poslan jesi." Slišav že Avraam glas i ukrepi se i skri tajnu v srci svojem govore: Ča hoće to biti? I kada pridosta v dom svoj i reče Avraam rabom svojim: "Idite v stado i privedite tri bravi skoro i zakoljite je i svarite je da jimo, radost bo velika bi nam. I prignaše otroci, zaklaše i variti počāše. I prizva Avraam Isaka, sina svojego, i reče jemu: "Sine moj, dragi Isače, vstani i naliј rukomiju

da umijeve noze gostu semu prišadšu k nama, razumiju bo v misli mojej kako jure mi poslidnje jest ovo nalijati rukomiju i umiti nozi gostu semu prišadšumu k nam."

Slišav bo Isak oca svojego to govoreća plače se prnese rukomiju. I reče njemu: "Oče, ča je to ča reče: poslidnje mi jest nalijati rukomiju i umiti nozi prišadšumu k nam?" Slišav že Avraam plačuć se Isaka, plakati se načē š njim. Vidi v že Mihail plačuć se Isaka, plakati se načē š njim. I spadoše tri slze Mihailu i biše kamen'je i to bi očestije jego. Slišav že Sara plač njih, budući njej v kliti, izlizši njej reče k Avraamu: "Ča to plačete se?" Otvoril Avraam i reče: "Něst zlo nijedno, vlizi v klit svoju i dělaj da ne stužimo gostu semu." I otide Sara gotoveći vičeru.

.....

I uzri Avraam dvoja vrata, jedna mala a druga velika i posrede obojih vrat na přestolě člověk veli i narod mnog an'jel okolu njega plačuć se i smijući se. Plač že jest veći smiha 7 krat. I reče Mihail k Avraamu: "Ne znaš li njega?" I reče Avraam: "Ne znam, gospodi." I reče Mihail: "Vidiš li oboja vrata, velika i mala; ova bo jesu vavodećija v život, a velika v pagubu. Sa bo muž sadě Adam jest, prvi člověk koga Bog učini i privede ga na mesto ovo viditi vse duše ke ishode ot teles. I ot toga jesu vsi člověci. I kada ga vidiš smijuća se, razumij kako duše v život vidiš greduć; i kada ga vidiš plačuć se, razumij kako vidiš duše veduć v pagubu.

RUMANAC TROJSKI (15. Jh.)

Běše kralj imenem Priješ i běše velmi bogat. I v niki dan poče loviti. Prigoda se jemu priti na jedan lip otok. Toga otoka s jedne strane tečaše veliko more, s druge strane tečaše rěka Šanaktuš, s tretu stranu tečaše rěka imenem more Pelešino, s četrtu stranu běše lug Lodoma, a s petu stranu dol Injiin na kom rastiše mnogo cvětji različnih. I drago mu bě na srci i na njem poče grad zidati i čto běše sazidal imenova svojim imenem Prějija. Potom Priješ kralj rodi sina svojego Iluša kralja. Iluš kralj učini silno dělo i prizida veće ot oca svojego i imenova svojim imenem Iluš. Potom Iluš kralj rodi sina svojego imenem Lavmedona velikoga. I Lavmedon učini silno dělo i imenova svojim imenem Lavmedonija. Potom Lavmedon kralj rodi sina svojego Ašarikuša kralja. Ašarikuš kralj po očini smrti prizida veće od oca svojego i imenova svojim imenem Ašarikija. Potom Ašarikuš kralj rodi sina svojego imenem Dardanuša kralja. I Dardanuš učini silno dělo i prizida veće oca svojego i imenova svojim imenem Dardanija. Potom Dardanuš kralj rodi sina svojego imenem Troiluša kralja. I Troiluš kralj prizida veće od oca svojego i imenem svojim imenova Troja. Potom Troiluš kralj rodi sina svojego Prijamuša kralja. I Prijamuš kralj iměše ženu svoju imenem Jakupu gospoju i bě tegotna. I v sně rodi glavnju i vzneše se na nebo i udri se opet k moru i izdrěše se iskre ot njeje i padoše na Troju i pogorě Troja do fudomenta. I obudi se gospoja Jakupa ot sna i pověda ga mužu svojemu Prijamušu kralju kako běše viděla. I Prijamuš kralj mišljaše na srci svojem i s jutra prizva trojske meštre i proroki i vlastele i nižnje ljudi da mu se proreče ča to govori san. I prorekoše jemu meštri i rekoše mu: "Oče po tebě roditi se sin ot tvojeje žene s koga oče pogorěti Troja do fudomenta da ne bude kamen na kamene ostatí."

I pride Prijamuš kralj k svojej ženi i reče jej: "Gospoje, kada se rodi sin od tebe, ne hrani ga, da rci ga ubiti." I reče gospoja Jakupa: "Gospodine, veliko rada oču učiniti ča je tvoje poveljenje." I kada se rodi dětić ot njeje bě vele krasan i smili se materi i povi jago v bračin i povi š njim mnogo zlata i reče jednomu junaku: "Vazmi sije děte i ponesi je daleko od Troje i vrzi je v kraj s puti." I tako stvoreno

bě.

I pride jedan pastir i najde ga - komu běše pastiru žena tu noć rodila sina. I prinese ga k njej i reče: "Ženo, hrani tako toga tako ovoga." I veseljaše se o njem i izde mu ime Pariž, jer rastiše iskruživ šiju kako fariž. A ko jej běše vlašći sin rastiše jako i drugo dēte. I kada ima bě 7 lēt, gredihota na polje s ocem svojim i gredihota okolu dobitka. I svajevaše Pariž 2 voli i ki jeju dobaraše drugomu tomu Pariž spletiše od cvitja krunicu i kladiše na roge, a ki ne dobivaše tomu ot slame Pariž dēlaše kučmicu. A drugi sin pastirev udelaše bat.

I kada pride u junačko vrēme, grediše gdě slišaše junake i vitezi i kušaše sreću i premagaše v vsakoj igre i vsakoj rvanji. I tu probode jednoga viteza imenem Ščita pred Apiešem kraljem. I po tom učini Prijamuš kralj zbor i reče: "Pred vsim zborom pravlju: Kto oće ot vas pomagati Prijamuša kralja v trojskom dēlē pomagaj mi, oću mu dati tri doli zlata." I slišasta to 2 djavla zemaljna Pebuš i Nektebuš, cēnista se š njim. I běše Pebuš guslnik i gudiše i grediše kamen'je mnogo i vsak na svojem městě stajaše i zidaše se. I běše Nektebuš morskí djavaľ i zapovēdaše moru i grediše tlak z mora i pržina i zidahota kuda hotēhota. I svršista vsa dēla i pridosta k Prijamušu kralju i rekosta: "Gospodine, dēlo svršisva, daj nama uvēt ča si nam obečal." I on ima pokaza grst i prgišće i reče: "Obljubita meju simi doli ko vama godē." A ona se rasr dista i pozvasta jeho přēd Jupitra boga. I ne mogosta jeho uprēti. I pojdosta k proročicam da prorekuť zlo o trojskom dēlē. I prorečeno bě o Troji da ne stojit do vremena no da se razorit u Prijamuševo vrēme.

I po tom ženjaše se Peleuš kralj Tetišem gospojom i prizva vse proročice u svate razvi jedne ne prizva, Dišekordi gospoje ne prizva ka běše svadi gospoja; kamo godi grediše tamo krv stvoraše. I učini zlatu jablku i napisa na njoj slovesa: "Sija jablka zlata budi dana najlipšej proročici u Troji." I povrže ju v travnici Peleuševi. I pojdoše tri proročice v travnik hladiti se i najdoše zlatu jablku i pročtoše slovesa i svadiše se oba nju i pozvaše se pred Jupitera boga. I pridoše preda nj i rekoše: "Gospodine, najdosmo siju zlatu jablku; pravi pismo: ka je vas najlěpša toj budi - i siju jablku daj toj proročici. Sudi nam i pověj ka nas je najlěpša,

siju jablku daj toj proročici." I Jupiter bog ne umi im suditi, reče: " Ja vam suditi neću, zač Junoš mi je žena, Paleš mi je nevěsta, Venuš mi je sestra. Pojdite pred Pariža pastirevića, on vam sudi." I pojdoše pred Pariža i rekoše: "Najdosmo siju zlatu jablku; pravi pismo: Ka vas je najlipši toj budi to jablko. Sudi nam i vij ka nas je najlipša; to jablko daj toj proročici." I ne běše im rad suditi Pariž i reče: "Idite i svlčite se i pridite nage preda me, ja vam suju."

ALEKSANDRIDA (nach Hs. 16. Jh.)

"Darij, car nad cari, takmen bogom zemaljnim, zajedno po svitu sa suncem sjaje, i vsim zemaljnim carem i gospodam gospodin, nahodećim se u Macedoniji pišu na znanje. Carstvu momu glas došal je jere Filip vaš umri i dite mlado na carstvu svom ostavil je ne utvrđeno litom i umom. Smrtju Filipovu ja oskrbih i dite njegovo nejako ja požalih i njega hoću u dvoru carstva moga da bude i da shranju ga i carskim običajem nauču ga. I knjigu moju prijamše brzo ga k mani dovedite i paki na ono carstvo vraću ga. Kandarkusa vam poslah, vernoga moga, u zemlji vašoj gospodovati i vojsku vašu k mani posilati. I danak mani po zakonu prinesite. Filipovo dite k mani dovedite sa vsimi carevimi bilizi oca njegova i u dvoru carstva moga da udvori: veće bo četrdeset carskih sinov u dvoru mom dvore, i koga viju dostojna carstvu onoga carstvovati vam pošalju."

I tu knjigu Kandarkus u Macedoniju donese. I Macedonjane njega prijamše i k vojvodi Ptolomeju dovedoše i Ptolomej njega prijam u Filipus ka Aleksandru dovede ga. I Antioh njih srite, hejam Aleksandrov na kopju suproč njim iznese i njemu pokloniti se reče. I odgovori Kandarkus: "Ako ja poklonju se kopju Aleksandrovu, to vi niste pod ruku Dariju caru ni ja smim oči Darijevi gledati." Antioh mu reče: "Ako to ne učiniš, to života ulišil jesi."

I tako pristupivši ka kopju Aleksandrovu pokloniše se i pojam njih Antioh ka Aleksandru na poklonjenje dovede. I prišadši u carski dvor, Aleksandra na prestolu sideći na visoku vidiše. Prestol njegov biše ukrašen vele čistim zlatom i zelenim kaminjem i slonovimi kosti. Poklisar pristupiv pokloni se i stojeći čujaše se lipoti obraza Aleksandrova. Vinac biše na glavi njegovi od šafira kamika i od velikoga bisera s mersilovim listjem spleten. O desnu njegovu i livu mnogo vitezi u vincih stahu. Selekvuš ustav knjigu Darijevu prijam i pročti.

Aleksandar to čuv, gnjiva i srditosti napuniv se i knjigu prijam razdri ju i reče k njim srdeći se: "Ne tribovaše caru vašemu Dariju glavu videći s nogama besiditi. Ni tako Macedonija bezglavna kako se tebi Dariju mni." I to rek brzo njih odpravi i knjigu k Dariju pisa govoreći tako:

"Aleksandar, vitez, macedonijski car, sin Filipa cara i Olimpijade carice, Dariju, caru persidskomu. Tvoju knjigu ku k ljudem mojim pišeš prijah i pročtih; da zahvaljam ti da se o zemlji našoj pečališ i mene mlada u polači tvojeje hraniti hoćeš. Nu dica ka mliko sasnu ne tribuje im se u carskih domih hraniti ni tustih ni trpkih jisti mes. Počekaj me malo dokle od sasca macedonijskoga odkinu se i tako k persidskoj hrani priti ću; u carstvu tvom dvoriti hoću sa vsimi mojimi vitezi macedonijskimi. Kandarkuša koga k nam poslal jesi Macedonam car da bude nemoj ga veće posilati, neć' ga veće viditi. Nije tako Macedonija bezglavna kako se tebi mni."

Oružje macedonijsko Kandarkušu Aleksandar darova i reče: "Od carstva moga biži i kada boj učine Macedonjane s Persidi nosi to na glavi da te poznavše ne ubiju."

Posli k Dariju vratiše se i knjigu Aleksandrovu daše mu. I pročtiv ju Darij nasmija se, a Kandarkuš reče mu: "Ne tribuje ti, Dariju, takovu knjigu prijam smijati se jere u malolitni mladosti mnogolitnu vidih mudrost. Da boleći zub tribuje skoro izvrići; ne istrig bo, mnogo stradati imaš od njega. Fariža mlada, kada ostari ne trudi se ob njemu."

Darij ob tom ne haja, Klitouša nikoga od najvirnijih posla u Macedoniju ka Aleksandru i reče mu ispitati mudrost Aleksandrovu. Aleksandru posla struglu malu i kolo driveno i dva kovčega velika prazna i dvi vrići velici maka i knjigu pisanu tako govoreći: "Darij, car nad cari, persidski bog, ditetu momu Aleksandru radovati se pišu. Ne pomislih tebe toliko mudra biti, poznah te u prvoj knjizi mojej; neka znaš da mladih mudrosti nagle jesu. I poslah tebi ditinju igru da se zabavlja je igraš i kolo kim mlada dica igraju i dva kovčega da tro-litnim dankom naplnjuješ i mak prebrojiv uznaš čislo vojske moje. Harač mani ne poslav, svezan k mani doveden budeš." Nu knjigu Klitouš uznam i ka Aleksandru u Macedoniju dojde i Aleksandru u svitlom parastasi pokloni se i kovčege i mak i kolo i struglu pred Aleksandra postaviše.

Aleksandar knjigu pročtiv i glavom pokimav reče: "O neizrečene grdine i oholosti tvoje, Dariju! Bogom takmiši se, a ni človikom ne moreš biti i do neba uznese se i do ada snideši." Mak vazam nače žvati; kovčege razbiti reče i knjigu k Dariju pisati reče govore tako: "Aleksandar car Dariju, caru persid-

skomu vsaku čast čineći, a sada jesi ditinjemu bezumiju dostojan. Ditinje igre poslal mi jesi, samodržitelja zemlji ovimi bilizi proobrazuješ me. I da znaš: krug kola ovoga vsoj zemlji krugu priličan je. Mi na te dojtí imamo i kako strugla ova ti pred nami vrtiti se imaši. Čislo maka tvoga vse sažvah; kovčege tvoje misto dara prijah. I budi ti dosta va istočnih stranah meju dostojnimi tebi Persidi prebivati, strašljivi budući i nevoljnici; zapada ostavi se jere da v njem ne padeš. I dovolj budi tebi obrok svojih." I darova Klitovuša i da mu kabal papra govoreći: "Misto makove vojske tvoje kabal papra tebi poslah i njega sažvav hrabrost vojske moje poznaš."

TUŽENJE DUŠE I TIJELA (um 1533)

Kako se tuži duša svrhu tila

Sliši, brate, ča ću t' praviti
jer t' je tilo hrlo ostavit.

A toj ti će skoro biti
da t' će duša s tila iti.

Jer pri nere k sucu pojde
tilo grišno ovde ojde.

Zač kad grisi svoji uzri
tad srdito na nje pozri
ter se počne tužiti na nje

10 jer joj pojti v muke za nje.

Tad će tilu govoriti
ter se moćno na nj srditi.

Reć će tilu: Zač pregriši?
slasti rajske zač me uliši?

Svita slasti ti zbiraše,
a za me se ne pomnjaše.

Ajme, tilo, gdi t' je dika
ali žitak sega svita?

20 Sve t' je brzo to ostavi
kad te doli smrt postavi.

Zato misli sad na tilo
ko to je još sada cilo
da će skoro mrtvo biti
ter u smradu sve izgnjiti.

Bit će ti oči zatvoreni,
a svi udi umoreni.

Ni ć' ušima veće slišiti
niti svojih drazih tišiti.

30 Kad iz tebe duša izide,
tad tva slava sva otide,
a tilo ostane gluho i slipo

ko to sada još je lipo.
Aj neharni tvrji driva,
prid očima buti svića.

Misleč skoro da t' je umriti,
zato misli sad gdi ć' priti.
Ajmeh, brače, jeda koga
nitkor sliša sada toga
da bi se mogal smrti branit
40 ali s kim se još prominit?
Jeda brat brata iskupi
ali drug druga tim zastupi?
Smrt nima u tom milosti,
drazih razdilja u žalosti.
Čemu poni ljubiš blago
ko je zalim ljudem drago?
Ajme grisi dušu slide,
a grišnici to ne vide.
Klad' se dake pokoriti,
50 diku svita pogrđiti.
Ne htij veće gojit tilo
ko će skoro biti gnjilo.
U grob hoće skoro pojti,
sva veselja družim ojti.
Zato svaki sada steći
htij pozriti grob smrdeći
v kom će tilo tvoje biti
ter u smradu sve izgnjiti.
Tot' će biti tvoje stan'je,
60 tot' će biti sve iman'je.
To polače uzidane,
to postelje pripisane.
Tot' će biti tvoje dike,
tot' su slasti tvoje britke
za ke plaću hoć' prijati
ter u vike v paklu stati.
Nut se smisli svak od sebe
tere pozri svak na sebe.
Sva oholstva doli vrzi,
70 jere Isus na nje mrzi.
Nut se svaki sada smisli
tere na smrt jur pomisli,

da će skoro svaki umriti
 ter prid Boga na sud priti.
 Prid Bogom ćeš govoriti
 ter na tilo još mrziti;
 tad ćeš tilu govoriti
 ter se moćno na nj tužiti:
 Ajmeh tilo, kamo t' blago
 80 ko no t' biše vele drago,
 ko no t' vazda ti sbiraše,
 a za me se ne pomnjaše!
 Ajmeh, gdi su sad pinezi
 cić kih stojim sad u tuzi?
 Ajmeh, tilo, gdi t' je zlato?
 zač ne misliš priti na to?
 Gdi postelje, gdi polače
 za ke duša sada plače?
 Ajmeh, gdi t' su sada stan'ja
 90 ali tvoja sva iman'ja?
 Ajmeh, tilo, gdi t' je lipost,
 zač ne misli priti v žalost?
 Ajmeh, gdi t' je sada dika,
 gdi li žitak tvoga vika?
 Svite lipe ti sbiraše,
 a za dušu ne pomnjaše.
 Oto, tilo, sad te ojde
 sve veselje kad smrt dojde.
 Lipost ti je pomanjkala,
 100 sva veselja tva ostala.
 Oči su ti potamnili,
 lipa lica oblidili.
 Sva t' je lipost potamnila
 ter se zemlji priminila.
 Vas ti je život pogrdil
 ter se u zemlji raščinil.
 Lici rumeni oblidili,
 a oči potamnili.
 Ušima si jur ogluhal,
 110 a usta si sad primukal.
 .....

MARKO MARULIĆ (1450 - 1524): JUDITA

Istorija sva na kratko - Ka se uzdarži u ovih knjigah

Nabukodonosor, kralj od Babilonije i od Asirije, daržeći tad grad Ninive, pobi Arfaksata, kralja od Medi, kon rike Eufrata. Posla k mejašnikom svojim da se podlože njemu: podložiti se ne htiše. Otpravi s vojskom svoga vojvodu Oloferna, ki kuda projde, sve obuja. Pride napokon u zemlju izraelsku. Bi velik strah po svoj zemlji. U Jerosolim činiše mnoga ponižen'ja i posvetilišća, Bogu se priporučujući. On podstupi Betuliju, odvrati vođu ka u grad teciše, zdenice prigradske čini čuvati. Akiora, vojvodu svoga od Amoniti, jer reče da neće moći Židove svojevati ako ne budu zgrišili Bogu svomu, vezana čini popeljati i pridati Betulijanom, obitući se zajedno s njimi ga zgubiti. Nesta vode u gradu, htihu se pridati. Ozija, knez od grada, moli jih da bi još čekali pet dan pomoći božje. Judita, udovica sveta i plemenita, kara jih da bihu Bogu roke postavili. Sama onuj noć moli se Bogu, ureši se, pojde s rabom svojom Abrom ka Olofernu i nakon četvartoga dne, kad on pijan zaspa, otkla mu glavu nožem njegovim, stavi ju na grad, vojske se pristrašiše, grajane jih tiraše, biše, odriše, bogati se vratiše. To videći Akior, prija viru njih i pribiva s njimi u Betuliju. Od Jerosolime dojde veli pop Eliakim sa svimi popi Juditu viditi: Boga slaviše, nju hvališe. Ona svojimi pojde u Jerosolim; pokloniše se u tempal, dare prikazaše, i tuj se tri misece veselivši, domom se varnuše. Judita posli parvoga muža Manasesa drugoga ne poja; živi sto i pet lit, leže u grob muža svoga; sedam dan ju pak sitova. Za nje života ne oćutiše nevolje rati nike: dan dobitja nje svako godišće bi baržen i čtovan od svega puka izraelskoga, dokla tarpiše u stan'ju svomu. Na svem vazda Bogu hvala. Amen.

Ča se u kom libru uzdarži

Parvo libro: Nabukodonosor dobivši Arfaksata, posla Oloferna s vojskom primati daržave, hoteći da gospoduje svim svitom.

Drugo libro: Kuda Olofernes projde s vojskom; kih poda se podbi;

pride u Gabu; bi strah u Jerosolim; pozlobiše
Akiora veziri, jer istinu govori od naroda jero-
solimskoga.

Treto libro: Olofernes Akiora vezana zagna u Betuliju, hoteći
ga zajedno s grajani pogubiti kad jih prime.
Ozija zva Akiora i popove na večeru. Olofernes
podsede Betuliju; bi u grad žaja, do pet dan
se hotihu pridati. Judita jih kara.

Četvarto libro: Judita s Abrom pojde van grada; Bog joj prida
liposti, budi da vele lipa biše; Olofernes, vidiv
ju, za njom se zamami.

Peto libro: Olofernes dvor svoj i Juditu zva na večeru; pijan
zaspa. Koliko je zlo žartje i opitje. Judita Olo-
fernu otkla glavu i na grad postavi. Akior se
obradi na viru i pribiva u Betuliju.

Šesto libro: Betulijani izidoše s oružjem. Vojske, vidiv Olo-
ferna ubijena, jaše bižati; oni jih tiraše, i s
dobitjem se varnuše. Eliakim, pop veli, s popi
pride vidit Juditu; ona svojimi pojde u Jeroso-
lim; u tempal se poklonivši, s vesel'jem se var-
nu. Živi lit sto i pet; puk ju sedam dan plaka;
dan dobitja čtovaše. Amen.

Knjige Marka Marulića Splicićanina

U kih se uzdarži

Istorija od svete Judite

U šest libri razdiljena

na slavu božju počinju

Libro parvo

Dike ter hvaljen'ja presvetoj Juditi,
Smina nje stvoren'ja hoću govoriti;
Zato ću moliti, Bože, tvoju svitlost,
Ne htij mi kratiti u tom punu milost.
Ti s' on ki da kripost svakomu dilu nje
I nje kipu lipost s počten'jem čistinjje;
Ti poni sad mene tako jur napravi,

Jazik da pomene ča misal pripravi.
 Udahni duh pravi u mni ljubav tvoja,
 Da sobom ne travi veće pamet moja, 10
 Bludeći ozoja s družbom starih poet,
 Boge čtova koja, kimi svit biše spet;
 Da ti s' nadasve svet, istini Bože moj,
 Ti daješ slatko pet, vernim si ti pokoj,
 A ne skup trikrat troj divička okola,
 Pridavši još u broj s kitarom Apola.
 Uzdigni odzdola glas moj k nebu gori,
 Gdi tvoga pristola čtuju svetih zbori,
 Da der u tvem dvori bude ti uslišan,
 Dokol izgovori od Judite pisan. 20
 Grad veli Egbatan sazida i sredi
 Kralj hvale pohvatan, Arfaksat od Medi;
 Pokol jur pogledi, da vlada narodom,
 Preza svoje zledi kih podbi pod sobom,
 Mnjaše da ni robom, ni moćju od ljudi,
 Ni plemenitim rodom na svit mu para ni;
 Da pozna po sebi, jer slava človika
 Najveća, ka se di, ne tarpi dovika.
 Da kakono rika barzo mimo hodi,
 Tako svaka dika s vrimenom odhodi; 30
 I ki se uzvodi u višu oholast,
 Teže mu se zgodi kad pade u propast.
 Ki poni toku vlast i silu imiše,
 Zgubi svoj glas i čast kada ga razbiše;
 I ki ga dobiše, jure potomtoga,
 Jer se oholiše, izgubiše mnoga.
 Pored da je Boga, Nabukodonosor
 Mnjaše se dilj toga - nimaše bo razbor -
 Jer skupiv mnogi zbor i polag Eufrata
 Razvivši svoj šator, pobi Arfaksata. 40
 S vesel'jem u vrata ninivska ulize
 Goneći na jata sužnje u želize;
 Malo jih ubiže, mnogo jih zagubi,
 Napuni sve hiže blaga ko urubi.
 Viteze poljubi, svakoga darova,
 Od koga nahoj bi, hrabro da se arva;

Paka barune zva, ter sede mev njimi,
 Otvoriv usta sva, govori prid svimi:
 "Ja vami hrabrimi sve sebi podložih
 Ča godir očimi mojima obazrih; 50
 Slavan se učinih ter čtovan visoko,
 I glas dili mojih prostri se široko.
 Sada jure, poko nitkore ne stoji
 U zemaljski oko ki me se ne boji,
 Poslat ću da koji s nami mejaš ima,
 Zapovidi moji podložan prijima."
 Ugodno bi svima, svi ga pohvališe,
 Razum, moć s ričima do neba uzniše;
 Posle odpraviše ki naglo hodeći
 Mejaše objizdiše, gradove proseći, 60
 Zapovid noseći Nabuk'donosora,
 Gospodstvo hoteći vekšega prostora.
 Ni gradi, ni hora, ne pokloniše se,
 I s tim, kađ bi zora, k kralju vratiše se.
 O tomu čude se, pomuča nikoko,
 A paka sarde se, ja pritit žestoko,
 Govoreći tako: da će svih zgubiti
 Ki ne htiše, kako on reče, učiniti.
 I priča vapiti: "Poznati ćeš ča sam -
 Toj će harlo biti - Karmele i Libam, 70
 Cedar, pridavši k vam Damask s Cilicijom,
 I svu riku Jordan sa svom Galilejom:
 Jošće s Samarijom jerosolimski stan
 I s Etiopijom dobro će biti znan,
 Ča more doma i van oblast i jakost ma,
 I koli sam silan s mojom daržavom ja."
 Zatim nimalo sta, priseže pristol'jem,
 Ko se sve zlatom sja ter dragim kamen'jem
 I svakim zlamen'jem kraljevske razblude,
 Da to s ispunjen'jem skoro, skoro bude. 80
 O koliko blude ki ka su došasna,
 Brez razbora sude kakono iza sna;
 Človik bo to ne zna ako ne očituje
 Njemu ki svaka zna i svud gospoduje.

.....

Libro peto

Oloferne, pokol, tej riči zgovori,
 Tim, ki stahu okol, reče: "U komori,
 Gdino su zatvori blagu sakrovitu
 I tvardi, zapori povedte Juditu,
 Ka po svojem svitu, u komno ni starvi,
 Zemlju zlata situ dat nam će prez karvi;
 Davajte joj parvi dil jistve i kruha,
 Ki se meni marvi, ka se meni kuha."
 Judit strese uha: "Neću", reče, "toga,
 Da ockvarniv duha, ne rasardim Boga; 10
 Da jisti ću ovoga ča vo s sobom nosim,
 Za da pri onoga, ča t' rekoh, isprosim;
 I još da priprosim da spiši te strane
 Dati t' Bog, ke mnozim po svitu su znane."
 On reče: "Tej hrane, ča ćeš učiniti,
 Kada ti nestane, o čem ćeš živiti?"
 Ona se rotiti priča ponasmihnuv,
 Da brašno saspiti ko doni pribignuv
 Neće dokla dvignuv ruku svu ne svarši
 I počine stignuv ča misal nje varši. 20
 Baruni otparši vrata od ložišća,
 I svuda nastarši sviona krovišća,
 Rekoše: "Hladišća tuj tva, gospoje."
 Ona se namišća i reče: "Dobro je."
 Da parvo ovo je isprosila moleć,
 Molitve dit svoje u noći ishodeć;
 Da nitkor, odhodeć: "Kamo ćeš", reče joj.
 Ni opet dohodeć: "Od kud greš? Ča je toj?"
 Toj biše dao njoj Oloferne, svojim
 Vratarom tad takoj zapovid čine' svim: 30
 Taj slobod dvima njim, Abri ter Juditi,
 Da bude, ne inim, za tri dni služiti.
 Ona ishoditi ja k drage slazeći,
 K potoku hoditi vodom se čisteći;
 A pak uzlazeći Bogu se moljaše,
 Da, puk slobodeći, spuni ča mišljaše.
 Zatim čista staše u komoru došad,

Ni se okusaše ner jur sunce zapad;
 Ko četvartom izšad, svitlost svim ljudem da,
 I Oloferne tad dvor na večeru zva. 40
 Slugu Vagava sla da Juditi veli
 Da sram odvarže tja, da se k njemu seli
 I ča on uzveli, pristane učinit,
 A dar, kino želi, svaki hoće imit;
 Jer mu će prirok bit da žena stoji tuj,
 A on da će živit želeć imiti njuj. -
 Pojde Vagav i suj besidu poni njoj.
 "Vladiko", reče, "u onuj jure komoru poj
 Gdino gospodin moj sedeći počiva,
 Želeći obraz tvoj ki suncu odsiva: 50
 Zatoj te priziva da s njim i piješ i jiš,
 Da vesel pribiva dokol uza nj sidis."

. . . . .

Oloferne stati na noge prejedva
 Mogaše; jer jati koko mogahu dva,
 Toliko sam on z'žva i obuja ga san.
 Vagav zatvaruč, zva inih da gredu van.
 Idoše na svoj stan, sobom teturaje',
 Jerbo ne jedan žban popiše spijaje': 170
 Redom začinjaje', zdravicu obnose',
 Jednu popijaje', a drugu donose'.
 Pojdoše zanose' tud ovud nogami,
 Sami se nadnose, kimljući glavami;
 U obraz jim plami a na nosu para,
 I na brade prami lašćaše se ckvara.
 Tarbuh kako žara nadmen odstojaše,
 Rič, ku potopara, jazik prikošaše;
 Sviste ne saznaše, ctakljahu jim oči,
 Rugo njimi staše i smih se potoči; 180
 Jer niki o ploči udri sobom pad se,
 Niki se pomoči, niki kara svad se,
 Niki daržat rad se, druga uhitiše,
 Ter i s drugom zad se uznak uzvarziše;

A niki rigniše, niki se gnušahu,
 A niki ležiše, niki na nj padahu;
 A družih nošahu, stavit jih na odar:
 Tako se saznahu koko martav tovar.

Tko će imiti var ustegnuti garla,
 Pogledaj ovi bar ter vij je l' umarla 190
 Tuj čast i doparla tamnost i gardinja,
 Ka je oto svarzla da je vitez svinja.

Sad vij kako linja Olofernja sila,
 Kako ju raščinja hot nečista dila. -
 Postilja je bila na sridu komori,
 Mehka, čista, bila, s pisani zastori.

Na njoj se obori Oloferne unid,
 Zaspá većna gori nego morski medvid:
 Speći ga tako vid' Judit, Abri svojoj
 "Poj polako naprid", reče, "na vratih stoj!" 200

Ove dvi tad u toj ložnici ostale
 S Olofernom, u njoj ne bihu zaspale;
 Poni od tej stale na vratoh Abra sta,
 Jesu l' straže pale, oslihovati ja.

I straže i čeljad sva ka biše okoli,
 Biše kako martva; svi bo na tom stoli
 Jiše kako voli, da još veće piše:
 Bditi ne bi koli, straže ne činiše.

Ki je nebes više i ki svaka more,
 Jur odlučil biše puku da pomore. - 210
 Judita zastore postilji razmače,
 Sarce joj kopore', bliže se primače.

Ruku s rukom stače i k nebu podvignu,
 Na kolina klače i suzami rignu;
 Glasa ne izdvignu, da moli u sebi:
 "Bože, daj da stignu ča je godi tebi;

Stvori milost meni, pokrip rabu tvoju,
 Strah mi vas odnemi, dvigni ruku moju
 Da stvar svarši koju misal moja plodi,
 Da se tebe boju puci ter narodi! 220

Sada, sada hodi, tvoj grad Jerosolim
 Od nevolj slobodi i vas puk tvoj, molim;
 Rasap daj oholim ki se uzvišuju,

Pokoj pošlji boljim ki se ponižuju.
 Ovo ča veruju po tebi ja moći,
 Koko potribuju, hotij mi pomoći,
 U dne ter u noći tebi da hvalu dam,
 Jer u tvoje moći sad svaršit to uzdam."
 To rekši dviže ram i na nogah postup,
 Ter muče bičag snam ki višaše o stup, 230
 Podri ga, kič mu zdup Oloferna jednom,
 A drugom rukom luk kla, skube objednom.
 Hronu, strepi sobom, ležeći on uznak,
 Darhta ruka s nogom, vas se oslabi, pak
 Izdaše; ne bi jak; garkljanom siča karv:
 Tako t' zgibe junak, tako spusti obarv.
 Zgrize ga mao čarv oružjem njegovim,
 Ubi ga ženska sarv, ki biše prostro dim
 Da zajme svitom svim; ki mnjaše da ni Bog
 Silam njegovim tim jest protiviti mog. 240
 Prostri se tuj nebog, prez glave, kako panj,
 Juditi Bog pomog kada napade na nj;
 Da joj ni trud zamanj, da stvari viru da,
 Prikla ga, steć uza nj i odni glavu tja.

.....

"Otvorte, otvorte grad, jere je s nami Bog,
 Otvorte, otvorte; sad on ki je svemog
 Puku svomu pomog, skazal je svu kripost,
 Nečistih u barlog varže, nam da milost."

.....

PETAR HEKTOROVIĆ (1487 - 1572): RIBANJE I RIBARSKO
PRIGOVARANJE

Parvi dan

Viteže naredni Bartučeviću moj,

Svim ljupki i medni ki znaju razum tvoj,

Koji nas svih brani u potrebe naše

I brez ckvarni hrani kako zlate čaše,

Koji nas svih kruni po mnoga zlamenja,

Kojim smo pripuni svakoga poštenja:

Najdoh šteć lipu stvar gdi mudri govore:

Brez izmine ništar dugo stat ne more,

I mnoga trujanja koja su opora

Da budu skončanja ljudem do umora,

10

I da je stvar prudna tko će vred ne sahnut,

Uzmaknuvši trudna težanja, odahnut,

Ka škodu donose kipu i živinju

I kriposti kose svisti i uminju.

I zato još pišu: za trudom daj pokoj

Tko neće prišu skratiti život svoj.

Odlučih toga rad minutih ovih dan,

Pušćavši sve nazad, kudgod pojtji van,

Zide ostavivši, meštre i težake,

Brašno pripravivši i potrebe svake.

20

Videć se zapleten u stvari primile

I čudno umeten povoljno brez sile

Kih nisam nigdar sit ni u san ni bdeći,

Mirniji moguć bit, manje se trudeći

Na Tvardalju momu koji me posvoji,

Ki, pravim svakomu, čudno me opoji,

Kim buduć savezan kad njega napravljam,

I grad i grajski stan velekrat ostavljam,

I sve prijatelje (toli je on jaki),

Š njimi roditelje i razgovor svaki.

30

Bud da ki ga vide, toli jim drag bude,

Kad u njem poside, tomu se ne čude,

Negli budu praviti: ni u tom grihote,

Svaka taj ostavit rad ove lipote,

U kom svaki trud moj toliko me slaja
 Da mi sarcu pokoj to veći poraja.
 A sve ča se čini na božju jest slavu,
 Na pomoć općini, meni na zabavu,
 Na utihu mojih koji će za mnom bit,
 Jer je pravo svojih pomagat i ljubit. 40
 Li ne hteć u meni skratit mudrih svita
 Koji su hvaljeni po svit mnoga lita,
 Premda se slab čuju, odlučih za tri dni
 Da kudgod putuju, neka me doma ni.
 Ter za spunit želju najdoh dva ribara
 (Istinu ti velju) najbolja od Hvara,
 Paskoja jednoga, dobra muža i prava,
 Nikolu drugoga, mlada i gizdava.
 Jedan se Debelja, drugi Zet naziva,
 Kim je plav postelja kad litnji lov biva, 50
 I uho blazina, a kad je žešći znoj,
 Pitje dobra vina sarcu mir i pokoj.
 Činih da plav sprave i arbor i jidro
 I vesla da stave i timun i sidro,
 I mriže tankoga tega ke padaju
 Der do dna morskoga i putom plivaju,
 I na to ubranu travu gorske paše
 Ličminom vezanu da se ribe straše,
 Kopitnjak i osti i luča zametaj
 S kim će ribe bosti večer vozeć uz kraj 60
 Još Paskoj dovede sina za potrebe
 Koji š njim prisede da buca na ribe.
 Svi ulizši u plav veselo pri Ploči,
 Maknuv se kako lav Nikola van skoči.
 Plesnuv se reče: nut! Već slova ne reče,
 Svivši dolami skut ter domom poteče,
 Kako tko ne spravi pinez punu zdilu,
 Al ne zna gdi stavi dragu rič i milu.
 Nitkor nas ne mnjaše da je još u kući,
 Kad se jur vraćaše veselo tekući 70
 Noseć skrabijicu i š njom pobuk novi
 I staru mrižicu kom ježine lovi,

Zatim tanke soli ka kupi liti,
 Ku trate na stoli ljudi plemeniti.
 Paskoj mu reče: poj kanjčenicu još daj.
 Rih ja: dosti je toj, veće tud ne postaj.
 Taj čas se diliše, tako se brodeći
 Junački upriše, put Kabla vozeći.
 Došad u Zavalu parvi lov počaše
 Gdi velu ni malu ribu ne ujaše, 80
 Jer mrižu zadiše u parvo metanje
 Kom se utruđiše potezat zamanje.
 Zatim popadoše kolač od kamika,
 Mrižu provargoše, spustiv ga dolika
 Kojim (nuti čuda) taj čas ju oddiše
 I sebe od truda barzo slobodiše.
 Pojdoše naprida, opet ju spuščajuć
 Kud je ribam črida, pobukom bacajuć.
 Toj jutro ne htiše kopitnjak ni osti,
 Mrižom bo loviše tuj ribe zadosti, 90
 Obilno sasvima ča ne bih ja mnio
 Da nisam očima mojimi vidio.
 Jošće nakon toga jednoć ju metaše
 Varh Kabla samoga gdi ino ne ujaše
 Negli uhitiše zubaca za sriću
 Ki pliličan biše k jednomu teliću,
 Koga ne ispletoše kako ribe ine
 Negli ga ojdoše da tako počine.
 Vide mi ga tada zgledat biše milo
 Gdi je kako klada od pedlja mu rilo. 100
 Vidit ga lipota, čudih se uistinu,
 Kako mriža umota toliku težinu.
 Vitar se podvizat tad poče odzdola,
 Val vala dostizat; i reče Nikola:

NIKOLA

Pasko, neće nam dat smorac već loviti,
 A vrime je ručat, ča je meni mniti.
 Nu jidro napravi, argutlu izmi van,
 I sve ino spravi, hodmo na drugu stran.
 Pojdosmo jidreći od bada onoga 110
 Po moru puzeći put kraja drugoga.

PASKOJ

Neka skratimo put, reče Paskoj, hodi
 Kad je vitar u skut recimo štogodi,
 Štogodi najdemo, ne mučimo danas,
 Čim obeselimo gospodara i nas.

NIKOLA

Ja sam vazda spravan njega veseliti
 I njemu pripravan vas život služiti.
 Nudire počni ti ki si razumniji
 Uminjem i liti od mene stariji.

PASKOJ

Mož' li se domislit, povij mi, jeda znaš,
 Da pri htij razmislit neg mi odgovor daš. 120
 Nigdi se tužio vele biše jedan
 Da je čudnu imio nesriću na svoj stan,
 Bogatac budući, pun svega imanja
 Da u svojoj kući dopade skončanja,
 Jer ga opstupili zlohotnici bihu,
 Oružjem strašili ko s sobom imihu
 I da mu ujde van hiža kroz prozore,
 On osta savezan, jer ujti ne more.
 Što ti se sad vidi, može li biti toj
 Istina, besidi, ali je laž ovoj? 130

NIKOLA

Ako ti ja budu povidit toj što je,
 Ča ćeš da dobuđu, moj družo Paskoje?

PASKOJ

Pehar muškatala znaj da ćeš dobiti
 Slatka i sazrila kim ti ću služiti.
 S voljom dim ovoga ki nas njim uštuje
 Ki će bit, vim, s toga vesel da te čuje.
 Ja rekoh: ne jedan, da još mu dva daruj,
 Ako ti po vas dan izreče pritač tuj.

NIKOLA

O tome dobitju ja ću se minuti
 I o tome pitju, da sliš' ako ć' čuti. 140

Znaš ko je bogatac pun blaga zadosti?

Oni ozubatac komu ti ne prosti.

Ako ć' znat je li toj ča ti ja kazuju,

Pošad mu lustre zbroj ke srebro minuju.

Ribam da je more dom, toj mož' viditi,

Na suhu ne more nijedna živiti.

Ribam zlohotnici ki jih opstupaju

Jesu li lovnici koji jih hitaju.

S koga riba gine oružje jest onoj:

Pritnji i travine i pobuci tokoj.

15o

Od prozori bud znan: oka su u mriži

Ku kad istegnu van kroz nje more biži.

Kada ja poslušah tej stvari, u taj čas

Začudivši se, stah nemalo smućen vas.

I rekoh: bratjo ma, svaki vas ufan stoj

Da vam sam sasvima obezan čuvši toj.

Otkle dojdoh na svit i po njem putuju,

Od sedamdeset lit daleč se ne čuju,

Ka mi starost daše i ne znam otkuda

Prid mnom ne gataše nigdar se taj čuda.

16o

Gatku izrečenu ja bolje na svit saj

Ni liplje odrišenu ne slišah neg je taj.

. . . . .

MARIN DRŽIĆ (1508 - 1567): DUNDO MAROJE

P R V I A T - PRVI PRIZOR

DUNDO MAROJE, BOKČILO TOVIJERNAR, ZATIM
TRIPČETA IZ KOTORA, PRVI I DRUGI OŠTIJER

MAROJE: Ajmeh, ajmeh, moja starosti, na što me si dovela, da se po svijetu tučem za dezvijanijem sinom, za haramijom, da iz morske pučine izvadim zlato, da iz jame beza dna izmem imanje! Pet tisuć dukata dah djetetu u ruke! Vuku dat u pohranu meso! Jaoh, valjalo bi mi dat dvaest i četiri konje na dan, na svaku uru svoga, za eror ki sam učinio.

BOKČILO: Bogme bi ti, gospodaru, valjao konjic i svaku uru svoj, i jedva bi se donio doma ako bi ga hranio kako i mene. Jaoh si ve meni, u koji ve ti čas pođoh iz Grada!

MAROJE: Bokčilo, jesam li ti rekao: ne davaj mi fastidija, ne pristaj mi tuzi! Ti se, pjanico, rugaš mnom.

BOKČILO: Tebi sam pjan, a tvoj tobolac najbolje zna kako stoji moj trbuh.

MAROJE: Nijesam li ti danaska dao po kutla vina popit?

BOKČILO: Jesi, sita me si napojio! Ovo, otkle sam iz Grada, nijesam se usrao, ni sam imao čim s tvojom hranom. Nađi ti one štono se iz Moreške zemlje donose kamilionte, kao li se zovu, koji se jajerom hrane; a vodi junake s sobom koji se jajerom ne pasu. Po kutla mi je vina dao! Jaoh si ve meni, jao!

MAROJE: Nevoljna mene, tužna mene! Veće sam ja otišao, veće mene pokri grob! Sin mi dukate uze, a ovi mi život uzimlje. Oči, što ne plačete? Ali ste doplakali? Ma zadosta je da srce za vas plače.

BOKČILO: Bog zna tko koga kolje i tko će prije umrijet. Duša mi othodi i od glada i od žeđe; tvojiem tugama hoćeš Bokčila hranit. Dukate plačeš, a dukati ti rdave u skrinji. Brižni ti dukati kad se ne umiješ njima hranit. Plače er mu je sin spendžao od svoga. Za česa su dukati neg da se pije i ije i trunpa?

MAROJE: Od svoga, pjanče, veliš, od svoga spendžao?! Ajme! ubode me, ajme!

BOKČILO: Ponta mu dođe, ubodoše ga, - rekoše mu istinu.

TRIPČETA: *Che ha questo pover omo?*

BOKČILO: *Misser, ga boli:fiol spenzuto denari, doglia!*

TRIPČETA: Po svetoga Tripuna, vi ste našijenci!

BOKČILO: *Misser*, bog te naučio! *De Ragusa*? I mi smo otuda.

TRIPČETA: Gospodine, što vam je? Vidim, ti si našjenac; *siate il ben vegnuo*, dobar si došao!

MAROJE: *Ben trovato, misser!* Vi ste našjenac? Drago mi je.

TRIPČETA: Ja sam od Kotoru.

BOKČILO: Ah, da te bog pomože!

MAROJE: Susjed si naš! Susjede, prikloni obraz da mi se je s tobom pozdravit.

BOKČILO: Svoga mi, svoga, neka ti mi svoga, nije ti bez svoga! Koliko mišera srjetosmo, a nitko ne pristupi k nam neg sam našjenac, - svoj a k svojijem!

TRIPČETA: Ištom se obeselim kad čujem koga od našega jezika.

MAROJE: Duša mi se vrati, *misser mio!* Kad te čuh govorit, rekoh: "Ovi je od našijeh."

TRIPČETA: *Che bone nove?* Imate li ča novo otuda? Ča se ono boljahote?

MAROJE: U fastidiju sam.

BOKČILO: Gospodine, je li ka kaplja dobra na našku?

TRIPČETA: Ča hoćete rijet? Izrecite!

MAROJE: Bokčilo, dosta tvojijeh; muči sada.

BOKČILO: Njeka vina na agrestu i srce nam izrezaše.

TRIPČETA: Bogme si ti pravi našjenac; ja bih se s tobom ugodio! Za vince pitaš? Nač ćeš toga.

MAROJE: Bokčilo, stan' onamo s strane! Ne dava' fastidijo. O vinu ovi misli, a ja sam u tugah u velicijeh. *Misser*, vidim te dobra čovjeka; rad bih se malahno s tobom s strane razgovorit pokli te je moja srjeća k meni dovela.

TRIPČETA: Gospodine, ovo sam, na vašu sam zapovijed. Što mogu, zapovijed mi kako bratu: ja sam zvišeran svijem Dubrovčanom kao bratji mojoj. I ne gledaj me ovako u spelanoj dolami; po svetoga Tripuna, ja ne kuram se da sam u tuđem mjestu *signor* i *misser*, gdje me ne znaju, ma da sam na mom domu gospodar počtovan i svijetao gdje sam poznat.

MAROJE: *Inveni ominem*, nadoh čovjeka! Svete riječi zlatom bi ih valjalo pisat. Jaoh meni, da budem znao da je ta doktrina u Kotoru, u Kotor bih sina na studijo poslao, - sina koji me je ruinao, koji me je raščinio, sina koji je zlu skulu naučio. Jaohi, pet tisuć dukata!

BOKČILO: Našao je, iznašao je s kijem će plakat! Naplaćite se,

plakali vazda, er se ni moj trbuh ne smijeje uz vas. Jaohi meni, stranjci dubrovački, moja hranice, daleko ti mi ste!

TRIPČETA: Nije, bogme, ta mala riječ pet tisuć dukata! To je što se boljaše?

MAROJE: Sin, dezvijan sin pet tisuć dukat mi je splavio!

TRIPČETA: Bogme je to gore neg ponta, ta je velika nemoć. Uzmi mi dukate, uzmi mi čas i život.

MAROJE: *Misser mio*, život mi je uzeo! Vjerismo ga, er ne imam neg toga jednoga sina.

TRIPČETA: Bolje je nijednoga na ti način ne imat, bolje je da ne živu taki.

MAROJE: Smrt mi je, *misser mio*, a ne sin! Mori me na prješū! Jesu tri godišta, vjerivši ga, ja lud dah mu, dah mu u ruke pet tisuća, ajme!

BOKČILO: Bože, Djevico, jeda ga zakolje oni haramija ki ga je onamo zaveo? Ono ga će doma povesti da ga gosti; jes, uzmi!

TRIPČETA: Bogme ti, razumijem: velika je to boles.

MAROJE: Pet tisuć dukata! Ajme, ajme, Bokčilo, pomaga'!

BOKČILO: Rekoh ja er ga će ona haramija zaklat.

MAROJE: Ajme!

BOKČILO: Kolje ga! - Kurvin mužu, što mi to od gospodara činiš? Pušta', didijo!

MAROJE: Bokčilo, što je to? Pomamio se si!

TRIPČETA: Po svetoga Tripuna, čovječe, kao ti nijesi sam.

BOKČILO: Gospodaru, što je? Jesi li živ?

MAROJE: Nije zlo, Bogo, hajme, da' mi ruku.

BOKČILO: Mnjah da te kolje oni haramija.

TRIPČETA: Onestije dobru čovjeku govori, čuješ ti s navrtom? *Chè altrimente ti porterà il diavolo*, uzet te će veliki vrag.

MAROJE: Bokčilo, ne bud' mahnit! Ti se si pomamio!

BOKČILO: Koga vruga ja znah? Mnjah da te davi; a, po Majku Djevu, ne ima ni obraza od dobra čovjeka. Ovo te je doma poveo kao prustijera da te gosti!

TRIPČETA: Vrag je, ter ne mao, tebe, čovječe, danaska k meni doveo.

MAROJE: Bokčilo, ja t' sam rekao er si mahnit. Ovamo hodi! *Misser*, u eror je uzeo.

TRIPČETA: Znaš ka je? Rec' mu da se čuva velika vruga.

MAROJE: Hoću za moju ljubav da mu proštiš. - Bokčilo, pristup' ovamo, pita' mu proštenje.

BOKČILO: Gdi je gostara? Bez gostare se mir u nas ne čini.

MAROJE: Ovamo hodi, bit će i gostara.

BOKČILO: Dobar čovječe, prosti. U grijeh se davam.

TRIPČETA: Ja t' praštam, ma čin' da s' drugovja mudriji, žit ja; er čuj, da znaš, moja je kolora kako trijes koji oganj pušta i udire. U koloru se stavljam i rukom igram ujedno i zajedno, i odsela te za brata uzimam pokli se si u grijeh dao.

BOKČILO: S baretom u ruci kao starijemu i boljemu!

TRIPČETA: I hoću danaska da mi vidiš stan i da mi ogledaš vino.

MAROJE: A ekčelent ti je tovijernar u njemu.

BOKČILO: Ah, jeda te kad srjeća u Dubrovnik dovede da mi te je na mojoj lijepo' tovijerni bistroga rujnoga vinca napojit i lijepo gostit kao braca.

MAROJE: Bokčilo, pođ', opet stan' onamo, i ne hodi dokle te ja ne dozovem.

BOKČILO: Na vašu zapovijed, ma je brijeme pinut.

MAROJE: Sad ćemo otit na voštariju.

BOKČILO: Da je s bogom!

MAROJE: Ovi moj čovjek veoma je vjeran, ma je srdit, a junak je kao trijes.

TRIPČETA: Po junaku đurda, ima što u njem junak bit! Dobra je peča čovjeka u njemu.

MAROJE: Sada da se vratim na moje tuge.

TRIPČETA: Nu, *caro misser mio, seguitate.*

MAROJE: Kako rijeh, vjerismo ga, zbrojih mu pet tisuć dukata, - tezoro, tezoro mu zbrojih!

TRIPČETA: Bogme, ne ja pet tisuć bolanača momu! Ne djeci u ruke dinare! Dinar u mladu djetetu bijesni kao zli duh, da znaš, u inspiritanu čovjeku.

MAROJE: Oto ja lud bih, a na konselj se družijeh prigibajući. Tko se ne konselja - zlo, a tko se konselja - još gore.

TRIPČETA: *Misser mio*, trijeba je gledat od koga se konselj uzimlje; od mlada konselja čuvaj se, staroga se drži.

MAROJE: Jaoh, to ga i plačem; mladi biše u tomu vijeću, a ja ih čuh. Otpravih ga put Jakina, da ide u Fjerecu i da obuče te dinare u svite, vrativši se da ga otpravimo na Sofiju. Ako bi se dobro ponio, bijeh odlučio sve mu u ruke dat. Jaoh, dezvijanik jedan! Iz Jakina ne otide put Fjerece, ma put Rima, u ovo mjesto toliko delicijozo. Tko se u ovizijeh raskošah ne bi ištetio? Rekli mi su da je u zle žene poplavio, ter sam došao jeda bih što mogao

skapulat.

TRIPČETA: Gospodine, ako je u Rimu te dinare splavio, očisti veće ruke od njih; drijevo se je razbilo u vas pod onjezijem veljijem stjenami.

MAROJE: Jaoh, pod sveti Vlasi!

TRIPČETA: Gdje ne mogu ni ljudi ni roba skapulat. Žao mi je er ćeš i sina izgubit.

MAROJE: Njega li? Za njega ja hajem! Žao mi je dukata, a on mi ne bude veće na oči: živi i umri, hodi zlo kao je i počeo.

TRIPČETA: *Misser*, ne bih ja tako učinio, - našao bih ga; tko zna je li sve splavio.

MAROJE: Tako i ja mislim učinit, - nać ga.

TRIPČETA: Bože, znam li ga ja ovdje u Rimu? Kako je njegovo ime?

MAROJE: Maro je njegovo ime.

TRIPČETA: Maro, - *amaro*, bogme ti je tebi *amaro* i grk, ma kojoj-godi kortižani ovdje u Rimu vele sladak.

MAROJE: Jaohi, to ga i plačem.

BOKČILO: Jeste li se vi tamo našaptali? Šaptom Bosna poginu, šaptom mi oni nije drag. Jaoh si ve meni, jao, na ko'e ti me je ljudi srječa namjerila, ki ni jedu ni piju. - Gosparu, umrijev od glada, svršite!

MAROJE: Bogo, Bokčilo, postrpi se malo; sad smo tvoji.

BOKČILO: Božji bili!

TRIPČETA: Ja znam ovdje jednoga vašega Dubrovčanina, vlastelina kao perlu, vas u velutu s kolanom na grlu, gospodar čovjek, i zove se *signor Marin*, a vele da mu je ocu Maroje ime, od bogatijeh ljudi od Dubrovnika.

MAROJE: Od koje je dobi?

TRIPČETA: Tako, dijetac od dvadeset i jedno godišće.

MAROJE: Koliko je er je u Rimu?

TRIPČETA: *Misser mio*, jesu tri godišća. Liberal je kao jedan česar; okošt, ne vele učinjen, ištom mu se nausnica prima.

MAROJE: To je on, on je! "*Signor Marin*", hajme "*Signor Marin*" ga veće zovemo! To je moj sin!

TRIPČETA: Da po kotorsku Blaženicu, kao imaš sina gospodara čovjeka.

MAROJE: Ja sam siromah čovjek, ti je sinjor i gospodar, - to nije moj sin!

TRIPČETA: Oto mu tu sinjore. Ovdje prem stoji njegova galantina, njegova namuroza. I mao će stariji bit. Tu ga ćeš vidjet. Ovo je

prva kortižana od Rima.

MAROJE: Hajme, zlo mi srce sluti!

BOKČILO: Gospodine, jeda je što?

MAROJE: Nije dobro, Bokčilo, zlo je.

BOKČILO: Ovo tvoj sluga, a i brijeme je da se ti objed objeduje.

TRIPČETA: *Misser*, ako t' para, podimo mi na ovu voštariju.

BOKČILO: Ah, da te bog pomože!

TRIPČETA: I kad sinjor Marin dođe, vidjet ćeš, poznat ćeš je li tvoj sin ali nije.

MAROJE: Moji sinovi nijesu sinjori: neće bit to moj sin; ma pod'mo.

BOKČILO: Ah, da si čestit! Na dobra ti se smo čovjeka namjerili.

TRIPČETA: *Misser*, da znaš; ovdje su tri voštarije: na jednoj je senj "*Miseria*", što vi zovete lakomos; na ovoj ovdje "*Ludos*"; na onoj onamo božić gdje kuljene i djevenice ije, zove se "*Oštaria della grassezza*".

BOKČILO: Gospodine, gosparu, kralju, povedi nas gdi je najbolje vino.

TRIPČETA: Dabogme, ovdje na "*Ludosti*" najbolje je vino. - *Misser*, s ove voštarije moć ćeš vidjet tvoj posao.

MAROJE: Gdje Dubrovčani ovdje alodžaju?

TRIPČETA: Na *Lakomos*, vazda *alla miseria*. Kigodi se nađe ki *alla grassezza* kadgod alodža. Sinjor Marin, sin tvoj, *alla grassezza* ončas je alodžao.

MAROJE: Sin moj! Sinjori nijesu moji sinovi! Taj je alodžao *alla grassezza*, a ja alodžah na *Ludos*, er lud i mahnit bih dat dinare iz ruka.

PRVI OŠTIJER: *Alla Sciocchezza, al segno della Sciocchezza bon vin, bone starne, bon capponi, galline, salciotti da Bologna, bon pan soprattutto. Nasa un poco, signor, che color.*

BOKČILO: *Signor misser ošte, dar ogledat vin.*

DRUGI OŠTIJER: Junako dobro od *Schiavunia*, vino dobro, tako mi boga.

PRVI OŠTIJER: *Alloggiate qua da me alla grassezza; vi daro un antipasto, sguazzetto alla tedešca, che vi morderete le dita, vin da Corsica e Claretto di Francia, vitella di latte, fagiani, pavoni et ciò che poteti domandar con lingua.*

DRUGI OŠTIJER: *Signor, costui vi darà cose grandi, ma la vostra borsa poi sentirà; vi metterà a conto poi fina alli štecchi con che vi netterete i denti.*

MAROJE: Gdje gospoda i sinjori alodžaju, tu ja siromah ne alodžavam, tu sinjor Marin alodžava.

DRUGI OŠTIJER: Kodi ovamo! Ja mala plata uzeti, dati jesti koliko trbuka nositi.

BOKČILO: Vodi me, gospodine, gdje mi krstjanski govore, gdje nas razumiju.

MAROJE: Bokčilo, uljezi unutra.

BOKČILO: Pate!

MAROJE: *Misser*, kako je vaše ime?

TRIPČETA: Tripeta se zovem, na vašu zapovijed.

MAROJE: Tripe, Tripeta, budi s nami danas, ne ostavi nas.

TRIPČETA: *Gramarzi*, vazdan sam s vami. Poć ću k stanu; *ormai è tardi*.

Maroje: Nemoj, Tripe, od velike mi si potrebe; bez tebe se neću moć obrnut po Rimu.

TRIPČETA: A ja da vom poslužim; ovo sam na vašu zapovijed.

ŠESTI PRIZOR

MARO, POPIVA, POMET, ZATIM TRIPČETA, MAROJE
I BOKČILO

MARO: Popiva!

POPIVA: Gospodaru!

MARO: Gdje dosle bi?

POPIVA: U Džanpjetra zlatara.

MARO: Pomete, što imaš tu činit?

POMET: *Ben trovata la signoria vostra, signor Marin.* Njegda tvoj bijeh u Dubrovniku; u Rimu si sada veličak čovjek. Daleko siromaha od velicijeh ljudi!

MAROJE: (Tripe, je li ovo moj sin?)

TRIPČETA: (Dabogme ti je on! Ovo je sinjor Marin.)

MAROJE: (On je! Ono je on u velutu, ajme meni!)

BOKČILO: (Gosparu, ono i Pometa, one lupežine štono u Gradu biješe. Jaohi meni, gdje mi se je skitnja doskitao!).

MAROJE: (Hajme, svi se su obješenjaci oko njega skupili!)

BOKČILO: (I Popiva, jaoh si ve meni!)

MAROJE: (Piva i Tara! Pet tisuć dukata!)

TRIPČETA: (Muči malo, *per amor de Dio*, da čujemo koga vruga vijećahu.)

MAROJE: (Da čujemo ne dobro za mene.)

MARO: *Sta ben questa cosa*, Pomete. Ovako se karecaju sinjore, ovaki im se prezenti darivaju. A ti mi si s nekijem Tudeškom došao, od bokare čovjekom, za skartat mene; ali vam se će prikinut remik penjući se gdi se sam ja uspeo. Ma ti pripovijedam, Pomete Trpeza, šijunu od bokunâ, ako vas vidjeh veće vrtjet se oko kuće, tebi ću vas obraz izrjezat, a onomu ću Tudešku probosti trbuh da mu sve vino isteče koje je igda popio. I ovu vam sentenciju davam sada za vazda.

POMET: *Signor Marin*, učinit ćeš što se pristoji tvomu paru, a ja ti sam sluga. A Tudešak svoj posao čini, a svak svoj.

MARO: Razumio me si. - Popiva!

POPIVA: *Signor!*

MARO: Pođi opet u Džanpjetra zlatara i reci mu: "Pošlji mi oni dijamant i oni rubin!"

POPIVA: *Signor*, neće manje dvijesti dukat za te dvije peče. I ovi isti Tudešak, Pometov gospodar, davao je sto i osamdeset dukat

za nje, i nije mu ih ktio dat.

MAROJE: (Ajme, moji dukati! Bogme ih će kupit!)

MARO: A ja mu ću dvijesti dat. Pođ' ih uzmi, i da on dođe ovamo da mu zbrojim dinare.

MAROJE: (Bogme ih uze, *l' è fatta!* Ako ne remedijam, sve će s vragom poč.)

MARO: Pomete, tko hoće sinjore imat, trijeba je tobolac otvoren držat kako i ja.

MAROJE: (Tobolac otvoren držat, ajme!)

POMET: Njekoga od danas ponta udara gori. Gospar stari Maroje ima dukata kao sovrne; mož ih dobro pendžat, jes otkuda uzet.

MAROJE: (Ajme, jes otkuda pendžat! A ja veće na ošpedao u staros kad mi drago.)

MARO: Popiva, što se vrati?

POPIVA: Nećeš li na večeru u sinjore?

MARO: Hoću.

POPIVA: Da što ćemo kupit?

MARO: Vina đukat, a havijara paulin, kako i Pometov gospodar Tudešak, i na tri škude kupi par fadžana; i kupi par kapuna velicijeh, da znaš škud za nje dat; i kup' animelâ, i pođ'u picikarula moga da ti da mortadelâ i salčicâ što će bit za svu ovu nedjelju, i čin' da ti da duzinu provardurâ, i svrati se u moga spičara, reci mu da mi pošlje jedan vruć marcapan.

POMET: To je za po pastu konforat štomak.

POPIVA: Pomete, jeda ti zubi vodu čine? - Sve će bit opravljeno, pođoh veće.

MARO: Ne čeka'te me na objed er ću u sinjore na objed.

POPIVA: Dobro.

POMET: To je pravi i gospodski život! Neg mislim, *signor Marin* kako se ćeš pak pasavat s pečom mesa u Dubrovniku i s krincom juhe kojoj se dno uzvidi kako u Mrtvom moru na Lokrumnu kad je bunaca.

MAROJE: (Jaohi, bogme mu će i pomanjkat! Još će, dezvijanik jedan, za boga prosit. Ajmeh, gdje moje pet tisuć dukata otidoše?!)

MARO: Pomete, ja ne mislim ni u Dubrovniku džimrijat.

POMET: Znam, gospoda valja da gospodski živu.

MARO: Dabogme gospodski! Scijeniš li ti da ću ja na po kutla vina i na medzalin mesa stât kako i ostali? Pritilo ću, Pomete, ja živjet; a ti ćeš daleko od moje kuće stât, a zubi ti će vodu činit. Ovu ću kolajinu na grlo stavit, neka me moja gospođa veselijem okom pogleda.

POMET: Dabogme ti i dobro stoji! Što se kavalijer ne učiniš, ter bi je vazda nosio?

MAROJE: (I kolajinu je na grlo stavio! Bokčilo, Tripeta! Da mi je sit doli! Poč mu ću sve kose iskupsti i sve mu ću oči podbit.)

TRIPČETA: (*Misser, non in furia!*)

BOKČILO: (Mila mati, bila mati!)

MARO: Pomete, čin' da te tu nijesam veće vidio! Jes' me razumio? - (Tik, tok.) *Signora*, ja sam, *padrona mia bella*.

POMET: Bit će što da bog. Sluga ti sam! - Ma š ćačkom ćeš razlog učinit! Dundo Maroje, živi da vidiš kao se tvoji dukati pendžaju! Ja ću odovle poč k momu Tudešku, s kijem veće mi valja ručak neg s ovizijem i sasvom njegovom družinom objed i večera. Dubrovčani ne znaju što je pastedžat; izjedu mi onu peču mesa, tad s plaštem na Placu. Tudeški na repozano zasjedu ti mi, počnu s nekijeh gvaceta, a specijom t' ih krope za otvorit apetit za mrtva uskrsnut i da ga čine jesti; a trink ide uokolo, pak ti mi dođu s pliticom, u njoj dobra kokoš, u njoj pritila patka, u njoj dvije jarebice, - fodža nova. Dubrovčani ih ne umiju neg pečene jesti!

MAROJE: (Ajme, da mi je nadvor, - ubosti ga ću!)

TRIPČETA: (*Non far, misser, non in furia!*)

BOKČILO: (Mir božji s tobom, sveta te Nedjelja pomogla!)

POMET: Njeka je buna gori na voštariji, a njetko od danas ino ne čini neg jauka gori: tkogodi se pjan bode. Za mene se makar iskoljite! - *Or bene*, u toj plitici još bude slanine na tudešku, i dobroga vitelja mesa, a s rjepicom i s kupusom u jusi. Što su letuariji i kordijali što se stomakalijem ljudem dava? Siromasi, ne umiju ozdravit. Sve to ujedno; a mostarda mi njeka dušu vadi: ijem, a lačan sam; što veće ijem, to sam lačniji. A plitica kao se ispražnjuje, tako jedan (a valenti ti su sluge!) na nožu i pri-meće u pliticu sad kapunića, sad guščicu, sad jezik slan, sad sufridžatu ovoliko debelu; a brinc ide uokolo, a mi ijemo, a sve smo lačni. A para nam, sad smo sjeli na trpezu, a tri ure su prošle, a u delicijah smo, u rajju smo. Pak se na slano, pečeno! Oh, oni odor, odor za svakoga nemoćnika ozdravit! Ma ovo mi moga Tudeška namuranoga; ma bogme sam ja namuraniji na njegovu trpezu neg on na sinjoru. I poč ću š njim u zemaljski raj, gdje se ima što se žudi; a riječi ću ostavit i spovijedat mirom pečeno i vareno.

P E T I A T

PRVI PRIZOR

POMET, ZATIM MARO, POPIVA

POMET (*sam*): *Honores mutant moribus*, i tko me vidi da sam promijenio ovako haljine rijet će: "Pomet se je Trpeza pomamio!" a ne zna er sam *abate* sada, kont sam, kavalijer sam; zato sam i kolajinu stavio na grlo, sinjora Mara sučeda, - on otpade od kolajine. Hoću li kad u Dubrovnik da vidim se je u ormanicu učinio? A meni pristoji haljina, bogme pristoji. Našao sam za čerto, za fermo da je sinjora Laura ona Mandalijena, kći Ondardova iz Auguste; a otle je i Ugo, moj Tudešak. Onoga sam čovjeka koji mi donije novu ostavio vesela na voštariji *della grassezza*. A ja sam bogme veseliji od njega, *de ello* Ugu kad rečem, - neće mačka larda! - ova je parentijera učinjena! Poč ću najbrže u sinjore Laure, u gospođe Mandalijene. Za rijet bolje, neću joj govorit da ju otac ište i da je ostala tako ereda od tolikoga imanja, er bi se uzoholila, - kortidžana je! Hoću da joj *all' improvviso* dođe ovo veselje, da je Pometu oblegana. Ugu ću, momu Tudešku, sve rijet, neka je dobrovoljnije uzme za ženu. - Ma koga vidim odovud? Poč ću se retirat malo s strane da mi ne smete fačende od inportancije.

MARO: Hajme, nesrječo, na šta me si zbila? Da ni sajuna moga od veluta ne mogoh imat! Ma mojoj nevolji ne konvenja se neg i zločestija haljina od ove. Što će rijet sinjora Laura?

POPIVA: Gospodaru, nije ga sada plakat neg učinit srce od lava. Sviječa je došla na zeleno: veće nije kuda. Ako još ne izesmo sinjori iz ruke prsten, kolajinu ali štogodi, nećemo imat otit, nećemo imat što jesti.

POMET: (Ovo ih, ovo su oni faliti! Tu vas hoću, grintavci, došli ste gdje ruka maha.)

POPIVA: Što mučiš?

MARO: Ajmeh, Popiva, ja sam se izgubio!

POMET: (Rusatijem mu octicem polse!)

POPIVA: Nije se sad brijeme gubit; trijeba je učinit obraz od mariola.

POMET: (Bogme od mariola!)

POPIVA: Nije što jesti!

POMET: (Jes, ošpedao njemu; ma tebe ako ne vidim na vješalijeh neću miran umrijet.)

MARO: Oršu, da se ide u sinjore, ovdi je trijeba imat...

POMET: (Bogme ga nećeš sad tamo.)

MARO: tko je ovo? Je li ovo Pomet? Pomet je!

POPIVA: Nut ribaoda gdi se u velut obukao i s kolajinom je!

MARO: Da' da ga ubijemo na mjesto! Ovo je ljepša okazijon od svijeta, ter nam neće rijet da smo utekli kao faliti, ma kako omi čidi; ter nam neće tolika sramota bit.

POPIVA: To hoću da zautra učinimo; večeras ne imamo s čijem otit. S oružjem je, ribalad jedan; neka, malo ti će valjat.

MARO: Pomete, ti?

POMET: *Misser Marín, ben trovato.*

MARO: Maloprije mi si skapulao, drugovja mi nećeš skapulat!

POPIVA: Ribaode jedan, još imaš oči s nami govorit?!

POMET: Id' tja, ti pođ' na komardu! *Misser Maro*, svjetovah se, tako i skapulah; i opet sam se svjetovao, da ovo oružje uza se vazda nosim. Nea Popiva pristupi da mi ovu muhu s nosa zbije.

POPIVA: Nut ribaoda, još nam brava!

MARO: Ki je vrag ovo? *Lessandro drappier!*

TREĆI PRIZOR

MARO, POPIVA, ZATIM SINJORA LAURA PETRUNJELA,
PA VLAHO, PIJERO I NIKO (SAKRIVENI), POMET

MARO: Ah, Popiva, vidiš li gdi nas je fortuna zbila da mi je trijeba lagat, da mi je trijeba bježat od dužnika, jaoh da sva moja speranca stoji sada u mariolstvu! Ako ne ukradem što sinjori Lauri, mi veće ne znamo ni kud ni kamo. Ah, smrti, gdje si? Na velik ti bi mi prepozit sad bila! Blagosovljena ona ruka koja sama kadgod i libera se ovacijeh tuga.

POPIVA: Gosparu, nije ga tu plakat ni gubit brijeme. Pođ'mo u sinjore čeka na večeru; i oprav'mo što imamo, ako neć zautra u tamnicu uljesti.

MARO: Pođ'mo pođ'mo.

POPIVA: Što "pođ'mo"? Ovo si prid vrati od sinjore.

MARO: Da kuca'.

POPIVA: (Tik, tok!)

PETRUNJELA: *Chi batte giuso?*

POPIVA: Petrunjela, otvori!

(*Ovdi izlazi Vlaho, Pijero, Niko.*)

VLAHO: (Kompanjijo, nu gleda'te, vidim Mara prid vrati od signore.)

POPIVA: Petrunjela, što se si zabila?

PETRUNJELA: Gledam te, Popo, smurala sam se na tebe. Brižnika, pristao ti je!

POPIVA: Petre, Petrunjelice!

LAURA: *Signor Marin!*

MARO: *Signora mia!*

LAURA: To li ja od tebe dostojih?

MARO: Što, sinjora?

PETRUNJELA: Nut onoga bezočnika! Neboga, dohodi mi kima da mu ovizijem noktima izdrem one očine kijema još ima oči gledat.

LAURA: Muči ti, Petrunjela!

POPIVA: Nebore, Pêtre, što je ta kolora? Pomet li vam je štogodi nalagao?

PETRUNJELA: Bezočnici jedni! Ašišinâ sinjoru od tri tisuće dukat, ah!

MARO: Pomet li vam je štogodi nalagao? Ah, Pomete, Pomete, vele ti mi ih si sakrojio!

PETRUNJELA: Mojijem sam očima vidjela, tradituri jedni, gdje ti oni zlostar odnese svite; a žudio se ončas pođe naplatit na banku. Nebogo, još imaju oči govorit.

MARO: Ter si ti to vidjela?

PETRUNJELA: Vidjela! Ne vidjeli vi da bi!

LAURA: Maro, ja li to od tebe meritam?!

MARO: Sinjora, ja ne znam ništa od toga.

LAURA: A od vjerenice si imao knjigu, a meni si govorio da nije si vjeren! Basta, na dva načina sam od tebe privarena, tako da ovako dosle nije nijedna moja druga privarena bila. Scijeniš li da u Rimu nije pravde? Čini da imam moje tri tisuće dukata bez skandala i bez tvoje velike sramote.

MARO: Sinjora, zlo si informana. Ovdje s ulice ne mogu moje razloge govorit.

POPIVA: Otvori malo, sinjora, da uljemo u kuću. Nijesu tolike stvari kolike ti su nalagali!

PETRUNJELA: To, da nam još dvignete štogodi? Nut, nebogo, da' ašišine u kuću!

VLAHO: (Kompanjija, čujete li i vidite li?)

NIKO: (I čujemo i vidimo.)

PIJERO: (Ovo je što se reče: kurvam noge plači da te ovako goste.)

POMET (*iz kuće od sinjore*): Tko je ovo doli? Ah, *misses Marin*, prostitute, mjesta su puna, ne imate gdje sjesti, a komedija se je počela otkada! Popiva, reci gospodaru: pacijencija! Vuk lisicu privari.

MARO: Kurvin ribaode jedan, hoću li ti se kad krvi napit? Hoć li mi kad u ruke upasti da t' ukažem što je te trate činit?

POPIVA: Mariolu jedan, nu sid' dolu da t' ukažem s kijem imaš što činit!

POMET: Da sidem doli? Ašendao sam ja, a vi ste pali! I vi bije hote na ovomu mjestu maloprije, ma, grintavci, ukinuste se, er na dobročestu mjestu ne umije zločes sjedit.

MARO: Ah, mariolu jedan! - Čuješ li, sinjora Laura, otvori, er po raspetje božije sažegoh ga u kući.

POPIVA: Da' da razbijemo vrata!

VLAHO: (Vidite li?)

NIKO: (Slušamo i gledamo komediju.)

PIJERO: (*Che spasso!*)

PETRUNJELA: Da razbijete vrata?!

LAURA: Vrata meni da razbijete?! Petrunjela, mortar mi!

PETRUNJELA: Da nam vrata razbijete, manigodo jedan! Po Luncijatu božiju, kako vas se ću sad bačkjelom vrć ćijem mi na ruke doće. Nut, vrag ti dušu ne uzeo!

MARO: Ah, kurve, kurve, tko s vami ima što ćinit!

POPIVA: *L' è fatta!*

VLAHO: (Skrijmo se, da nas ne vidi.)

MARO: Aime, Popiva, ovo nam falja! Što ćemo?

POPIVA: Ah, jeda možemo Pometa gdi doćekati da mu se, ajme, krvi napijemo.

MARO: Hoću svakako da ga prežimo i da ga ubijemo na mjesto. Ovdje ovoliko! Popiva, mi smo spaćani.

POPIVA: Gosparu, nemo' se još abandonavati; ako uzmanjka, a mi na sodu - zvoni tambur.

MARO: Ajmeh, nesrjećo, na što me si dovela. Popiva, hoću da zakoljemo Pometa, - *che lo ammattiamo!*

POPIVA: Gosparu, na smrt - na život, ovo sam, slijedim te.

MARO: Hoću da uljemo *per forza* u Laure, - ah, kurve! - da ih svijeh u kući zakoljemo ko mi pod ruku doće! Desperan sam, - otac vrag, pak ću sam sebe ubiti. Pođ'mo oružje uzeti.

POPIVA: A, svijete, a, vraže, vele ti moreš!

PETAR ZORANIĆ (1508 - ca. 1569): PLANINE

Kap. I: Uzrok puta na planine

Svaki po sebi prirodan beteg koliko godi veće more človik se usiluje skrovito i potajno držati. Ništar manje općena rič ova jest, da sila pravdu ne žudi i nevolja zakon nima. Dim dake ja da prem treći vik žitka moga svršujući dumboku i nesmernu ranu ljubvenu u srdačcu mojem oćutih, koju - za varovati se svitovnoga priroka - dugo vrime velik trud pateći u sebi potajah; da uzmožan i nesmeran oganj dan i noć goreć me, ni hip ni čas pokoj prijimajući, i budući većkrat zlameni razlikimi i s gorkim plačem i uzdasi jadovnimi poznanu onu učinil, s ke toko britku muku paćah, ništar manj ni ričem mojim ni mucu ni trudom smili se, da od dne do dne vazda veće gnivna i veće nemila kazaše se. I budući sasvima uzvršan plami ki moje srdačce goraše, ni uzmožno budući plačem ugasit ga jer ga česti zdasi sničevahu, i budući beteg ta kriposno mučenje i strpljenje primogal, smisliv u se da od dvojega zla manjše obrat se jima, i tako dugo vrime tajanu ranu mnozim otkrih od kih razlici sviti pojah, laglji i lazniji govoriti negli ispuniti. Mnozi njih matora svita razlozi tvrdimi i prilikami strašnimi od starih mimošnih ljubvenikov kih je ljubav na strasi, na pogibili i napokom na britke smrti dovela od ljubavi odvratit silovajuć se; niki pak drugu ljubovcu obljubiti svitovahu me govoreći da kljin kljina izbija, i nova ljubav prvu odrinuti hoće; mnozi pak mladi i moje vrste ljubav počalu nukahu me naslidovati razlažeći da s molbami i časti po vrimenu svako tvrdo srce mladih deklic lasno se da dobiti, najkoli po nastoju ričonosnih žen. Prvi svit malu moć u meni jimi, jer vele velik uzrok biše ki izvojaše da vazda ne samo kipom trujah da gore biše, da i misalju s pametju udilj vrh toga ne stanih misliti i razlike stvari iziskujući, kako bih mogal do konca, ki nadasve željah, ljubvenoga dojt. Drugi svit uzmožno ne biše da mi u srce ulize, jer toliko dumboko zlata ljubvena stril prošla biše, da druga toliko projti ne mogaše. Utalj mladih svita po razlicih porucih šaljući, ne samo nju da i posle časteći od kih mnoge riči da meni napokom malo, paćeli nišće korisne izlovih. A zač jest po naravi u nas ovo stvoreno, stvari branjene većma želiti, za to sa svom pametju

mojom i vlastju razuma moga za usilnu hot ispuniti kladoh se nastojati. Razlici puti i razlici načini naslidovah za ukrotiti ju moći, da sve poznah da mi bi zaman, i nigdar nje marmorno srdačce omehčat mogoh da bi mi kolikogod smiljena bila. I tako u neprestalnoj pečali živući vas moj prvašnji vik promi-nih, tako da i slast od žitka izgubih. Jur nijedan, budi da raskošan i plemenit smok slajaše me; i tihi sanak, ki svakoga tiši, izgubih; i ako kada koliko godi malo usnih, strašne, čudne i pečalne tinje naskočahu me. Tako tudihtaj trapen i predljiv srcem trepeći zbudjah se, i kako pravo da me smrt žestoka naskoči vijaše mi se. I na to jure pridoh, da ne on glumljivi i blagoviti da tužni i jadovni svakomu vidit bih. Jur obličje moje samo po sebi nutrnju čemernu i tugarljivu bol očito skazovaše, i svak razmi ona nemila milovaše me. Ni me već slajaše gracka plemenita razbluda, ni u ničemur utihe naj-ti mogah, samo lipost ona i mlajahna srdačca tvrdost i pram-meni nemilost vazda mi srdačce griziše pravo i ne jinako neg kako sam po sebi u drivu stvoren črvak vlastito drivo grize i ji, tako nesmer-na želja sama po sebi u misli mojoj stvorena sama sebe prez pristanka griziše. Nijedan razgovor jure pruja-še mi negoli ranu privijajući bol ponavljaše. Zato svaki raz-govor bižah ter vani ljuckoga običaja trujah za nalazno moći usilnoj želji ljubvenoj i jadovnim zdahom i čemernim suzam misto dati. I takov red žitku momu držeć, i jur sunce svi ne-beski zlameni obašadši sedmo juncu zlate roge tepljaše, a zemlja ono ča u sebi začala biše vanka rigaše i črno lice raz-likimi zlameni od zeljaj i cvitov pokrivši naresi. U toga vri-mena dobo i ptičice i zviru sa svim nastojem išću i žele za-druženje. Sam ja samo družbu bižeći po kraju u ki od gor more gredući busa, misleći vrh moga trudnoga žitka, sunce jur na zapad budući gredih. I tako zamišljen gredući pri vrulji ka se Vodica narica najdoh se. Pri njoj na zeleni i drobni travici sedoh.

Kap. IV: Odkude bura ishodi i zač se zove

-Slidi dake - reče - stope moje. - I uputismo se uz goru, mno-go kamenitu i strmenitu. I, ne vele prošadši, meu guste i sple-tene redine i grmje uliši, k zjatju bunje jedne dojdosmo ka

unutri kako široka pećina raskošivaše se. U nju nigdare ne samo da sunčeni zrak ulize da ni svitlost u njoj vidit more se, da tmine tolike i tuko guste, da, kako reče se, nožem prid sobom rizati magal bi ih. Samo toliko svitlosti biše koliko kip vojvode moje odsivaše. Ja tomu, kako on ki ni mečan ni uvižban, vele sumnjiv za njom u nje svitlosti gredih. I tako u napridak gredući uzmožan vitar na nas buknu po ta put, da mene posrnuti i pasti na zad čini. Da moja verna druga brzo pojam me i opet dvignuv me - Ne boj se! - reče mi - ta vitar, da znaš, iz paklenih vrat ishodi koja ne vele daleko od nas jesu.- Ja tada ričju nje i pomoću pokripljen rekoh joj: - Mnogokrat meju nami razložeći i govoreći slišio sam da od oblakov, ki se od zemaljskoga tova pojimlju, vitri se plode. Sad mi je čudno viditi da u propasti zemaljskoj tako jaki i uzmožan vitar pribiva. - Ta vitar - reče - ni kako jini po naravi stvoren, da to je on vitar ki meu vami BURA zvana je. Da neka stvar redom od toga znaš: u gornjih deželjah, ke su meu sunčeni istok i zvizdu, ka, kako po starih rečeno je, žena najpri a medvidica bi posli, biše jedan vladavac i gradodržac poštovan, plemenit, poglavit i moguć. U njega, kako srića hoti, jedna hći mlajahna, BURA zvana, lipa umiča i u svem narešena, ča se jednomu ženskomu kipu pristoji, biše. Da koliko uljudna i gizdava, toliko veće rogoborna, oskorežna, ohola i nerazaznana biše, i ne samo jednomu ali dvima da mnozim lipim, plemenitim i bogatim gospodićem prigovori. I budući, kako ti govoru, uljudna i narešena i od svakoga pohvaljena, u toliku rogoboru zajde, da, ne ljudem samo da i bogom i vilam svoju lipost ne prikladajući prigovor davaše. Da svake svitovne slave do mala. I budući jedan dan, mej dvorkinjami i plemenitim gospojami u raskošu i glumljivu govorenju, svoju lipost prezrazborno hvaleći, hvastajući se i više vičnjih božic sebe uznoseći, božice tada prid svemogoga suca na kolina padši rekoše: - Kako trpiš, o svemogi, da toka rogobora i oholost u jednom umrlom kipu ženskom pribiva? - i na nju u njega osvetu uprosiše. A jer vladavcu nebeskomu grih nijedan jini ni tuko kuko nesaznanje mrsko, tudihtaj iz vedra neba strašnim i sverutnim triskom meu sve ke toti bihu nju samu udrivši u propast paklenu u vike osudi. I tako okonja i u vičnjih mukah mučeći se nesaznanje plaća. I vazda, kada kojagod žena krozi ta grih k njoj se pridruži, na svoje raskoše

spominajući se gorko cvileći prijadovno uzdiše, i od toga uzdah vitar ta tvori se i iz paklenih vrat oganj dimom modročrljenim kroz ova zjatja, koja, kako vidiš, eto pravo pod misto ono jesu ko vi općeno Vražja Vrata zovete, i van ishodi. I koliko zlo, navlastito u naših deželjah, čini, ni triba da ti spovidam. I je u životu BURA zvana bi, vitar ta nje glas uzdrži i uvijek uzdržati hoće. - Zaisto nemalo počudih se tomu i pake tako rekoh: - Dostojan i pravedan svaki sud božji jest, najkoli krozi nesaznanje, i molim svemogoga da svaka nesaznana u takov sud upade. - Tako govoreći k vratom nesmernim i vazda otvorenim paklenim dojdosmo, nad kimi zgor pismo jadrnih slov tako diše:

Po mni se uhodi u najgorčji stan,
lako se prohodi, da teško zide van.

Iz kojih vrat dim kako tmasta magla s ognjenim tmastomodrim plamikom, s skuci, s jeci, s plačem i s tugami i škrgetom zubi smišan strašno ishojaše. Tada vila reče mi: - Put naš unutra ulisti ni, jer, samo izvan čuvši i vidivši, već neg pristrašen ostati ćeš. Da, na ti - reče - kamen ovi kroz ki gledajući svederi do konca i najdubljega jezera paklenoga vidit moći ćeš, ni ti hoće dim ni plam vidi zasnititi, ni smrad duh oskrvniti.

Kap. VIII: Prvi dan cvitnja miseca, petja

I ne vele spavši, glas jednoga roška umiće tulikajući izbudi me. I tamo uho napam sliših tolikoje slavića po običaju tuge davnje žubereć počitajući. A on, kako da slavićem nanukan, tako pojuć kleče:

JERSLAV

Slaviću, ki v zori
meji zeleni bori
u slatki romori
mimošne tuge tve počitaš žubereć,
rač, molim te, slišec
postati, jer ću reć
čim se mućim ljubeć,
i druga ć' imiti u tuženje tvoje.
Ti si noći moje
vidil i dni toje

kako čestito je
 žitak moj svakčas bil u sni i u javi.
 Pri ner u ljubavi
 pamet ma se otravi,
 u slobodnoj stavi
 življah sve me danke u svi dili čestit.
 U sve bih blagovit
 prem kako rumen cvit,
 koga jošće doprit
 ni mogal daž silan ni ruk oskvrnjenje.
 Da sad me življenje
 i svako činjenje
 svemožno ljubljenje
 promini i čini ljubvom svakčas mislit;
 voljno v uzi sidit
 čini me i čemer pit,
 i njim srce gojit
 i nje okom obraća misal mu svaki čas.
 Jur sam zgubil svu vlas,
 čuju kopnit kip vas,
 niti prijima slas
 mućeć se ljubeći život moj noć i dan.
 Svemožna ljubezan
 u srcu užga plan,
 i vas svit ni možan
 ugasit ga nigdar, razmi jedna lipost,
 razmi umića kripost,
 razmi slavna krasost,
 razmi dvorna mladost,
 koj dobrovoljno rob uvik vikom ću bit.
 Tebe ću još molit,
 slaviću, rač skupit
 riči se i ponit
 uz uho vili onoj slobod je ma pri koj;
 žubereć reci joj,
 kako v uzi ljupkoj
 muči se život moj
 cića nje nesmerne liposti jedine.

Zbudio se biše Sladmil još u početak poja, ništar manje mučeći staše, dokol dospivena pisanca bi; pak tudihtaj stavši se reče meni: - Stani i ti, Zorane, da i mi k družbi idemo, jer u ovo jutro, ko jest prvi dan miseca cvitnja, običaj jest svojim najdražim ljubovcam pridvratja cvitjem i mirisnimi zelji potrusiti i visoke grane od vitih jel optrcane cviti razlikimi na ulicah prid njih vrata usaditi, i tuj svoje želje i ljubveni uzroci u pisnih pojući izreći. Nut, kako Jerslav ni bil lin uraniti i svojoj ljubovci čast i slavu prikazati: čast darom, slavu petjem. - I to govoreći opravismo se oba i, van izašadši, najdosmo mnozih mladičev spravnih s kitami i cvitjem, s guslami, s citarami i s rebegami i surlami, za pojti svaki svojoj, kako običaj biše, čast prikazati. S njimi se dake uputismo i ne vele ulicom prošad, ustanovitivši visoku granu vite jele i svu ulicu potrusiv cvitjem, najpri jedan roškom potulika za izbuditi one ke htihu da pisance sliše, od kih morebiti nika čekajući još usnula ne biše. Tad narediv se peti, brat Sladmilov Ljubmil poče:

LJUBMIL

Ljubvena božice,
 prijasna Danice,
 otkri slavno lice
 i, spustiv jasni zrak, upri onu v oči,
 da se slišat skoči
 ka joj glas moj soči,
 jak ma ličca moči
 jadovna čemerna suza prez pristanka.
 Zgubil sam slast sanku,
 svaku noć do danka
 običaja vanka
 bižeći simo-tam stokrat svaki čas mrem.
 Kako jelinak prem
 ki iz nevarke udren,
 tako trujajuć grem,
 dali ranu nosim kud god se obratim.
 Niti pju niti jim,
 niti bdim niti spim,
 nit se jinim žirim,
 nego ljubvom samo ka me mori želeć.

Samo ufanje tišeć
 uzdrži me živeć,
 taščom pićom pojeć
 voljno drži u uzi srdačce jadajuć.

Toko je semoguć
 ljubveni plam i vruć,
 da srdačce žežuć
 nigdar ne pristane, a ni ga zvan vidit.

Kako to more bit,
 da u ledu gorit
 srce more i patit
 nezrečenu muku i beteg nesmeran?

Da gdo zna, čemeran
 kako j' jad ljupkih ran
 i stril zlatoperan
 boga od ljubavi uzmožan kako je,
 poznati će boje
 i muke tokoje
 od ljubavi moje,
 koju na smrt grede dobrovoljno slidim.

Haj, pomoći želim
 i lik najt nastojim,
 da najti ga ne vim,
 neg samo u očiju poražen kimi sam.

Pismi, mu ljubezan
 ti znaš i bolezan,
 i uzročan kim sam;
 da bi tako ona, ka me uzi, znala,
 jur bi se utišala
 ter me milovala
 i utihu dala
 i slobod srdačcu ko jadajuć kopni.

IVAN GUNDULIĆ (1588 - 1638): OSMAN

P R V O P J E V A N J E

Ah, čijem si se zahvalila,
tašta ljudska oholasti?
Sve što više stereš krila,
sve ćeš paka niže pasti!

Vjekovite i bez svrhe
nije pod suncem krepke stvari,
a u visocijeh gora vrhe
najprije ognjeni trijes udari.

Bez pomoći višnje s nebi
svijeta je stavnos svijem bjeguća; 10
satiru se sama u sebi
silna carstva i moguća.

Kolo od sreće ukoli
vrteći se ne pristaje:
tko bi gori, eto je doli,
a tko doli, gori ustaje.

Sad vrh sablje kruna visi,
sad vrh krune sablja pada,
sad na carstvo rob se uzvisi,
a tko car bi, rob je sada. 20

Proz nesreće sreća iznosi,
iz krvi se kruna crpe,
a oni kijeh se boje mnozi,
strah od mnozijeh i oni trpe.

Od izdajstva i od zasjeda
ograđena je glava u cara,
a u čas se zgoda ugleda
od ke ne bi pametara.

O djevice čiste i blage
ke vrh gore slavne i svete 30
slatkom vlasti pjesni drage
svijem pjevôcim naričete,

narecite sad i meni
kako istočnom caru mladu
smrt vitezi nasmiljeni
daše u svom Carigradu.

Znam da bi se otprije htilo
 da ja pjevam, vi kažete,
 kô se on rodi srećno i milo
 caru Ahmetu prvo dijete; 40

i po smrti oca svoga
 s ke pomoći, s ke zasjede
 vrh pristolja otmanskoga
 Mustafa mu dundo sjede;

kô li se opet carsko misto
 Mustafi ote, tere u slavi
 na pristolje ono isto
 sultan Osman car se stavi;

i on mladahan kako paka,
 željan starijeh slavu sresti, 50
 podiže se na Poljaka
 s mnogom silom, s malom česti.

Ali da tijekom pjesni moje
 sasma duge ne ishode,
 samo objav'te smrti svoje
 hude uzroke, tužne zgode!

Vladislave, poljačkoga
 slavna kralja slavni sinu,
 čim tva puni slava mnoga
 svega svijeta veličinu, 60

na spjevanja ova obrati
 veličanstvo vedra čela,
 u kijeh i ištem prikazati
 nedobitna tvoja djela.

Kraljeviću plemeniti,
 jur u smrti cara Osmana
 svemogućom tvôm dobiti
 zamnjela je svaka strana.

Tim s me trublje da svit sliša
 slavu tvoju svakčas veću, 70
 ti sveđ djeluj djela viša,
 a ja pjet ih pristat neću.

Jadna u srcu uspomena
 caru Osmanu biješe ostala

da mu je vojska nebrojena
od poljačke ruke pala,
i da zemljom svom velikom
od tega se digla slava,
glaseć carskijem dobitnikom
kraljevića Vladislava.

80

Ili putnik kopnom jaše,
il pomorac more brodi,
Vladislav se klikovaše
slavan carskoj pri nezgodi.

Gozbe časteć družba mila
i pastiri stada pase
strenitelja turskijeh sila
popijevahu u sve glase.

Jur na krilijeh od vjetara
glas po svemu svijetu prši
kô kraljević silna cara
kopja slomi, sablje skrši.

90

U vedrini nad oblacim
s istoka mu do zapada
sunce upisa zlatnim zracim
ime kojim slava vlada,

kažuć da on pri Nesteru
istočnoga razbi Zmaja,
leteć za njim u potjeru
sivi Orô do Dunaja.

100

Čim s ovega dijete oholo
pečali se, grize i mori,
misleć da svijet vas okolo
tuđom hvalom njega kori,

kliče: "Ja ti, ah, nikako,
kraljeviću, ne zavidim:
suđeno je bilo tako
dobitnika da te vidim.

Ni me manje sreća muči
tebi dobra, meni huđa;
er komu se što odluči,
vik ne ubjegne togaj suda.

110

Nu sve rane srca moga

101

i muke su i žalosti
s neposluha viteškoga
i s bojničke nevjernosti.

Ah, neumrli vitezovi,
glasoviti Turci stari,
s kijem dobiše vas svijet ovi
moji djedi, vaši cari, 120

gdi načini vaši bojni
i djela su slavna ona
u kih izgled jes dostojni
viteškijeh od zakona?

Vi u trudu dni vodeći,
snažna srca, smione obraze
kazahote podnoseći
ljetna sunca, zimne mraze.

U pogubah krepci uzrokom
od posluha vjere čiste 130
tijekom polja, gore skokom,
rijeke plovom prihodiste,

misleć da je svake zledi
trpjat bolje, pače umriti,
neg careve zapovijedi
s neposluha pristupiti.

Sve požude, sve pohlepe
viđahu se vaše mile:
jahat bojne konje lijepe
i iz luka tratit strile. 140

Pače svaki u odluci
za raskošne svoje obra
sablju o pasu, kopje u ruci,
luk o plećih, konja dobra.

Bila vam su brašna hode
bez razluke svaka žita,
a poskupo hladne vode
pića ugodna, plemenita.

Konju i vami strehe općene
stahu noćnijeh sred pokoja 150
kućarice opletene
od hrastovijeh tancijeh hvoja.

I vojvode i viteza,

i na kopnu i sred mora,
i postelja i trpeza
biješe koža zvijeri od gora.

Pače u sjever posred zime,
jezdeć mrazno Podunavje,
steraše vam mnokrat svime
snijeg postelju, stijenje uzglavje. 160

Odjeća vas resi laka
svita sama i priprosta,
a za oklopje u junaka
srce i prsi bijehu dosta.

Grđahote i sva blaga
i sva plemstva razmi ono
ko dobije sablja i snaga
vojujući sveđ smiono.

Suđahote da nevolje
najveće su stat bez rati 170
i da je umrijet vele bolje
neg isprazno dni trajati.

Veljahote da kudjelje
žene predu doma u tmuni,
a junaci neprijatelje
da zatječu na ravnini.

Držahote za čas svoju
i najveću diku i slavu:
za vašega cara u boju
izgubiti rusu glavu. 180

Vapijahote: "Smrti prijeka,
ne stavljamo pamet na te:
da se carstvo prostre, a neka
životi se naši skrate!"

Ah, blažena i čestita
koli doba vaša scijenim!
Lasno dobit krunu od svita
bi s vitezim tač hrabrenim.

Jaoh, a sada sve je inako:
vojevode i vojnici, 190
sve je otišlo naopako,
nevjerni su svikolici!

Na boj ide svak pod silu;

grije ga ljetu, zima mu udi;
 a oblaču zlato i svilu -
 ljudska obličja, ženske ćudi;
 ter pod zlatom dočim sjaju
 u napravah bez procjene,
 neprijatelje pozivaju
 ne na b'jenja, neg na plijene. 200

Hodeć zemlju, brodeć vodu,
 da u lasti plovu, hrane
 sprijed jedeke u povodu,
 naprćene zad seksane.

Svioni su njih šatori,
 stoli zlatni na kijeh sjede,
 ptica u moru, riba u gori
 jestojske ih slijedom slijede.

Na trpezah vrhu sagã
 duge i obilne gozbe čine, 210
 pijuć dokli svijes i snaga
 od vina im svijem pogine.

Pernice im raskošne su,
 gdi u bludijeh svu noć tonu
 u mirisu i uresu
 proć naravi i zakonu.

Od momaka i od dvorana
 svaki ograđen uokolo
 jaše u zlatu konja vrana,
 glavu diže, gleda oholo, 220

ter se gizda, ter se diči
 taštom slavom od junaka:
 vas u vidjenju i u riči,
 a u stvoru ništa paka.

Ah, kolikrat pun nemira
 vidjeh jednog od krstjana
 gdi ih na jata goni i tira
 kako ovce sa svijeh strana;
 viknuh, skočih sam na konju,
 bojnuk ujedno i vojvoda, 230
 pri sramotnom bezakonju
 ne pazeć se od nezgoda.

Pače ne ostah, za osvetit

tež prikore sasma grube,
vraćat ovijeh, onijem prijetit,
ne mareći na pogube.

Ah, zločesti i neznani,
od šta ste se, rijeh, pripali?
Jeda i vi, kô krstjani,
po dvije ruke nijeste imali? 240

Jeda i oni nijesu ljudi?
Jeda i u vas srca nije?
Što vas straši? Što vas trudi?
Tursko staro smjenstvo gdi je?

Bolje vam je smrt stignuti
i u boju s kopjem pasti
negli tako poginuti
bez zamjene i bez časti. -

Nu zaman se snaga izmuči,
jezik vika, ruka udara, 250
jer od ovih strah se stuči
s neposluhom janjičarâ.

Spahoglani, ki sred rati
rvahu se još smioni,
kô ovi počese ustupati,
uzmakoše prešno i oni.

Ovo uzroči me bojnike
leški mači da posijeku
i od krvi druge rike
kraj Nesterâ da proteku; 260

pače, da taj rijeka svudi
napuni se i zajazi
telesima mrtvijeh ljudi
kijeh poljačka vlas porazi.

Ali hoću unaprijeda
da ma ruka svijetom vrti
i ona sama zapovijeda
vrh života i vrh smrti.

Čim mi cari štete svake
i našega smo uzrok vâja, 270
ki častimo ne junake,
neg hotime od saraja

i hoćemo: tko otprije

služeć bludno dni provodi,
s neprijateljim da boj bije
i da vlada i gospodi.

Mi, za umnožit veće zlata,
ne gledamo nijedna ina,
ter junačka što bi plata,
sad je carska trgovina. 280

Ali trg se carski tjera
i od trgovâc namjesnikâ:
zgone u vojsku skup pastijera,
a plaćaju se od bojnikâ.

Tim pastijeri iza stada
vojevodam pod ovacim
kako hoćeš da ikada
udriti se smiju s junacim?

Ne, ne, istočni bojni puci,
začeo sam djela veća, 290
a u ovoj sablji u ruci
svijeta je udes, vaša sreća!

Car Lesandro primogući
i bremena starijih ljeta,
mlad kô i ja vojujući,
dobi carstvo svega svijeta.

A i Suliman, car hrabreni,
pradjed slavni moga djeda,
sablju opasa vrsnik meni
i vojskami zapovijeda. 300

Dva cara ova još odavna
za izgled stavih željam mojim:
njih ću slijedit djela slavna
dokli vas saj svijet osvojim!

Hrabrene su ove sprave;
ja znam što ću i što je trijebi!"
Prista i, pun želje od slave,
stvari uzmožne začu u sebi.

Carska blaga nebrojena
u Istok odnijet misô obraća, 310
i pisma u kijeh šte se imena
od svijeh vitêz kijeh on plaća;

a to da tuj, ne pazeći
sapat pinez odsvudijere,
ki uzmože skup najveći
od junakâ izabere;

k janjičarom ter saviše
vele veći broj iznova
po izboru još ispiše
od istočnijeh vitezova; 320

a i čete spahoglana
dvakrat veče s tijem učini
s nova skupa izabrana,
s kim ih združi i sjedini,
neka se uzdom tom ukrote
i poslušni unaprijeda,
ne štedeći svê živote,
lete gdi car zapovijeda.

Jošte odluči u svôj volji,
pod zakletvu paček reče: 330
tko se ukaže junak bolji,
da čas bolju prid njim steče,

na vladanja carska svoja
hteći samo da se uzvise
ki dobiju čas sred boja
s neprijateljim rvući se;
ter ne pjenez, blud i žene,
negli sama krepos gola
put od milosti i od scijene
u carskoga bude stola. 340

Blagodarstvom ovacijeme
svemoguć se izit nada
i u kratko prostrijet vrijeme
s istoka se do zapada.

Ovu odluku stanovitu,
pod zakletvu i pod vjeru,
najprije učini on očitu
glavi od pašâ Dilaveru,
s deset tisuć ki bojarâ
u istočnoj skupnih strani 350
lanjsku jesen mlada cara
od poljačke sile obrani.

Tim car pašu velikoga
Husaina smaknu onada,
a uzvisi slavno ovoga
da u svê mjesto carstvo vlada.

Nu što njemu ne zataja,
još i hodži svomu objavi
i hadumu od saraja,
bijelijeh vila crnoj glavi. 360

Pak svakomu da se uzmuči
misô ovoga dogovora,
za koristan svjet odluči
bogoljupstvom skrit ju zdvora.

Zato glase prosu opeta
i svakomu čini znati
da grob sveca Mahumeta
na Meci će poč klanjati;
a otole put krajina
pomorskih svrnut reče, 370
sidonskoga emirina
s odmetnicim da posiječe.

Nachweise der Texte:

- 1) Hrvatska književnost srednjega vijeka od XII. do XVI stoljeća, Zagreb 1969, S. 70.
- 2) ibidem, S. 71f.
- 3) ibidem, S. 72.
- 4) Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii (ed. F. Miklosich), Wien 1858 (=Graz 1964), S. 1f.
- 5) Spisi sv. Save (ed. V. Čorović), Beograd 1928 (=Dela starih srpskih pisaca, knjiga I), S. 1ff.
- 6) Monumenta Serbica ..., S. 51ff.
- 7) ibidem, S. 173f.
- 8) ibidem, S. 252.
- 9) ibidem, S. 514.
- 10) ibidem, S. 516f.
- 11) Spisi sv. Save ..., S. 151ff.
- 12) Životi kraljeva i arhiepiskopa srpskih (ed. Dj. Daničić), Zagreb 1866 (=London 1972), S. 22ff.
- 13) ibidem, S. 215ff.
- 14) Lebensbeschreibung des Despoten Stefan Lazarević von Konstantin dem Philosophen (ed. M. Braun), 'S-Gravenhage/Wiesbaden 1956, S. 27ff.
- 15) Čitanka iz književnih starina staroslovenskih, hrvatskih i srpskih (eds. Đ. Šurmin, S. Bosanac), Zagreb 1923, S. 104ff.
- 16) Nikoljsko Jevanđelje (ed. B. Daničić), Beograd 1864, S. 125ff., 217ff.
- 17) Hrvatska književnost ..., S. 90ff.
- 18) Zakonik cara Stefana Dušana 1349 i 1354 (ed. N. Radojčić), Beograd 1960, S. 43ff.
- 19) Hrvatska književnost ..., S. 78ff.
- 20) Čitanka ..., S. 125ff.
- 21) Hrvatska književnost ..., S. 168ff.
- 22) ibidem, S. 312ff.
- 23) ibidem, S. 321ff.
- 24) ibidem, S. 414ff.
- 25) M. Marulić: Judita, Pjesme (ed. M. Franičević), Zagreb 1976, S. 18ff., 64ff.
- 26) P. Hektorović: Ribanje i ribarsko prigovaranje (ed. F. Čale), Zagreb 1976, S. 21ff.
- 27) M. Držić: Novela od stanca, Tirena, Skup, Dundo Maroje (ed. M. Ratković), Zagreb 1962, S. 197ff., 209ff., 302ff., 306ff.
- 28) P. Zoranić, J. Baraković: Planine, Vila Slovinka (ed. F. Švelec), Zagreb 1964, S. 39ff., 51ff., 73ff.
- 29) I. Gundulić: Bd. II: Osman (ed. M. Ratković), Zagreb 1964, S. 7ff.

VORWORT ZUM SLOWENISCHEN TEIL

Für den slowenischen Teil der Ausgabe konnte ich auf eine eigene Zusammenstellung verzichten, da mit dem *Srednjeveško slovstvo. Izbrano delo, red. Prof. Dr. J. Pogačnik, Ljubljana: Mladinska knjiga 1972, 327 S. (Reihe: Naša beseda)* eine Anthologie vorliegt, deren slowenischer Teil (S. 7-68) sich sehr gut für Veranstaltungen zur älteren slowenischen Sprache eignet.

Ich bin dem Verlag zu besonderem Dank verpflichtet, daß er mir die Genehmigung erteilt hat, diesen slowenischen Teil direkt und unverändert in die Ausgabe übernehmen zu können. Ich habe lediglich die neuslowenische Übersetzung der Freisinger Denkmäler ausgelassen und die Paginierung meiner Zusammenstellung angepaßt.

Marburg/Lahn 1979

G. Freidhof

**SREDNJEVEŠKO
SLOVSTVO
IZBRANO DELO**

**MLADINSKA KNJIŽA
LJUBLJANA 1972**

INHALT

Anmerkungen zu den Quellen 115

In Prosa

Brižinski spomeniki 117
 Rateški rokopis 122
 Stiški rokopis (Splošna spoved). . . 123
 Priosege kranjskega mesta 125
 Načrt za pridigo 127
 Beneško-slovenski (črnejski) roko-
 pis 128

In Versen

Kirielejsoni 130
 Stiški rokopis (Invokacija pred
 pridigo). 132
 Predpridižna pesem 133
 Božične pesmi 135
 Kolednica 140
 Obredna pesem (zazibalka). 141
 Pasijonska pesem 145
 Stiški rokopis (Velikonočna
 pesem). 146
 Velikonočna pesem 147
 Vnebohodna pesem 150
 Stiški rokopis (Antifona Salve
 Regina) 152
 Marijine pesmi 153

PRIPOMBE O SLOVSTVIH

I. SLOVSTVO V SLOVENŠČINI

Brižinski spomeniki: Poenostavljena transkripcija iz objave v knjigi *Freisinger Denkmäler Brižinski spomeniki — Monumenta Frisingensia*, München 1968, str. 210-15 (avtor dr. Rudolf Kolarič). Paleografska analiza ugotavlja, da so zapisi nastali med 972 in 1039, vendar z večjo verjetnostjo pred letom 1000. Izvirnik je v Državni knjižnici v Münchnu (Cod. lat. 6426, f. 78—78', f. 158'—160 in f. 160'—161').

Rateški rokopis: Nastal med 1362 in 1390 v severozahodnem kotu Gorenjske (Rateče). Izvirnik je v celovškem Zgodovinskem društvu.

Stiški rokopis (Splošna spoved): Ms. 141, f. 245'—246', v ljubljanski NUK, stiške provenience iz ok. leta 1440.

Prisegekranjskegamesta: Po objavi Janka Pajka v *Programm des kais. konigl. Gymnasiums in Marburg* 1870, str. 27—8. Tekst je nastal v prvi polovici XV. stoletja.

Načrt za pridigo: Po *Ljubljanskem zvonu* III (1883), str. 606. Koncept je bil zapisan v XV. stoletju, verjetno je iz stiškega samostana prišel v kranjski arhiv, danes neznano kje.

Beneško-slovenski (črnejski) rokopis: Po Vatroslavu Oblaku *Das älteste datirte slovenische Sprachdenkmal*, *Archiv für slavische Philologie* XIV (1892), str. 196—201. Tu je objavljen del rokopisa.

Kirielejsoni: Prim. Ivan Grafenauer, *Najstarejši slovenski »kirielejsoni«*, *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo* XXIII (1942), str. 63—73; tekst po istega avtorja *»Ta stara veliko-nočna pejsen« in še kaj*, *Čas* XXXVI (1939), str. 15—39 in 137—54.

Stiški rokopis (Invokacija pred pridigo): Ms. 141, f. 247', stiške provenience, iz okoli leta 1428.

Predpridižna pesem: Po objavi v *Evangelija inu listuvi* (1715), prva zapisa pa sta že pri Trubarju (1567) in Alasii (1607).

Božične pesmi: Tu so objavljene tri najznačilnejše. O celotni problematiki piše Zmaga Kumer v *Razpravah SAZU* (Razred za filološke in literarne vede) III (1958), str. 65—164.

I. Po šentviškem rokopisu (1612). Zadnja beseda prvega stiha in celotni drugi stih se ponavljata kot odpev.

II. Po protestantski izdaji pesmarice iz 1584, str. 88—90.

III. Odlomek pesmi je zapisal Primož Trubar v delu *Katehismus z dvejma izlagama* 1575, str. 217—18.

Kolednica: Besedilo po Alasii, *Vocabolario italiano e schiavo* (1607).

Obredna pesem (zazibalka): Tekst po muzejskem rokopisu (1612, II 8 — III 1), kar je v oklepajih zaradi nečitljivosti po Maurerjevem rokopisu (1754, str. 8—13). Po vsaki kitici je sledil odpev: O Jezušek (moj), (lubi) pobiček moj.

Pasijonska pesem: Po objavi v Matiji Majarju. *Pesmarica cerkvena* 1846, šte. 22.

Stiški rokopis (Velikonočna pesem): Ms. 141, f. 247, stiške provenience, iz okoli leta 1440.

Velikonočna pesem: Po Trubarju v pesmarici *Ta celi katehismus*; tu po izdaji iz 1584, str. 123—27.

Vnebohodna pesem: Tekst po Hipolitovih *Evangelija inu listuvi* 1715. kitici 4 in 5 sta prevzeti iz šentviškega rokopisa (1612). Po prvi vrstici odpev: Veseli se, Marija; po drugi: Kyrie eleison! Prosi Boga za nas, o Marija.

Stiški rokopis (antifona Salve Regina): Ms. 141, f. 247, stiške provenience, iz okoli leta 1428.

Marijine pesmi: Za celoto prim. Ivan Grafenauer, *Marija v naših narodnih pesmih*, *Slovenec* LII (1924), šte. 205.

I. Tekst po budimpeštanskem rokopisu (1612, str. 23—6). Po vsaki kitici sledi odpev, in sicer za prvo vrstico: Veseli se Marija; za drugo pa Kyrie eleison! Prosi Boga za nas, o Marija.

II. Tekst po objavi v Marijan Smolik, *Odmev verskih resnic in kontroverz v slovenski cerkveni pesmi*, Ljubljana 1963, str. 96—7.

III. Po šentviškem rokopisu (1612); znana pod naslovom *Jager na logo (lovu) šraja*.

IV. Po kalobskem rokopisu (1640—1651), str. 293—94 in še na str. 289—90.

V. Po Štrekljevi objavi v *Slovenskih narodnih pesmih* III, šte. 6405.

VI. Po zapisu Matije Majarja. *Pesmi cerkvene*, 1846, šte. 48.

BRIŽINSKI SPOMENIKI

I

Glagolite po nas redka slowesa. Bože, gospodi milostiwi, otče bože, tebe ispowede wæs moj greh, i swetemu Krstu i swetej Mariji, i swetemu Mihaelu, i wsem krilatcem božjem, i swetemu Petru, i wsem sælom božjem, i wsem moćenikom božjem, i wsem wernikom božjem, i wsem dewam praudnim, i wsem praudnim. I tebe, božji rabe, hofo biti ispoweden wseh mojnih greh, i werujo, da mi je, na sem swete byuši, iti že na on swet, paki že wstati na sodni dæn. Imeti mi je žiwot po sem, imeti mi je otpustæk mojnih grehou. Bože milostiwi, primi mojo ispowed mojnih grehou: eže jesæm stworil zla po t dæn, poñeže bih na sæ swet uwrafen i bih kršten, eže pomno ili ne pomno, ili wofo ili ne wofo, ili wede ili ne wede, ili w ne praudnei rote ili w lži, ili w tatbe ili zawisti, ili w wsmazi ili w sæničtwe, ili eže mi se tomu hotelo, emuže mi bi ne dostalo hoteti, ili w poglagolanji, ili spe ili ne spe, ili eže jesæm ne spasal nedela, ni sweta wečera, ni mega posta i inoga mnogoga, eže protiu bogu i protiu memu krstu. Ti edin, bože, wes, kako mi jega potreba welika. Bože, gospodi milostiwi, tebe se mil twofo od sih počtenih greh i od ineh mnozeh, i wenciħ, i mænših, eže jesæm

stworil. Teh se tebe mil twoó, i swetej Mariji, i wsem swetim. I da bim na sem swete takoga greha pokazan wzel, akože ti mi zadeneš i akože twa milost i tebe lubo. Bože, ti pride sə nebese, uže se da w moko za wəs narod, da bi ni zlodeju otel; otmi me wsem zlo- dejem. Milostiwi bože, tebe porončo me telo i mo dušo i moja slowesa i me delo i mo wofo i mo wero i moj život. I da bim uslišal na sodni dən two milost wefo s temi ježe wzoweš twojimi usti: Pridete otca mega izwofeni, primete wečne weselje i wečni život, eže w(i) jest ugotowfeno iz weka w wek. Amen.

II

Ete bi ded naš ne sǎgrešil, te w weki jemu be žiti, starosti ne prijeml'ot'i, nikoliježe pečali ne imy ni slzna telese imot'i, nu w weki jemu be žiti. Pońeže zawistjo by neprijaznino wignan od slawi božije, potom na narod člowečki strasti i pečali pojdo, i nemofi i b(e)z redu sǎmrt. I paki, bratrija, pomenem se, da i sinove božji narečem se; potomu ostanem sih mrzkich del, eže sunt dela sotonina; eže trebo tworim, bratra oklewetam, eže tatwa, eže razboj, eže plti ugonjenje, eže roti, kojiže jih ne pasem, nu je prestopam, eže nenawist; ničže teh del mrže ne pred božjima očima. Možete potomu, sinci, wideti i sami razumeti, eže beše prwe čloweci w lica tacije, akože i my jesǎm tere neprijaznina wznenawideše, a božja wzłubiše, da potomu nińe w cirkwah jih klańam se i modlim se jim i čǎsti jih pijem i obeti naše jim nesem o sǎpasenije teles naših i duš naših. Tiježe možem i my eše byti, eše taje dela načnem delati, jaže oni delaše. Oni bo lačna natroweho, žejna napojaho, bosa obujaho, naga odeaho, malomogonťa w ime božje poseťaho, mrzna sǎgreaho, stranna pod krowi swoje uwedeaho, w tǎmnicah i w železneh wožih wklepenih poseťaho i w ime božje te utešaho. Temi, temi ti se deli bogu približaše. Tako, sinci, i nam se modliti tomuje wrh-nemu otcu: gospodi, do(ž)da ni tamoje wsedli w cesarstwo swoje, eže jest ugotoufeno iskoni dokoni izwofenikom božjem. I jesǎm, bratrija, pozwani i

p(o)b(e)jeni, egože ne možem nikimže lica ni ukriti, nikakože ubegati, nu je stati pred stolom božjem sǝ soprnikom našim, sǝ zlod(e)jem starim, i jest se pred božjima očima wsakomu swojimi usti i swojim glagolom ispowedati, eže je na sem swete kiždo stworil libo bodi dobro, libo li si zlo. Da k tomu dǝni, sinci, myslite, ide né kamo se ukloniti, nu je pred božjima očima stati i sjo prjo imeti, jože jesǝm powedal. Naš gospod sweti Krist(us), iže jest bali teles naših i spasi-tel duš naših, to n(ǝ) posledǝne balowanije posled je postaw(il) i ukazal je, jimže se nam dostoji od jeho zawefati i jemu se oteti. Prejše naši žestoko stradaho, nebo je tepeho metlami i prinǝzše ogni pečaho i meči tnaħo i po lesu wešaho i železni kľuči je raztrgaho. A to pak my nińe našo praudno wero i praudno ispo-wedjo toje možem storiti, eže oni to weliko strastjo stworiše; da potomu, sinci, božj(e) raba prizwauše, tere jim grehi waše poštete i jim ispowedni bodete grehou waših.

III

Jaz se zaglagofu zlodeju i wsem jęgo delom i wsem jęgo lepořam. Toęe werujo w bog wsemogofu i w jęga sin i w sweti duh, da ta tri imena edan bog, gospod sweti, ięe s(t)wori nebo i zemfu. Toęe isko jęga milosti i sankte Marije i sankte Mihaela i sankte Petra i wseh boęjih řal i wseh boęjih moęenik i wseh b(oęjih) zakonnik i wseh sw(et)ih dewic i wseh b(oęjih) moři, da mi raęite na pomoři biti ka bogu mojih grehou, da bim řisto ispowed stworil i odpustak od boga prijel. Bogu wsemogofemu ispowede wse moje grehe i sankte Marije wseh nepraudnih del i nepraudnega pomiřenija, eęe jesam wede stworil ili newede, nudmi ili lubmi, spe ili bde, w spitnih rotah, w laęnih reęah, w tatbinah, w snięastwe, w lakomstwe, w lihojedęnj(i), w lihopitji, w wzmasstwe i wsem lihod(e)janji; eęe jesam stworil p(ro)tiwo bogu od togo dane, poņeęe krřten bih daęe do danařnego dane. Togo wsego ispoweden bodo bogu i sankte Mariji i sankto Laurencu gospodi i wsem swetim i tebe, boęji rabe. Kajo se mojih grehou i rad se hořo kajati, elikoęe řamisla imam, eęe me, boęe, pořtediši. Daj mi, boęe gospodi, twojo milost, da bim nesramen i nestiden na sodanem dane pred tw(oj)ima oęima stojal, igdaęe prideř sodit řiwim i mrtwim, komuędo po swem dele. Tebe, boęe milostiwi, poroęo wsa moja slowes(a) i moja dela i moje pomiřenije i moje srdce i moje telo i moj řiwot i mojo duřo. Kriste, boęji sinu, ięe jesi raęil na řa swet priti greřnike izbawiti od zlodejne oblasti, uhrani me ot wsega zla i spasi me w wsem blaze.

RATEŠKI ROKOPIS

a) Očenaš:

Oča naš, kir si v nebesih, posvečenu bodi tvoje ime, pridi bogastvu tvoje, bodi vola tvoja kakor v nebesih ino na zemli. Kruh naš vsedanji daj nam danes ino odpusti nam dolge naše, kakor ino mi odpuščamo našen dolžnikom ino nas ne vpelaj v ednero izkušbo, le nas reši od zlega. Amen.

b) Češčenamarija:

Češčena si, Marija, gnade polna, gospod s tabo, žegnana si mej ženami ino žegnan je sad tvojga telesa Jezus Kristus. Amen.

c) Veroizpoved:

Jast verujo v boga očo, vsemogočiga stvarnika nebes ino zemle, ino v Jezusa Kristusa, nega sinu ediniga, našiga gospodi, kir je počet od svetiga duha, rojen iz divice Marije, martran pod Poncio Pilatusem, na križ razpet, mrtev ino v grob položen, dolu ide k peklu, na tretji dan gori vsta od mrtveh, gori ide v nebesa, sejde k desnici boga oče vsemogočiga, od todi ima priti soditi žive ino mrtve. Jast verujo v svetiga duha, svet(iga) kršanstvu, občino svetikov, odpuščenje grehov, vstaje života ino večni leben. Amen.

STIŠKI ROKOPIS

Splošna spoved

Ja se odpovem hudiču inu nega dejlam inu vsi nega hofarti inu se izpovem inu dlžen dam našimi gospu-
di etc.

Ja se dlžen dam, kir sem prelomil, kar sem obljubil, kedar sem krst prejel, kir sem se od buga obrnil inu od nega zapuvidi, kir sem boga zatajil z mejmi hudejmi dejli inu sem se volnu vdal ti oblasti tiga hudiča, kigar sem se odpovejdal, kedar sem krst prejel; timu sem je do sejga mal z mejmi grejhi volnu služil. Tiga je etc.

Ja se dlžen dam, kir sem božje veže porejdkim shodil, kedar sem tu prišel, z malo andohtjo, bridko rejvo mejga srca sem tu bil; kar sem tu slišal pridigujoč od buga, od svete Marije, od drugih svetikov inu od mejh grejhu, zasferžmahal inu ništer nejsem mejga lebna po njim popravil. Tiga etc.

Ja se dlžen dam, kir svete nedelje, svete sobote večeri, druge svete dni inu večeri nejsem nikuli taku praznoval inu čestil, kakor i bi ja to po pravdi moral djati, ta sveti post svete kvatri, druge postne dni mojo pokuro nejsem taku čistu dopernesel, kakor sem ga dlžen. Tiga etc.

Ja se dlžen dam, kir je bogu desetino mejga života inu mejga sijanja, moje živinice nikuli nejsem taku zvejstu dal, kakor bi to po pravdi moral djati. Tiga etc.

Ja se dlžen dam, kir je mojga oče, moja mater, mojo gosposčino, mejga farmajštra, mejga duhuniga očo, mejga pridigarja nejsem nikuli taku čestil, inu jim pokoren bil, kakor bi tiga po pravdi dlžen bil. Tiga etc. Mejga bližniga nejsem nikuli taku lubiga imel inu taku izvest bil, kakor sam sebi. Tiga je meni etc.

Ja se dlžen dam, kar sem bogu, sveti Mariji, drugim svetikom obljubil, nejsim stanovitu stal, ni tiga dopernesel, kir je hudu bilu; inu kir je hudobo dejlal, tiga sem lubiga imel, kir je dobruto dejlal, timu sem je sovraž bil. Tiga etc.

Ja se dlžen dam, kir sem grejšil vso to grdobo, kir se more človik ogrditi inu omrziti pruti bogu inu nega svetikom. S to sem je čestu inu gostu moje telu ino mojo bugo dušo ogrdil. Ti etc.

Ja se dlžen dam falš perseganjem, falš priči, hudi oblubi inu s hudim jezikom. Tiga etc.

Ja se dlžen dam vsejmi grejhi, z kemer ta človik more grejšiti čez vse ljudi, z miseljo, z besejdo inu stvarjo, ino prošo boga vsigamogočiga, da mi on da eden odlog mejga života, prošo divico Marijo, vse božje svetike inu svetice, da mi račite prositi našiga gospudi, da mi on rači dati odpustek vsejh mejh grejhu inu me rači naprid pred grejhi ovarovati inu mi rači po sim životu ta vejčni leben dati; inu je oblublo se naprid pred grejhi ovarovati, kakor se bodem najbule mogel, inu ja odpuščo vsejm tejm, kir so meni malu voli veliku djali, z besejda voli stvarjo. To ime, da meni tudi naš gospud odpusti moje grejhe, prošo vas izpovednika na božjem mejstu etc.

PRISEGE KRANJSKEGA MESTA

(I) Jest, N., persežem našemu gospodi krejlu, deželskimu vivodi, rihtarju jenu ratu jenu gmejni tiga mesta an zvest jenu pokorin burgar biti, nih zapuvid inu prepovid držati, nih nuc potrahtati jenu škodo podstopiti; jest tudi nočem nikoger na aufšlakih, coleh, mostninah jenu nikoli nikir našemu gospodi krajlu oli gmejn mestu k škodi, skrivši oli očitu prenesti oli skozi pomagati; jenu vse to djati, koker enimu zvestimu burgarju pruti nega gospodšini pristoji jenu sliši. Taku meni bug pomagej. Amen.

(II) Jest, N., persežem bogu, da čo jest en zvest rat jenu svetnik biti, kar kuli v sveti bode naprej vzetu oli govorjenu, kar edin vsakateri reče oli govori, tiga nikomer povedati, manšega oli vekšiga, mojem perjatelam ne drugim, eno glih jeno pravo pravdo reči timu bozimu koker timu bogatimu; z mojem pravdnim rečejnem nikoger pretežati jenu nikomer naprej pomagati skozi eneriga daru, perjazni, sovraštva oli eneriga strahu; našemu gospodi krajlu jenu deželskimu vivodi, rihtarju jenu ratu vsakemu času pokorin, zvest jenu volan biti, tiga gmejn nuca pomagati potrahtati jenu škodo ventati po mojem promožejnem, tako meni bog pomagej. Amen.

(III) Jest, N., persežem gospodi bogu jenu našemu gospodi krejlu, deželskemo vivodi jenu tudi temu

gmejn mestu, de čo jest en glih pravi rihtar biti timu bozimu koker bogatimu, bogatimu koker ubozimu glih pravo pravdo vošiti jenu dopomagati, skozi eneriga mitu, daru, strahu oli skuzi eneri perjazni oli sovraštva ferhindrat, temeč naprej dopomagati jenu to, ker se v pravdi oli v svetu reče, pro naprej pernesti, reči, nikar tiga preobrniti jenu drugu skazati, vse to, ker meni en pošten rat jenu gmejna mej sebo zbero jenu meni poroče, to isto zvestu glih držati, to malu jenu to veliko brež nih sveta ništer djati, to hudu štrafati, malefici oli v družih rečeh po mojem promožejnejm, koker jest očo tiga na moji duši užiti proti gospodi bogu. Amen.

(IV) Jest vas opomenim, da vi bote povedali per ti telesni rotbi, katero ste vi gori vzdignenimi prstmi našemu gospodi krejlu, deželskimo vivodi jenu timu gmejn mestu persegli jenu sturili, to, kar je vom vedeč oli vestnu, v tih rečeh, za katere vi bodete vprašani, da bodete pravo resnico povedali jenu skazali, nikomer k lubi oli k žalimu, za eneri perjazni oli sovraštva, za obeniga daru oli užitka volo jenu za obene reči volo nikar, temeč očte pravo resnico povedati, per vaši duši, koker vi tega očte pruti bogu užiti, jenu sezite na to rihtno palico z dvema prstama.

NAČRT ZA PRIDIGO

Ka(j) je nam pre ti ženi zastopiti, kir je za našega gospodi tekla? Tu je, si eden sakoteri človek, kir nih grihe grivaja, te isti za našega gospodi teka inu ga prose ab nih čir, kir je objeta s tem hudičem, tu je nega dušica, ta je objeta is tim naglavnih grihem, taku je nam prositi inu se našemo gospodi is flisem (...) inu is pravo andoht(j)o moliti ab naša čir, tu je naša dušica, ta je an lediga od nih griho inu je pelaj po sem slabem lebn tu večno gnado, kir nikoli kanca ima, amen.

BENEŠKO-SLOVENSKI (ČRNEJSKI) ROKOPIS

Fošća s Prosenika jest ostavila i sin svoj Mihel zlatih jedanajst bratinje svete Marije s Črnjev, da se ima stvoriti vsako leto za njih duš maš dvi.

Lenard i Beatris s Tajpana su ostavili bratinje svete Marije s Črnjev fita jedan star pšenice i jedan kunc vina za njih duš, da se ima stvoriti vsako leto maš dvi.

Žvan pokojniga Lenarda s Črnjev jest ostavil bratinje svete Marije s Črnjev za svoju dušu fita solad trideset inu dva, da se ima stvoriti vsako leto jednu mašu.

Žvan pokojniga P(er)vonja s Črnjev jest ostavil bratinje svete Marije s Črnjev marak četrnajst, s kih marak jest kupljeno dva stara pšenice s tim patom, da se ima stvoriti vsako leto dvi maše za svoju dušu.

Mihela rajnika Marina s Črnjev jest ostavila jednu zemlju za svoju dušu bratinje svete Marije s Črnjev, da se ima stvoriti vsako leto jednu mašu.

Miklau rajnika Paula s Črnjev jest ostavil bratinje svete Marije s Črnjev jedno dobro, za ko dobro se plaća fita bratinje solad trideset ino dva, da se ima stvoriti vsako leto jednu mašu za svoju dušu.

Maur i Štefana, nje(ga) gospodinja, su ostavili bratinje svete Marije zlatih dvanajst, s kih zlatih je kupljeno fita bratinje svete Marije jedan star pšenice, da se ima stvoriti jednu mašu vsako leto za svoju dušu.

Simon (...) rajnika Danijela z Nugarola jest ostavil bratinje svete Marije s Črnjev za svoju dušu jednu njivu, ka njiva plaća fita bratinje solad osamnajt, da se ima stvoriti vsako leto jednu mašu za svoju dušu.
(...)

KIRIELEJSONI

A. Ustoličevalni zahvalni kirielejson:

Čast in hvala Bogu vsemogočnemu,
ki je ustvaril nebo in zemljo,
da je dal nam in naši deželi
kneza in gospoda po naši volji!
Kyrie eleison!

B. Predpridižni prošnji klic:

Milost in ljubezen gospoda Boga,
rešitev in varstvo svetega Krista,
prihod in dar svetega Duha
naj bo z menoj in z vami!
Kyrie eleison!

C. Slavljeni klic k sv. Trojici:

Slava in čast Očetu vsemogočnemu
in njega Sinu in svetemu Duhu;
ta tri imena, edini Bog,
ki je ustvaril nebo in zemljo.
Kyrie eleison!

Č. Litanijski prošnji klic (tip I in tip II):

Kyrie eleison, Christe eleison!
Bože Gospodi, usmili se nas!
Kriste Gospodi, usmili se nas!
Kyrie eleison, Christe eleison!

Bože Gospodi, usmili se nas!
Kriste Gospodi, božji sin,
reši nas vsega zlega
in varuj nas v svojem dobrem!
Kyrie eleison!

D. Razširjeni prošnji kirielejson:
Milost in ljubezen gospoda Boga,
rešitev in varstvo svetega Krista,
pomoč in uteha vseh svetih
naj bo z nami!
Kyrie eleison!

STIŠKI ROKOPIS

Invokacija pred pridigo

Milost ino gnada našiga gospody,
pomoč device, rože matere Marije,
prihod svetega duha,
trošt vseh svetnikov,
obhramjenje svetega križe,
ta rač z menu ino z vami biti.

PREDPRIDIŽNA PESEM

Kir hoče v nebu priti,
ta ima ohraniti
te deset zapuvidi:
Aj vjeruj v eniga Boga,
lubi ga iz celiga srca,
inu tudi tvojga bližniga!
Kyrie elejson, Kriste elejson!

Ne roti se nenucnu
pr božjim imenu!
Praznuj človek praznik svoj,
nu svoje stariše spoštuj!
Človek človeka ne vmori
inu nikar ne kradi!
Kyrie elejson, Kriste elejson!

Prešeštva ne tribaj,
ne falš priča ne bodi!
Ludskiga blaga ne želuj,
ni ludskih žen ne pogeruj!
Daj nam jih Bug držati,
Marija, božja mati!
Kyrie elejson, Kriste elejson!

Marija, božja mati,
ta nam ga ne okрати
nebeškiga ladajna,

dušam svetiga raja.
Pomagaj nam, Marija,
od vojske, kuge, glada!
Kyrie elejson, Kriste elejson!

Marija Divica,
bodi naša pomočnica
pruti Bogu nebeškemu,
ter vsmilenimu Jezusu,
de naše duše inu telu
vzame gori k večnemu miru!
Kyrie elejson, Kriste elejson!

BOŽIČNE PESMI

I

Eno je Dete rojeno
notri v tem mejsti Betlehem.

V eni preprosti štalici,
v enih oslovih jaselcah.

Spoznal ga je oselc, volec,
da je tu dete pravi Bug,

kir je stvaril zemlo, nebu,
človeku dal dušo, telu.

To so pršli krajli trje:
Gašper, Melhior, Boltežar

inu so h ofru prnesli
miro, vereh, čistu zlatu,

nu darujejo Jezusa,
tiga krajla nebeškiga.

Mi njega rojstvo hvalimo,
lubo divico Marijo,

kir nam je rodila Jezusa,
tega krala nebeskega,

Veseli se Jeruzalem,
Jeruzalem, mestu lepu.

V tebi nam se je adan rodiu,
ker bode kral čez krale vse.

Veselimo se tiga goda,
dajmo čast ino hvalo Bogu!

O hvala tebi, Bug Oča,
tebi, Sin, no Sveti Duh
(od vekuma do vekuma!)

Ker si nam poslav Stvarnika
no Sina sujga Jezusa.

Zato se veselimo vsi,
jenu Kristusa hvalimo.

K timu času božičnimu
bodi tu dete hvalenu!

II

Ta dan je vsiga veselja,
Divica je rodila
tiga Sinka božjiga,
divica je ostala,
našiga Odrešenika,
Stvarnika nebeskiga,
angelskiga krajla.
Kdu je slišal glih tiga,
divica rodila Boga?
Je čudu preveliku.

Ta hči je mati postala,
svojga oča rodila;
stvar je svojga stvarnika,
divica je dojila.
O Marija izvolena,
per Bugi si gnado našla,
kir je Eva zgubila.
Skuz te je Bug človik postal,
kir je nas rešil od pekla;
hvalo Bogu dajmo!

Kakor sonce skuz glaž gre,
glaž ta se ne rezbije,
v glihi viži rojen je
naš Jezus od Marije.
Kakor ta luč od luči gre,

sonce svojo svitlust pusti
ter vuner v nim ostane,
lih taku Bug od Buga gre,
Bug Oča ta Sinu rodi,
večnu v nim prebiva.

Pravi Bug prez matere
je rojen od očeta,
pravi človik prez oča,
je rojen od divice,
Preprostu je on povijen,
v jaselce je položen
tje, pred to žleht živino;
oselc ta ga je spoznal,
volek ta ga je spoštoval,
mi ga tudi častimo.

Hvala Tebi, Bug Oča,
kir si se čez nas usmilil,
poslal nam Sinu Tvojga,
rešil nas od hudiča.
O ti častiti Sin božji,
si vrejden hvale ter časti,
kir si nas taku lubil,
za nas si rešno kri prelil,
ta večni leben nam dobil,
v nebesa pot pokazal.

III

Kir Marija Boga rodi,
aleluja, o Marija!
v preproste plejne povije,
aleluja, o Marija!
preproste plejne, makov cvejt,
aleluja, o Marija!

KOLEDNICA

Ta svetla zvezda, ta je zašla
za ono stran črne gore.

Ona nam sveti široko,
široko inu visoko.

V zvezdi stoji Dejte mladu,
v rokeh drži an križ zlati.

V križu so zlatni puštobi,
de je ta dejte pravi Bug.

OBREDNA PESEM (ZAZIBALKA)

Jezusa poziblimo,
srce h nemu nagnimo,
nam se je veseliti,
dejte lipu častiti.

(Njemu se prklonimo),
v lubezni (poslušajmo),
(sej nam je vsim k veselju
letu dejte rojenu).

Nam je tukaj ostati,
tu dejte ofrovati,
vso čast njemo skazati,
nu večno hvalo dati.

Njega svete ročice,
srce, jenu nožice
častitu je skušnimo,
jeno Boga spoznamo.

(Je) čudu preveliku
na tem deteti skritu,
on leži majhen v jasleh,
velik grmi v oblakih.

(Je vidit slabu dete,
silnu on vkroti vetre,
ti veliki valovi
na murje so pokorni.)

(Vse) rožice na poli
gvanta po svoji voli,
vse nam lepu ocira
brez reve nu brez nuje.

Kir špiža vse na sveti,
da tičicam živeti,
materne prse vživa,
božjo mogočnost ima.

Nega prsteci slabi
zemlo, nebu (so dali,
vse gore, inu planine,
te globoke doline).

Njega majhine oči,
kir so videt brez moči,
vse vidijo po sveti,
pozimi no poleti.

(Vbuštvo je Jezus rojen,
v jasli trdu povožen,
s tem je nam dau spoznati,
našo ofart rezdjati.)

(Vmesto bogate hiše
pusti gradi, noj zdiše
v enej rezdrti štali
na mrazo noj težavi.)

(De bi se mi spreumeli,
mrzlu dete ogreli
z molitujo, z zdihovanjem,
s pokuro, z dobrim djanjem.)

(Našo srci se rezveseli
v tem presvetem časo,
Jezusu lepu zapoje,
bo dau kralestvo svoje.)

Zapojmo vsi detetu,
dajmo ves ofer letu,
nemo vso čast skazati,
s pejtjam hvalo dajati, o Marija!

Noge, roke skušnimo,
srce naše nagnimo,
(n)jega v časti hvalimo,
kakor Boga molimo.

Našo štimo rezglasi,
detetu stuj dopasti,
de bo dete veselu
nu z nami lepu pelu.

**Marija, kir si mati,
nam očeš dejte dati,
de nam bo pot pokazou,
no z nami gnado talou, o Marija!**

PASIJONSKA PESEM

Da b človek ti vedel, kaj Jezus trpi!
Po celim životu ni družga ko kri.

Na glavci ma krono pa trnič bodeč,
Mariji srce predira vse glih kakor meč.

Žalostna mat božja pod križem kleči,
preljubi nje sinič na križi visi.

Oj na križi je visel, na križi je vmrl,
vsim vernim dušicam nebesa odprl.

Od pekla, od martre odrešel je nas,
gor v svete nebesa zavižal je nas.

STIŠKI ROKOPIS*Velikonočna pesem*

Naš gospud je od smrti vstal
od nega bridke martre ;
nam je se veseliti,
on nam hoče trošti biti
Kyrie eleison

VELIKONOČNA PESEM

Jezus je od smrti vstal
od svoje bridke martre;
nam se je veseliti,
nam hoče h troštu priti.

De bi ne bil od smrti vstal,
vusulni svejt bi konec vzel;
obtu se veselimo
inu Boga hvalimo.

Bug je taku milostiv bil,
svojga Sinu mej nas pustil,
od Marije je rojen bil,
vusulni svejt obesilil.

Je jel Jude vučiti,
le Bogu prov služiti;
tu so mu za zlu vzeli,
na križ so ga rezpeli.

Na križi je to smrt podjel,
Jožef je njega doli snel,
Marija prejemala,
te rane kušovala.

Jezus ta je bil pokopan,
en velik kamen na grob djan,
on je ta pekel gori djal,
vso hudičevo muč rezdjal!

Na tretji dan od smrti vstal,
tem ženam se je perkazal,
kir so njega iskale,
de bi ga bile žalbale.

Angel ta je h tem ženam djal:
»Jezus je uže od smrti vstal;
tu vi tem jogrom pravite
inu Petru oznanite!«

Marija Magdalena,
ta je ta prva bila,
kir je Jezusa vidila,
Stvarnika nebeskiga.

Sveti Tomaž neveren bil,
ta je kumaj tiga dobil,
de je vidil prov Jezusa,
tiga živiga Kristusa.

Jezus Tomaža je svaril,
da je on taku kasen bil,
de nej bil poprej veruval,
de je on od smrti bil vstal.

Tedaj je Tomaž zdaj spoznal
inu iz vere taku djal:
»O Gospud moj inu Bug moj,
daj mi, de jest bom vselej Tvoj.«

Obtu je Jezus gori vstal
inu je ta pekel rezdjal,
hudiča, greh, smrt je podrl,
nebeska vrata nam odprl.

Obtu mi vsi krščeniki,
ubozi, veliki grešniki,
hvalimo Gospuda Boga,
Sinu Marije, Jezusa.

Bodi Tebi, o Gospud Bug,
Oča, Sin inu sveti Duh,
čast inu hvala dana
tiga odrešovanja.

VNEBOHODNA PESEM

Jezus je šel gori v nebu
k svojmu Oču nebeškimu.

Kaj nam on h troštu zapusti:
svoje lubeznive jogre.

Prišel na goro oliško,
visoko inu široko.

Jezus se je nazaj ozru,
gore vzignu svojo roko,

no je žegnov naše pole,
žitno pole, vinske gore.

Potler se vzdigne od zemle
inu pruti nebesam gre.

Angelci mu lejpu pojo,
skuzi oblake spremlajo.

Za njim vlejče sveta družba:
starih očakov množica.

Daleč čez kore angelske
svoj tron Jezus povišal je.

Tam na desnici obsedi,
z Očetam enak Bog živi.

V nebesih on bode naš trošt,
nam doli dal gnado, milost.

Nam bo dal Svetiga Duha,
vživat nebeškiga kruha.

Aleluja pojemo,
Jezusa Kristusa hvalimo,

lubo divico Marijo,
nu vso nebeško družino.

Zahvalen bodi večni Bug,
Oča, Sin, inu Sveti Duh.

STIŠKI ROKOPIS

Antifona Salve Regina

Češčena bodi kraljeva mati te milosti,
života sladkosti ino naš trošt.
Češčena si, mi k tebe vpijeme,
tuje zabne otroci te Eve;
mi k tebe zdihujeme klagujice
ino plačeč v te dolinje teh slz.
Obtu ti, naše odvetnice, ti k nam
obrni te milostive oči
ino Ježiše, žegnanega sadu tvega
telesa, ti nam prikaži potom
tuistu, o čestita, o milostiva,
o sladka mati Marija.

MARIJINE PESMI

I

Češena si ti Marija,
z gnado božjo napolnjena.

Od Buga si izvolena,
svete Trojice nevesta.

Marija si mati božja,
ti si rodila Jezusa.

Mati našiga stvarnika,
mati našiga odrešenika.

Marija, mati cartana,
z rožami si obsajena.

Ti si mati dobrotliva,
vsemu svetu lubezniva.

Marija, mati prečista,
v rojstvi ostala devica.

Marija, mati vsmilena,
k pomuči si nam nagnjena.

Marija, mati čestliva,
božjim ludem milostliva.

Marija sveta devica,
lepši si kokar danica.

Marija, devic devica,
Svetoga Duha kralica.

Marija, kralica vsih angelcov,
Marija, kralica patriarhov.

Marija, kralica vsih prerokov,
Marija, kralica vsih apostolov.

Kralica vsih marternikov,
kralica vsih spovednikov.

Kralica dečelskih spolov,
kralica si vsih svetnikov.

Marija, nebeska gospa
nu vsiga volniga sveta.

Marija, čist devičan cvit,
tebe se veseli ves svejt.

Ti si prava nebeska luč,
živih inu mrtvih pomuč.

Ti pomagaš siroticam
inu vsem vernim dušicam.

Ti se usmiliš črez grešnike,
ti troštaš vse sirotice.

Marija, naš edini trošt,
nam potstopiš v nuji nu v žalosti.

Ti razveseliš vse svetnike
inu angelce nebeske.

Prosi za nas tvojga sinka,
de nas v nebesa zapelja

k svojmu Oču nebeskemu,
nu tudej k Svetimu Duhu.

Tu nas usliši, o Marija,
nu vsa nebeska družina. Amen.

II

Oh, ave Marija,
ti devični cvet,
si povhena gnade,
Gospud je s tabo.
Ena nova pošta,
nezrečena čast,
z nebeškega mesta
sem angel posvan.

Češčena si, Marija,
si povhena gnad,
govori to en angel,
Gabrjov jemenvan.
Ti bodeš spočeva,
rodiva sinu,
po katerem želuje
zemla noj nebu.

Marija se vstraši
te štime božje,
inu misli počaso,
noj gdu je le-te;
kaj pomini ta pošta
ino svetloba,
kdu je le-ta, da more
sem noter k mene.

Na buj se, Marija,
tebe se nč na zgodi,
saj sem jest le en angel,
ti oznanvjam časti.
Ti bodeš spočeva
od Svetega Duha,
nam bodeš rodiva
tga Sinu božjega.

Kaku se more zgoditi,
kir ne spoznam moža,
de b jest mogva roditi
tga Sinu božjega.
Saj sem jest oblubiva
divištvo Bogu,
kakor čista sem spočeta,
vmriti želim taku.

Ne vstraši se, Marija,
Bogu je vse mogoč,
čez te bode pršva
tga narvišega muč,
glih kokr ta rosa
na zemla pade,
glih taku Sin božji
bo rojen od tabe.

Marija, čista devica,
se nizko prkvoni:
Znidi se tvoja vola,
o Bug na nebu,

saj sem jest na dekva
Gospuda Boga,
inu očem rodit
tga Sinu božjega.

Angel čer je to zreku
se nizko prkvoni,
vzame svovo od Marije,
noj v nebo zleti.
Marija, mati božja,
prosi Boga za nas,
od nega milost noj gnada
bodi vselej pr nas!

III

Jager na logo šraja,
v tem trono nebeškem,
v nebesih se sprehaja
sama sveta Trojica ž nim.

Eno srno loviti
iz nebes je poslan,
ta lovec je en angel,
Gabrijel je imenvan.

Ta sveti angel sprestre
perota pisane,
inoj srno doteče,
Marija jo imenuje.

Jager v rožič zapiska,
lep glas vnkej spusti:
Češčena si, Marija,
gnade si ti polhena.

Gospud Buh ta je s tabo,
žegnana Marija,
med vsemi ženami sama
si ti izvolena.

Marija se prestraši
le-te štime božje,
inu misli počasu,
kaj je to z'enu češene.

Angel k Mariji pravi:
Nikar se ti ne boj,
ti si gnado dobila,
ves svet ta bode porod toj.

Pole(j), ti boš spočela
od Svetiga Duha,
nam boš Sinka rodila,
Jezus bo on imenvan.

Brez moža ga boš nosila,
brez madeža cilu,
kateriga zemla inu nebu
obseči nikoli ni moglo.

Marija sveta divica
se nizko prkloni:
O Bug, izidi se
tvoja vola nad meni.

Pole(j), jest sem ta dekla
mojga gospod Boga,
iz srca mu zaupam
na nega milost inu gnado.

**Marija, božja mati,
prosi Boga za nas,
de nega milost, gnada
bode vselej tudi pr nas.**

IV

Zdrava s morská zvezda,
prava mati božja
inu vselej dečla,
srečna nebes vrata.

Selstvu si prejela
iz vust Gabrijela,
spremenila ime
nepokorne Eve.

Zbriši dolge krivim,
daruj pogled slepim,
zlo od nas odženi,
vse dobru nam sprosi.

Pokaži se, da si
naša mila mati,
de skuz tebe prime
tvoj Sin naše prošnje.

O čudna divica,
čista, tiha, krotka,
stori nas od grehov
proste, tihe, krotke.

Daj nam, da živimo
čistu nuj ponižnu,
ter se s tvojim Sinom
večnu veselimo.

Bodi čast Očetu,
edinimu Sinu,
čast Svetimu Duhu,
ena trojem hvala.

V

Svet angel Gospodov
je Mariji oznanov,
de b ona spočela
od Svetega Duha.

Češčena si, Marija!
je angeljski glas.
Bo zadnja ura bila,
prid, mati, po nas!

Marija je rekla:
Lej, jaz sem na dekla,
le men se zgodi
po volji božji!

Glej, sveta Beseda
je meso postala,
med nami, med nami
prebivala je.

Poglejmo na vice,
na verne dušice,
kak one želijo
na našo pomoč.

Poglejmo na zvezde,
kak one migljajo,
gor proti nebesam
nam kažejo pot.

Poglejmo na rožce,
kak one cvetijo:
od zgoraj, od spodaj
osipljejo se.

(E)na luč je prižgana
od svetga Florjana,
da ona nam svetla
tam v večnosti bo.

Na križu je visov,
na križu je vmrl,
je vsem vernim dušicam
nebesa odprl.

Sveta Marija,
le prosi za nas,
de obeni sovražnik
ne pride čez nas!

VI

Lepa si, lepa si, roža Marija,
tebe časti vsa nebeška družina.
Angelci lepo pojejo,
tebe, Marija, hvalijo.

Z nebes je pogledal nebeski Oče,
vidil na zemlji zgublene otroče,
poslal Marijo na ta svet,
je milost nam dobila spet.

Kar nam je Eva pregrešila,
nam je Marija zadobila ;
nam je rodila Jezusa,
našega zveličarja.

Vod nas Marija po pravem potu,
da nas nobena skušnjava ne zmoti,
da nas skušnjava ne prehití,
da nas sovražnik ne prdobi.

Kedar pa moramo vmreti,
pomaj nam Marija vredno sprejeti
Rešnje Telo Jezusa,
našega zveličarja.

Zdaj pa hočemo pesem skleniti,
tebe, Marijo, lepo prositi,
k bomo držali v rokah luč,
prid nam Marija na pomoč!

SPECIMINA PHILOLOGIAE SLAVICAE

10. J. Križanić: Gramatično izkazanje ob ruskom jeziku, 1666. Abdruck der Erstausgabe von 1848/59 besorgt von G. Freidhof, Frankfurt am Main 1876; III,IV,VI+256 S., DM 30.-
11. Hrammatiki ili pismennica jazyka sloven'skaho, Kremjaneč 1638. Eine gekürzte Fassung der ksl. Grammatik von M. Smotryčkyj. Herausgg. und eingeleitet von O. Horbatsch, Frankfurt am Main 1977; XVI+120 S., DM 14.-
12. Notizen und Materialien zur russistischen Linguistik. Unterlagen für die Seminararbeit, Nr. 4, Frankfurt am Main 1977; 221 S., DM 22.-
13. A.F. Merzljakov: Kratkoe načertanie teorii izjaščnoj slovesnosti, Moskva 1822. Neu herausgg. und eingeleitet von G. Giesemann, Frankfurt am Main 1977; XXVI+328 S., DM 39.-
14. Beiträge zur Kasusgrammatik der slawischen Sprachen, Nr. 2: D.A. Kilby: Deep and Superficial Cases in Russian, Frankfurt am Main 1977; 186 S., DM 20.-
15. Beiträge zur Kasusgrammatik der slawischen Sprachen, Nr. 1: G. Freidhof: Kasusgrammatik und lokaler Ausdruck im Russischen, München 1978; 373 S., DM 50.- (Leinen)
16. Russische Gaunersprache I: Drei Wörterbücher von V. Bec, N.N. Vinogradov und V.M. Popov. Herausgg. und eingeleitet von O. Horbatsch, Frankfurt am Main 1978; 154 S., DM 16.-
17. M. Schütrumpf: Das Gramatično izkazanje ob ruskom jeziku von J. Križanić. Aufbau und Vergleich mit Smotryčkyjs ksl. Grammatik. Anhang: J. Križanić: Objasnjenje vivodno o pismě slověnskom, Frankfurt am Main 1978; 128 S., DM 14.-
18. K. Horbatsch: Die russischen und ukrainischen Volkserzählungen von Marko Vovčok, Frankfurt am Main 1978; 139 S., DM 14.-
19. Polnische Gaunersprache I. Herausgg. und eingeleitet von O. Horbatsch, Frankfurt am Main 1979; IV+191 S., DM 22.-
20. Polnische Gaunersprache II. Herausgg. von O. Horbatsch, Frankfurt am Main 1979; 48+X+128 S., DM 21.-
21. Auszüge aus der Gennadius-Bibel (1499). Nr. 2: Die Briefe an die Römer, Korinther, Galater und Epheser. Kombiniertes Teilnachdruck der Ausgabe: Drevne-Slavjanskij Apostol (ed. G. Voskresenskij), Sergiev Posad 1892, 1906, 1908, Frankfurt am Main 1979; 71 S., DM 12.-
22. Materialien zum Curriculum der west- und südslawischen Linguistik, Nr. 1: V. Mathesius: Čeština a obecný jazykozpyt, Prag 1947. Teilnachdruck mit neuem Anhang, Frankfurt am Main 1979; 200 S., DM 16.-
23. Materialien zum Curriculum der west- und südslawischen Linguistik, Nr. 2: Texte zur Geschichte der polnischen und tschechischen Sprache, Frankfurt am Main 1979; 110 S., DM 10.-
24. L. Klemisch: Die antikisierenden Tragödien A.N. Gruzincevs. Studien zur spätklassizistischen Tragödie in Rußland, München 1979; 246 S., DM 36.-